

FORORD

Helt tilbage fra de tidligst kendte kulturer og frem til i dag, har den teknologiske udvikling haft afgørende betydning for mennesket. Teknologien løser problemer, men historien viser også, at den skaber problemer! F.eks. har atomkraft både positive og negative sider! Derfor er der ikke udelt begejstring over de teknologiske landevindinger, men der er behov for kritisk at betragte teknologierne, og for at debattere udviklingen. Det er konklusionen som Henrik Nerup Rant og Søren Barlebo Wenneberg kommer frem til i bogen *Info Samfundet – Mellem teknik og etik* (Rant og Wenneberg 1996:96).

Studiet i Cand.it og livssyn finder sin baggrund i et ønske om at teknologien ikke skal benyttes for teknologiens egen skyld, men at benyttelsen må ske i en faglig refleksion i forhold til de emnefelt der skal formidles. Der er delte meninger i spørgsmålet om i hvor vid udstrækning informationsteknologi kan og bør anvendes inden for teologi og kirkelig formidling. Det handler om, at vi i en løbende tværfaglig it-teologisk refleksion, forsvarligt benytter de muligheder vi får givet til at formidle kristendom.

Internetbaseret livssynslæring er et bidrag i denne refleksion. Formålet med specialestudiet er at give nogle værktøjer og retningslinier for udvikling og evaluering af evangelisation på Internettet.

Tak til Per Bucholdt Andreasen og Peter Øhrstrøm for god, konstruktiv vejledning.

SUMMARY

The work of this extended essay centres on web based evangelism considered as a learning situation. The aim is to contribute to an overall reflection on web based learning in worldview studies by describing and defining the concept of worldview as knowledge and to give some guidelines to construct and evaluate internet evangelism.

The section *Background* has the aim to clarify concepts and ideas to secure common understanding of the fundamental concepts used in the essay. The section contains descriptions and definitions of worldview and evangelism, the internet as medium and e-learning as a concept. Essential for the following sections is the definition of worldview as the *human assumptions of life and its meaning*. Evangelism is defined as *activities aiming to spread the Gospel challenging people to accept Jesus Christ as their saviour and inviting them to the Christian church*. The concept and historical practice of evangelism is explored under inspiration from professor of missiology David J. Bosch and his book *Transforming Mission*.

In the section on *Theory* I focus on three approaches; *Theory of science, learning theory and computer rhetoric*.

First, to maintain the implied thesis that evangelism can be considered as a learning situation, it is necessary to define the worldview as *knowledge* and thereby as object *for learning*. The main argument for holding worldview as knowledge is the contribution from Bruce H. Tiffney who defines *belief knowledge* and *research knowledge* as two valid kinds of knowledge depending on respectively personal revelation and scientific observation.

Second, maintaining that worldview is knowledge, I focus on learning theory. Main theorist on learning is Knud Illeris and his theory on three dimensional learning. In addition to this I refer to episodic (first hand) and semantic (second hand) knowledge, and the theory on Multiple Intelligence.

Third, defining worldview as *assumptions* and evangelism as *challenge*, I found it interesting to explore computer rhetoric to see if this could contribute with guidelines in the question on how to construct web based worldview learning. The primary insight is that reflections on computer rhetoric can improve websites making them more convincing and reliable.

The theoretical insight is used in a heuristic model for evaluating and constructing Internet based worldview learning, considering all three theoretical approaches. The model consists of five heuristics formulated as questions which are to be answered in the positive if we are to talk about efficient web based worldview learning. The questions focus on the *possibility of reflection, connection between episodic and semantic knowledge, how many intelligences that is addressed (the activist, the reflector, the theoretic and the pragmatic), worldview based (e.g. apologetic) and technological (Computer rhetoric) argumentation and finally the classical rhetorical composition.*

The analysis contains two existing American evangelistic websites; *www.everystudent.com* and *www.womentodaymagazine.com*. The analyses are based on the developed heuristic model for web based worldview studies. The analyses locate a number of problems that can be solved to improve the websites.

The section *Reflections* contains some reflections on two specific strategies for online evangelism motivated by the theory and practical use of the heuristic model, reflections leading me to the overall *Conclusion*, that the heuristic model for constructing and analysing web based worldview learning is usable, and that there can be located two different strategies for online evangelism; the *gospel presentation* and the *bridge-strategy*. The gospel presentations holds the Gospel as episodic knowledge, the bridge-strategy holds the human feelings, experiences and life situations as the episodic knowledge whereto the Christian worldview finds its relevance.

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	1
SUMMARY	2
INDHOLDSFORTEGNELSE	4
INDLEDNING	8
Multimediefaglighed	8
Livssynsfaglighed	8
Medieret kristendom	9
Status på internetbaseret kristendomsformidling	10
Problemformulering	12
Metode	13
Præcisering og afgrænsning	13
Opbygning	13
Anvendte metoder.....	15
BAGGRUND	17
Livssyn	17
En definition	18
Det kristne livssyn	18
Evangelisation	20
En definition	20
Historisk udvikling	21
Refleksioner	30
Internettet	31
Internettet som 'pull-medium'	31
Internettet som interaktivt medium	32
Internettet som fællesskab.....	33
Internettet som multimedium	33

Internettet som hypermedium.....	34
E-læring	35
En definition	36
Evangelisation på Internettet	38
TEORI.....	39
Livssyn som viden	39
Introduktion	39
Viden	39
Tro som viden	40
Fra filosofi til videnskab.....	41
Videnstyper	42
Naturvidenskabens fremmarch	43
Fire filosofiske syn på viden	44
Videnskabens hierarki	47
Viden på flere måder	48
Opgør med hierarkiet.....	51
Sammenfatning: Livssyn som viden.....	52
Læring	54
Introduktion	54
Læring vs. undervisning	54
Knud Illeris.....	54
Kognitionsteori.....	55
Psykodynamik – det affektive.....	57
Samfundsmæssighed – situeret læring	58
Læring i tre dimensioner	58
Læring som processer.....	60
Læring som kommunikativ proces.....	60
Refleksive rum.....	62
Læring gennem vidensfald	62
Læring på mange måder.....	64
Læring med stil.....	66
E-læringens muligheder	67
Sammenfatning: Læring.....	67
Computerretorik	69
Introduktion	69
Fra Quastio til Mythos; Kreation af formidling.....	69

Formidlingens betingelser.....	71
Klassisk informationsarkitektur.....	71
Klassisk informationsarkitektur i multimedier?.....	71
Informationstype.....	72
Sammenfatning: Retorik og livssyn.....	74
Konklusion: Teori.....	75
Heuristisk analysemodel.....	77
 ANALYSE.....	 80
Beskrivelse.....	81
www.everystudent.com.....	81
www.womentodaymagazine.com.....	82
Indledende analyse.....	84
Spørgsmål.....	85
Sammenfatning: Indledende analyse.....	86
Heuristisk analyse.....	87
www.everystudent.com.....	87
Sammenfatning: everystudent.com.....	93
www.womentodaymagazine.com.....	94
Sammenfatning: womentodaymagazine.com.....	98
 PERSPEKTIVERING.....	 100
Strategier i evangelisation på Internettet.....	100
Strategier i dansk kontekst.....	101
Nye spørgsmål.....	102
 KONKLUSION.....	 103
Den heuristiske analysemodel.....	103
To strategier.....	104
 LITTERATUR.....	 106
Artikler.....	106
Bøger.....	109
Rapporter.....	111

Streamede forelæsninger	112
Websites	112

INDLEDNING

Multimediefaglighed

Lad mig først kort skitsere udgangspunktet for mit specialestudium. Multimedieformidling fremmer indlæring, hvis det vel at mærke bliver benyttet hensigtsmæssigt. Det er konklusionen i empirisk forankret kognitiv forskning, og det er den konklusion jeg drog med Christian Grund Sørensen i projektarbejdet på 8 semester. Vi skrev om brugen af multimedier i gudstjenestelig kommunikation, og vi fandt, at multimedier, også i religiøs formidling, kan virke støttende for de kognitive processer hos modtageren. Denne konklusion jeg vil lade være præmis og udgangspunktet for følgende sider. Jeg vil i øvrigt, for nærmere redegørelse af denne præmis, henvise til projektarbejdet fra 8. semester (Nielsen og Sørensen 2004), der er tilgængelig på Aalborg Universitets online projektbibliotek (www.projekter.aau.dk).

I projektarbejdet og praktikopholdet har jeg fået indblik i kreative processen frem imod et multimedieprodukt, samt de mange teoretiske overvejelser der kan og bør ligge bag, som f.eks. usability-konventioner, målgruppeanalyser og brugertests. I nærværende specialestudie er det internetbaseret formidling af kristendom der er i centrum. Det overordnede formål med min specifikke uddannelsesretning, er at finde egenskaber ved henholdsvis livssynet og multimediet der kan virke fremmende og berigende for kombinationen af de to. Det multimediefaglige fokus i dette speciale er hvorledes mediet som kanal for læring benyttes bedst, når genstanden for læringen er et livssyn. For at besvare dette, fordres indsigt i multimediet som fænomen og redskab, og indsigt i hvorledes mennesker modtager viden. Derudover fordres et indblik i livssynstænkning.

Livssynsfaglighed

Den livssynsfaglige side i dette speciale er først og fremmest en indkredsning af hvad der karakteriserer et livssyn, når vi betragter livssynet som *viden*, en *genstand for læring*, idet vi må kunne forvente at dette får konsekvenser for hvorledes multimediebaseret livssynsformidling konstrueres effektivt. Dette er naturligvis en tese, som må lade sig be- eller afkræfte på de følgende sider. Hvad livssynet egentlig er, og hvad der kendetegner det som genstand for læring, er derfor det helt grundlæggende spørgsmål. Er det i sidste ende berettiget i det hele taget at kalde et livssyn som viden

vi gennem læring kan erhverve os på linje med viden om f.eks. menneskets anatomi eller matematik?

Motivationen for dette kombinerede studium af multimedieformidling og livssyn, finder dets naturlige udgangspunkt i min teologiskfaglige baggrund. Det er således en naturlig begrænsning af studiet, at det specifikt handler om livssynet som det er repræsenteret i kristendommen. Hvad der ikke forenkler studiet er, at der er mange opfattelser og fortolkninger af hvad kristendommen er. Derfor vil jeg i forlængelse af min definition af begrebet livssyn, beskrive hvad jeg mener med begrebet kristendom.

Medieret kristendom

Videreformidling er en forudsætning for kristendommens fortsatte overlevelse og udbredelse. Traditionelt kan kristendomsformidling betragtes som forkyndelse gennem ord og livsførelse, men i de senere år har vi set flere forsøg på at udnytte mulighederne som multimedier har bragt med sig. Brenda E. Brasher (Brasher) beskriver hvorledes medieteknologi gennem tiderne har sat sig dybe spor i måden kristendom formidles på (Brasher 2001:11-16). I 1500 tallet revolutionerede Martin Luther kirken ved at benytte det dengang nye trykte medium. Resultatet var, at Bibelen blev hvermandseje og at alle derfor pludselig selv kunne læse og fortolke de bibelske skrifter, i stedet for at lade sig diktere af den romersk katolske kirkes udlægning. Der skete med andre ord en individualisering i opfattelsen af at være kristen. Med fremkomsten af radio og tv skete der igen en re-mediering, hvoraf der fulgte en voldsom vækst i folks forventninger og krav til formidlingen af kristendom. Man blev hurtigt vant til gennemarbejdede præsentationer i medierne, og man begyndte at betragte sig selv som tilskuer, en opfattelse som man tog med sig i kirke, hvor man forventede at formidlingen levede op til standarden i det verdslige liv. Brasher beskriver den fare det er, at det hele kan udvikle sig til en kamp om publikummet, hvor det handler om at levere det mest underholdende og udfordrende produkt for at holde folkets interesse.

"If current trends in online religion continue, the heavy reliance on image that online religion encourages could lead to a direct competition between religion and mass-mediated entertainment as people seek provocative, inspiring images to anchor their lives." (Brasher 2001:20).

Både med fremkomsten af bogtrykkerkunsten i 1500 tallet og fremkomsten af radio og tv, har kristendomsformidling altså gennemgået gennemgribende forandringer. Også med fremkomsten af computerteknologien og interaktive medier, primært i form af

Internettet, møder kristendommen endnu en formidlingskanal, som igen udfordrer og giver nye muligheder i formidlingen. Brasher beskriver nye mediers betingelser; at de ofte bliver modarbejdet, men at de alligevel vil slå igennem, og at det derfor er kirkens opgave at imødekomme mediet og finde udnyttelsespotentialer.

“The imaginative of this new medium is fueling a new dimension in religious practice and thought. Rushing towards us, online religion crashes against the shoals of more traditional religious ideas and practice. Sometimes it is pushed back by the encounter, but like the tidal wave it is, sometimes it overwhelms them – and anything else in its path. [...] Given that outrunning a tidal wave is never an option, the best possibility open to us may be to run toward the wave, to leap into its force and surf its energies to a new shore.” (Brasher 2001:44)

Netop denne formulering rammer rent ind på berettigelsen af dette studie. Samspillet mellem multimediefaglighed og teologisk faglighed har til opgave at finde den rette, fornuftige balance for inddragelse af multimediet i den teologiske formidling. At forene teologi og multimediet formål, forcer og kompetencer, således at teologen ikke drukner i ”bølgen”, men lærer at tæmme og beherske dens kræfter til fremme for teologisk formidling.

“Using a computer for online religious activity [...] could become the dominant form of religion and religious experience in the next century.” (Brasher 2001:19)

Det er altså det faktum, vi, ifølge Brasher, står overfor. Det er ikke et spørgsmål om hvorvidt der skal ske en re-mediering af kristendoms-formidlingen, men snarere et spørgsmål om hvordan det bedst lykkes at gribe fordelene ved det nye medium i formidlingen af kristendom.

Status på internetbaseret kristendomsformidling

I dansk kontekst har computermedieret kommunikation som afgørende forudsætning for videnssamfundet ikke mere end 10-15 år på bagen (Heilesen 2004). Ifølge statistiske undersøgelser, havde 83 % af den danske befolkning i 2004 adgang til Internettet, og 53 % benyttede dagligt Internettet (Danmarks statistik 2004). TV er fortsat det absolut mest anvendte medium, hvis vi tænker forbruget i minutter, men betragter vi isoleret public service kanalerne under DR TV, så nåede disse i 2003 tilsammen 84 % af befolkningen på en uge (www.dr.dk). Med denne overordnede betragtning kan vi konkludere, at Internettets berøringsflade er lige så stor som for Danmarks største udbyder af TV.

Med denne enorme brugerflade er Internettet selvsagt meget interessant i enhver formidling, og mediet har medført betydelige forandringer i den måde vi søger

information på og kommunikerer på. I den forbindelse er det værd at bemærke at Internettet er så ungt et medie som det er. Kigger vi isoleret på kristendomsformidling på nettet, har der i løbet af Internettets korte historie været mange forsøg på at udnytte mediet, særligt i amerikansk kontekst. Det er dog meget gennemgående for initiativerne, at de forsvinder hurtigt igen, eller af mangel på opdatering mister aktualitet og fremstår gammeldags og irrelevante. Et slående eksempel finder vi i Arne H. Fjeldstads hjemmeside om kristendomsformidling på Internettet (www.geocities.com/ResearchTriangle/1541/cybchur), der lister 33 internetkirker op. Listen blev senest opdateret i 2002, og går man listen efter i dag, er det kun de ni der fortsat eksisterer, og heraf et fåtal der er opdateret indenfor et år. Tendensen er klart, at der i sidste halvdel af halvfemserne blev skudt en masse initiativer i gang, initiativer, som er gået i stå måske af mangel på vedligeholdelse eller måske fordi initiativerne ikke har været tilstrækkeligt teoretisk funderet. I dag ser vi fortsat nye hjemmesider om kristendom, men meget få overlever. I Danmark tales nærmest kun om to initiativer der bidt sig fast på nettet, nemlig www.jesusnet.dk og www.giraffen.dk. Min umiddelbare opfattelse er, at Internettet slet ikke udnyttes til sit fulde potentiale, når det handler om formidling af kristendom. Webmaster på den kirkelige Internet-portal giraffen.dk, Anton Stonor, udtaler:

"Og for at være lidt provokerende: Man skulle tro, mange kirker ikke har særlig meget på hjerte, når det kommer til stykket. Deres hjemmesider drejer sig primært om praktiske serviceoplysninger, kirkens arkitektur og inventar." (i Bøgh 2004)

I amerikansk kontekst påpeges det på www.gospelcom.net, der er en omfattende hjemmeside med fokus på kristendomsformidling på Internettet, i artiklen *Making websites that are evangelistic*, at kirkelige hjemmesider for størstedelens vedkommende er rettet mod personer der i forvejen er kristne. Samme artikel påpeger det problem, at det er et meget lille udsnit af befolkningen, antageligvis 2 %, der bevidst søger information om kristendom uden selv at være kristen i forvejen.

Et længe ubesvaret spørgsmål om effektiviteten af kristendomsformidling via Internettet har måske også virket til frustration. Effektiviteten, forstået som kvantiteten af mennesker, der i mødet med kristendommen på Internettet ændrer opfattelse og stillingtagen i livssynsmæssige spørgsmål, står mere eller mindre hen i det uvisse. Anja Boe Espersen udarbejdede i 2001 en spørgeskemaundersøgelse, hvori hun kortlagde den kristne brug af Internettet. Under 20 % svarede positivt på de spørgsmål som angik religiøs forvandling i forbindelse med deres brug af Internettet i kristent regi (Espersen 2001). I 2004 udarbejdede Morten Thomsen Højsgaard en lignende

undersøgelse med 179 respondenter, hvor 13 % af de adspurgte oplyste, at de har skiftet religiøst standpunkt efter at have søgt viden og deltaget i debatter på religiøse hjemmesider (Højsgaard 2004).

IT-faglige vurderinger af kirkelige hjemmesider som regel er overladt til subjektive vurderinger, eller vurderinger baseret på *almene* IT- og multimediefaglige betragtninger, der ikke tager særligt hensyn til livssynet som særegen videnstype. Den grundlæggende undren bag følgende sider er således, om ikke en karakteristik af livssynet som viden vil give ny indsigt om hvorledes formidlingen kan gribes mere effektivt an.

Problemformulering

Vi ser, at udnyttelsen samt den teoretiske refleksion over brugen af multimedier indenfor formidling af livssyn, herunder kristendom, ligger på et forholdsvis beskedent niveau, og at der er tendens til en art frustration omkring kirkers udnyttelse af Internettet. Ovenstående indledning med indkredsning af emnet, giver sig udslag i følgende todelte formulering af specialets problem:

- Når vi betragter livssynet som genstand for læring, hvorledes kan vi så karakterisere livssynet, herunder kristendom, som viden?
- Under hensyntagen til livssynets karakteristika, hvorledes konstrueres så multimediebaseret livssynslæring?

Metode

Præcisering og afgrænsning

Jeg har valgt at præcisere det brede begreb *multimediebaseret livssynslæring* til *Internetbaseret livssynslæring*, fordi problemformuleringen tager udgangspunkt i en undren omkring denne specifikke form for multimediebaseret formidling. Internettet har mange egenskaber. Tilsvarende kan *Livssyn* være mange ting. *Læring* kan anskues fra mange vinkler. I det følgende vil jeg vil træffe nogle valg for hvad jeg vil fokusere på i min samlede fremstilling. Dette er en betingelse for, at jeg med nogenlunde klarhed skal kunne besvare problemformuleringen. Samtidig er jeg klar over at der i valg samtidig ligger fravalg af teorier og fokusområder, og dermed en svaghed, idet der med en vis sandsynlighed er teorier og områder der kunne være frugtbare at have med, men som alligevel ikke finder vej til dette speciale. Jeg har som nævnt valgt at fokusere på formidlingen af kristendom som læringssituation, dvs. jeg fokuserer på livssynet som objekt for læring, Internettet som medium for læring og en række læringsteorier. Normalt omtales kristendomsformidling som forkyndelse, og jeg er mig bevidst om, at jeg i min tilgang efterlader en ellers relevant teologisk diskussion af hvad kristendomsformidling egentlig er. Jeg har truffet dette valg for ikke at sprænge rammerne for specialet, og fordi den side af formidlingen er righoldigt behandlet andetsteds (f.eks. i Pallesen og Sørensen 2001: *Kirkelige hjemmesiders missionale potentiale*).

Opbygning

Baggrundsdelen vil indeholde nødvendig *begrebsafklaring* samt indledende *refleksion* over tidligere studieaktivitet. Det er min forhåbning at jeg med baggrundsafsnittet formår at skabe en fælles forståelse af de ellers meget brede begreber, der er helt essentiel for at der med dette studium kan gives nogle brugbare værktøjer til udvikling af internetbaseret livssynslæring. Baggrundsafsnittet vil også indeholde en definition og beskrivelse af begrebet *evangelisation*, som overordnet kan beskrives som én af måderne hvorpå kristendom konkret videreformidles og som jeg vil lade danne den teologiske baggrund for den formidlingsmæssige metode i livssynslæring. Baggrundsdelen efterfølges af en teoridel, som vil indeholde den for specialet tunge *teoretiske del*. Megen teori kunne inddrages. Jeg vælger, for at afgrænse specialet, at fokusere på tre områder, som jeg finder interessant i processen frem imod et egentligt svar på specialets problemformulering:

- *Livssyn som viden*

Målet med dette afsnit af teoridelen er at besvare første del af problemformuleringen. Under punktet 'Livssyn som viden', vil der være tale om en vis grad af nybrud, idet livssynet umiddelbart er karakteriseret ved tro, etik, følelser og tillid, og ikke ved faktisk viden, som traditionelt er genstanden for læring. Mit udgangspunkt er, at vi kan betragte livssynet som en særegen videnstype, og det er min forventning, at videnstypen får konsekvenser for måden at konstruere internetbaseret læring på. Min behandling af livssyn som viden tager afsæt i Aristoteles inddeling af viden i en række videnstyper, og jeg forfølger derfra de historiske og filosofiske syn på viden og videnskab. Det er mit mål at karakterisere livssynet teoretisk, for derud af at koge nogle læringsmæssige principper. Anvendt litteratur fremgår af afsnittet.

- *Læringsteori*

Målet med dette og næste afsnit af teoridelen er, i kobling med livssynet som viden, at besvare anden del af problemformuleringen. For at opstille egentlige retningslinjer for konstruktion af livssynslæring, må vi naturligvis beskæftige os med generelle teorier om læring, herunder teorier om computermedieret læring. I denne forbindelse er der flere naturlige afsæt. Jeg vælger at lade *Knud Illeris* være udgangspunktet i læringsteorien, ligesom jeg finder det naturligt at inddrage eksisterende teori om e-læring, da det er min umiddelbare forventning, at mange karakteristika ved e-læring finder sin berettigelse når det gælder internetbaseret livssynslæring. Anvendt litteratur fremgår af afsnittet.

- *Computer retorik*

I forlængelse af læring, vil jeg mindre omfangsrigt kigge på computerretorik som værktøj for udvikling og analyse af internetbaseret læring. Computerretorikken har som ordet antyder rødder tilbage i klassisk retorik. Selv om retorikken er et gammelt værktøj, kan den stadig bidrage med analytiske og konstruktive input til konstruktion af læring. Det er min forventning, at computerretoriske overvejelser er særlig relevante, når det handler om formidling af livssynsorienterede emner. Interessen og baggrunden for dette punkt i specialestudiet er, at jeg i forbindelse med en forelæsning om computerretorik ved professor Per Hasle, fandt retorikken som et potentielt værktøj til effektivisering af internetbaseret livssynsformidling.

Efter at have behandlet disse tre områder, vil jeg i en sammentænkning af områderne skitsere en analysemodel for vurdering og konstruktion af internetbaseret livssynslæring. For at eksemplificere brugen af modellen, gå videre til en *analyse* af to eksisterende evangeliserende hjemmesider. I denne del vil jeg forlade den danske kontekst og fokusere på to amerikanske hjemmesider, dels fordi jeg vurderer at man her er kommet længere i udnyttelsen af Internettet til kristendomsformidling, dels fordi de eksisterende danske hjemmesider gentagne gange har været genstand for undersøgelser, og det derfor vil være med til at udvide horisonten for den generelle forskning på området herhjemme, at vende blikket mod praksis i udlandet.

Genstanden for det analytiske arbejde er fundet i samarbejde med specialevejleder Per Bucholdt Andreasen og udgør hjemmesiderne www.everystudent.com og www.womentodaymagazine.com, som er initiativer under henholdsvis den kristne studenterorganisation *Campus Crusade for Christ* og *TruthMedia*. Valget af hjemmesiderne begrundes i analyseafsnittet.

Anvendte metoder

Dette speciale er overvejende af teoretisk karakter, idet jeg afsøger eksisterende teorier for med udgangspunkt i dem at opstille en analysemodel, særlig rettet mod vurdering og konstruktion af internetbaseret livssynslæring. Dog er det ønsket at teorien bliver sat i konkret sammenhæng og eksemplificeret gennem analyseafsnittet, hvor eksisterende hjemmesider bliver analyseret ud fra udarbejdede analysemodel. I teorigennemgangen søger jeg at beskrive hovedpositioner, og har fundet det for omfattende i alle tilfælde at gå til primærkilder, hvorfor jeg i flere tilfælde tager udgangspunkt i sekundære kilder. Jeg er klar over svagheden ved denne fremgangsmåde idet det er pågældende forfatters tolkning af primærkilder jeg gengiver, og erkender at der derved er nuancer som bliver overset. Jeg forsvarer denne svaghed med, at specialet er udtryk for nybrud i forhold til dét at betragte livssyn som viden og genstand for læring. Endvidere er det mit håb at andre vil tage udfordringen op og grave videre i specialets emnefelt.

Når det kommer til kristendomsformidling i praksis, bliver det klart at formidlingen afhænger af subjektive forståelse og tolkning af kristendommen og de bibelske skrifter. I omgangen med de bibelske skrifter benytter jeg således en hermeneutisk metode, dvs. en fortolkende metode. Svagheden ved hermeneutisk metode er, at den er

baseret på subjektiv tolkning, og dermed ikke kan anses for videnskabelig i traditionel forstand.

I analysedelen vil jeg benytte en heuristisk metode. Den heuristiske metode blev opfundet af Jakob Nielsen til vurdering af usabilityniveauet på hjemmesider. Metoden går ud på at opstille en række heuristikker, dvs. indikatorer på hvornår vi kan tale om brugervenligt design. I analysen bliver der tale om en heuristisk metode, idet jeg med baggrund i teorien og den deraf følgende analysemodel vil møde analyseobjekterne med en række formulerede heuristikker der bør opfyldes for at kunne tale om effektiv internetbaseret livssynsformidling. En heuristisk analyse er subjektiv, men byggende på og begrundet i den teoretiske del af specialet.

BAGGRUND

Denne del af specialet indeholder nogle indledende afsnit, som jeg finder nødvendig for at bevæge mig ind i den egentlige teori i næste del. Der er tale om begrebsafklaring og indledende refleksion over indsigt fra tidligere studieaktivitet i forhold til specialeemnet. For at kunne anvende Internettet som læringsmedium for livssynet, må vi forstå både livssynet som *indholdet* eller *genstanden* for læring og Internettet som *medium*. I det følgende vil jeg:

- Beskrive *livssynet* som begreb og opstille en egentlig definition af begrebet.
- Beskrive det *kristne livssyn* som det skal forstås i dette speciale.
- Beskrive og definere begrebet *evangelisation*, og redegøre for ordets historiske betydning og praksis frem til i dag.

Dernæst vil jeg på baggrund af tidligere studieaktivitet beskrive Internettet som medium, og i relation hertil anføre nogle indledende refleksioner over livssynsorienteret internetformidling. På tilsvarende måde vil jeg inkludere mig på en diskussion af begrebet *e-læring* og hvad dette begreb har at sige i relation til livssynsorienteret internetlæring. Behandlingen af begrebet *e-læring* finder sin berettigelse i det, at *e-læring* er et udbredt begreb i internetbaseret læring. Denne diskussion munder ud i en definition af begrebet *e-læring* som det skal forstås i dette speciale, og deraf følgende stillingtagen til hvorvidt vi kan tale om livssynsformidling som *e-læring*.

Livssyn

Det er svært at finde en egentlig definition på begrebet livssyn. For at pejle mig ind på livssynet, begynder jeg et andet sted. Henrik Nerup Rant og Søren Barlebo Wenneberg (Rant og Barlebo) opstiller en skelnen mellem normer, moral og etik (Rant og Barlebo 1996:81-82); *Etik* er tænkning over hvad *moral* er eller bør være. *Moral* omhandler vores samlede sæt af normer, værdier og holdninger. *Norm* er den enkelte form for adfærd, og viser moralen udført i praksis. Moral og norm er samfundsskabt og ændrer sig med tiden.

"Hvis en far eller mor siger til deres barn, at det ikke bør lyve, kommer de med et moralsk udsagn. Hvis barnet spørger, hvorfor det ikke bør lyve, og forældrene begynder at forklare det, er de i gang med en etisk udredning." (Rant og Barlebo 1996:82)

En norm ville i forlængelse af ovenstående citat udforme sig som den praksis, at de i familien altid fortæller sandheden.

En definition

I relation til denne skelnen, vil jeg placere livssynet som en betingelse, eller en før-etisk antagelse. Etikken omhandler, hvordan man finder frem til en moral, og hvordan man begrundes moralske udsagn. Et livssyn omhandler grundlæggende antagelser, som har indflydelse på etikken. Nogle vil omvendt mene at etikken dikterer livssynet (f.eks. Svend Erik Jørgensen i Nygaard 1980:46). Et livssyn er en ideologisk størrelse, der dækker over menneskets tanker om livet og livets store spørgsmål. Hvor kommer vi fra? Hvad sker der efter døden? Er der en mening med det hele? Hvad er lykke? Livssynet er en samlende, overordnet betegnelse, som dækker over individets grundlæggende antagelser om virkeligheden. Humanisme, liberalisme, marxisme og eksistentialisme kan beskrives som livssyn (Nygaard 1980:29-71), men livssynet kan også betragtes som en metafysisk størrelse, dvs. noget religiøst betinget. Livssynet skal i det følgende forstås som det overordnede syn på livet, det udgangspunkt eller den grundantagelse hvorpå man bygger sit liv. Jeg vælger således at beskrive livssynet som mere grundlæggende end etikken, idet etik ofte vil afspejle et livssyn. Jeg finder koblingen mellem ideologier og metafysiske begreber meget kompleks, og vil derfor heller ikke uden videre opstille forholdet dem imellem som et hierarki, idet et livssyn kan baseres på eksempelvis en ideologi, en religion, filosofiske overvejelser, eller måske en kombination af flere. På den måde kan vi tale om livssynet som stående i et dialektisk forhold til flere faktorer.

Livssyn skal i det følgende forstås som;

DEFINITION: LIVSSYN

Et menneskes grundlæggende antagelser om livet og dets mening.

Det kristne livssyn

Det er det kristne livssyn der er mit interessefelt og uddannelsesmæssige baggrund. Det kristne livssyn er det livssyn, der baseres på den kristne tro. Den kristne tro kan som tidligere nævnt beskrives og formuleres på mangfoldige måder, og forståelsen og tolkningen af de bibelske skrifter får gennemgribende betydning for hvad der vægtes i troen. Det hører derfor med i denne fremstilling, at mange vil være uenige med mig i

hvad kristendom og det kristne livssyn egentlig er. Jeg ønsker ikke med dette speciale at tage en diskussion op om forholdet mellem kirkelige retninger, men derimod at fokusere på den internetbaserede læring af det kristne budskab. Jeg erkender, at min samlede fremstilling og vægtning vil bære præg af min egen tolkning af kristendommen.

Kristendommen er udtryk for en tro på den historiske person Jesus, som vi finder beskrevet i Bibelen, og det budskab han formidlede i hans samtid. Betegnelsen kristendom finder sin begrundelse i det, at Jesus lærte om sig selv at han var Kristus, den person som man i jødedommen på baggrund af en række profetier forventede skulle komme for at frelse mennesker fra synd og straf. Siden den allertidligste kirke er tilhængere af kristendommen blevet omtalt som kristne. Tidligste skriftlige vidnesbyrd finder vi hos den jødiske historiker Josephus (ca. 37-100 e.kr.), der i sit værk *Jewish Antiquities* netop omtaler kristne som den gruppe mennesker, der betragter Jesus som Kristus (Josephus 1965:bog 18,3,3).

Mit udgangspunkt, og det der dermed i det følgende menes med det kristne livssyn, er først og fremmest antagelsen af Guds eksistens. Dernæst er det den opfattelse, at Bibelen er Guds ord til mennesket. Inspireret af Bibelen har den evangelisk lutherske kirke, herunder Den Danske Folkekirke, i mange år sammenfattet det kristne trosindhold i den apostolske trosbekendelse:

"Jeg tror på Gud Fader, den Almægtige, himlens og jordens skaber. Og på Jesus Kristus, hans enbårne Søn, vor Herre, som er undfanget ved Helligånden, født af Jomfru Maria, pint under Pontius Pilatus, korsfæstet, død og begravet, nedfaret til dødsriget, på tredje dag opstanden fra de døde, opfaret til himmels, siddende ved Gud Faders, den Almægtiges, højre hånd, hvorfra han skal komme at dømme levende og døde. Jeg tror på Helligånden, den hellige, almindelige kirke, de helliges samfund, syndernes forladelse, kødets opstandelse og det evige liv. Amen."

Med denne lille introduktion og markering af personlige overbevisning, vil jeg nu gå videre til det formidlingsmæssige med en introduktion og definition af begrebet *evangelisation*.

Evangelisation

Jeg vil her kigge på to af de mest almindelige betegnelser for videreformidling af det kristne budskab; *mission* og *evangelisation*, for med udgangspunkt i ordenes oprindelige betydninger at definere ordet evangelisation, som jeg benytter det i det følgende.

At sprede det kristne budskab er helt grundlæggende ved det at være kirke og kristen. Den bibelske baggrund for aktiviteten er bl.a. Matthæusevangeliet 28, 18-20 i det, vi kalder *missionsbefalingen*. Jesus siger her, at troende skal gøre alle folkeslag til hans disciple ved at undervise om ham og ved at døbe mennesker. Ordet mission kommer af det latinske *missio*, der betyder *sendelse*. At være i mission betyder med andre ord at være sendt med det formål, at sprede det kristne budskab. Eberhard Harbsmeier og Hans Ravn Iversen betegner i deres bog *Praktisk Teologi* mission som én af kirkens grundlæggende livsytringer (Harbsmeier og Iversen 1995:120). En anden central bibeltekst er 1. Korintherbrev 9, 16, hvor Paulus siger: ”*Ve mig, om jeg ikke forkynder evangeliet*”. *Evangelisation* er et andet ord, der bruges om spredningen af kristendommen. Ordet stammer direkte fra den Nytestamentlige tekst, fra det græske ord *euangelion*, som betyder *det gode budskab* og dækker over Jesus liv og gerning på jorden. *Euangelizein* er en grammatisk variant af ordet og betyder ”at forkynde de gode nyheder”. Eftersom at ordet har rødder i den oprindelige græske tekst, er begrebet også mere oprindeligt end den latinske udgave *missio*, der først kom på banen, da kristendommen omkring år 600 kom til Europa, og altså blev oversat til daværende hovedsprog, latin. Vi skal frem til midten af 1900 tallet før betegnelsen evangelisation fik sin renæssance, og i dag er det et almindeligt begreb, som dog indholdsmæssigt læner sig meget op ad ordet mission. En simplificeret skelnen mellem begreberne er, at mission betegner spredning af evangeliet blandt ikke-kristne folk, f.eks. lande i den tredje verden, hvor evangelisation betegner en *re-kristning*, altså spredningen af evangeliet blandt folk der *ikke længere* er kristne, en situation vi særligt ser i den vestlige del af verden (Bosch 1991:411).

En definition

Ser vi nærmere på ordet evangelisation, så gives der mange bud på den præcise betydning. Forenklet kan det siges, at hvor evangelisation er mission, så er mission ikke kun evangelisation. Evangelisation er altså ikke en erstatningsbetegnelse, men snarere et aspekt ved mission. Bosch opstiller en liste med 18 kendetegn ved

begrebet, kendetegn, som bringer ham frem til følgende lange definition af evangelisation:

...that dimension and activity of the church's mission which, by word and deed and in the light of particular context, offers every person and community, everywhere, a valid opportunity to be directly challenged to a radical reorientation of their lives, a reorientation which involves such things as deliverance from slavery to the world and its powers; embracing Christ as Savior and Lord; becoming a living member of his community, the church; being enlisted into his service of reconciliation, peace, and justice on earth; and being committed to God's purpose of placing all things under the rule of Christ (Bosch 1991:420).

Evangelisation genkendes altså overordnet på følgende to kendetegn:

- En *Udfordring* til nyorientering i livet; en nyorientering, hvor Jesus betragtes som Frelser, dvs. den der forliger mennesket med Gud, samt som Herre, dvs. som udslagsgivende for hvad der er rigtigt og forkert i alle livets forhold.
- En *Invitation* til det kristne fællesskab og til at blive en aktiv del af den kristne kirke.

Når jeg på de nedenfor bruger ordet evangelisation, tænker jeg altså på følgende:

DEFINITION: EVANGELISATION

Aktiviteter der har til formål at sprede evangeliet, med en dertil knyttet udfordring til at modtage Jesus som frelser, samt en invitation til at blive en del af den kristne kirke.

Evangelisation kan ud fra denne definition altså udmærket finde sted i Internettets virtuelle rum, i det anonyme møde med mennesker, såfremt vi betragter en hjemmeside som værende en medieret aktivitet med det potentielle formål at udfordre og invitere brugeren.

Historisk udvikling

I det følgende vil jeg med udgangspunkt i bogen *Transforming Mission* af David J. Bosch (Bosch 1991) beskrive den historiske udvikling i forståelsen af begrebet evangelisation. Igennem tiderne har der været forskellige syn på og praksis af mission og evangelisation. *David J. Bosch* beskriver i sin bog 6 historiske paradigmer i forståelsen af mission, hvilke jeg i det følgende vil gengive. For at begrænse omfanget, har jeg valgt at fokusere på tre afgørende kendetegn i hvert af de fem første

paradigmer. Da fokus i specialet er aktuelle problemstillinger, vil jeg mere indgående gengive Bosch's fremstilling af nuværende paradigme, som betegnes det *postmoderne paradigme*. Selve paradigmatanken er inspireret af historikeren Thomas Kuhn, som har defineret en række paradigmer der ofte anvendes til beskrivelse af naturvidenskabernes praksis – set i historisk perspektiv. Vi skal senere, i forbindelse med videnskabsyn, stifte bekendtskab med Thomas Kuhn og hans afgørende bidrag i den forbindelse.

Bosch mener, at der kan defineres historiske paradigmer i forståelsen af kristen mission. Baggrunden og motivationen for at kigge nærmere på de historiske paradigmer kan for Bosch skitseres i to punkter:

- Kristne har gennem alle tider været teologer, og en kristen forståelse er til enhver tid afhængig af tradition, kontekst, social stilling, personlighed og kultur.
- For at forstå og klare de udfordringer vi står overfor i dag, må vi kende vores fortid.

Påstanden er altså, at kristen mission og dermed evangelisation ændrer sig og under indflydelse af samtiden, og vi for at forstå vores nuværende udfordringer må kende fortidens syn på og praktisering af mission og evangelisation. Bosch bruger konsekvent betegnelsen mission, hvorfor jeg også i de følgende afsnit nøjes med at skrive denne ene betegnelse for den aktivitet, der har til formål at sprede det kristne budskab.

Nyttestamentlige paradigme

Den tidligste kirke praktiserede mission ved at vandre omkring og sprede budskabet om Jesus. Jesus udsendte selv sine disciple til at gøre dette. Verden var religiøst grundfæstet, så det var ikke fremmed at tale om Gud eller i evighedstermer. Betragter vi Lukasevangeliet og Apostlenes Gerninger i Ny Testamente, så hører vi om hvorledes kristendommen spredtes blandt jøder, og hvordan budskabet når videre til hedninger i Apostlenes gerninger. Der var altså tale om en simpel geografisk spredning fra person til person, fra Galilæa ud i hele Israel og videre ud i de omkringliggende hedenske lande. Målet er, at alle folkeslag skal være Jesu disciple jf. Matthæusevangeliet 28,18-20. Missionen er motiveret af Jesu befaling om at "*gå ud i alverden*" samt en stærk nærforventning om Jesu genkomst. Den tidligste mission kan overordnet beskrives i tre punkter:

- Vandreprædikanter, der bevægede sig fra sted til sted for at proklamere Gudsrigets komme.
- Græsktalende jødekristne, der udvidede missionen til hedenske områder, nogle tvunget af sted af forfølgelser af de kristne i Jerusalem.
- Kristne missionærer, der rejste rundt mellem eksisterende kirker for at præcisere trosindholdet og forhindre at forkerte fortolkninger af evangeliet udbredte sig.

Østkirkens paradigme

Overordnede forandring fra det nytestamentlige til det østkirkelige paradigme er, at missionsaktiviteten går fra at være mobilt, som skildret ovenfor, til at være institutionaliseret og lokalt etableret. Kristendommen går endvidere fra at være en jødisk/ semitisk religion til at være en græsk-romersk religion. Den nye kontekst fik stor betydning, og kan beskrives i tre overordnede punkter:

- Kristendommen optog inspiration fra filosofien, hvorfor kristendommen nu bliver beskrevet med metafysiske begreber. Frelsen forstået f.eks. nu som *frelse fra verden* imod den tidligere opfattelse, at *frelsen var for verden*. Den nye kontekst krævede *uddybende læresætninger*. Kirkens enhed blev afhængig af formulerede trosartikler. Hvor der i den hebræiske verden fokuseredes på det auditive ord, fokuseres nu på det visuelle ord. Et karakteristika ved denne tids missionssyn blev derfor, at man skulle *læse sig til tro*, ikke høre sig til tro.
- *Origines* og *Klement* indførte kristne skoler, der gjorde at kristendommen udviklede sig kulturelt og snart blev velset og anerkendt for sit uddannelsesmæssige niveau. Kristendommen var ikke længere kun for de ringere stillede, men også for samfundets top. Dette medførte en *"kulturmission"*; Mennesker blev kristne pga. kristendommens "popularitet".
- I forlængelse af det forudgående, gik kristendommen fra at være en bevægelse til at være en institution. Kirken blev betragtet som opfyldelsen af evangeliet, ikke så meget som missionsinstrument. Det store fokus på kirken, betød at mission først og fremmest blev opfattet som det der foregik i kirken, altså kirkens liturgi. Mission var først og fremmest at invitere til liturgien.

Det romersk katolske paradigme

Skiftet til det romersk katolske paradigme, blev motiveret af en række udfordringer som mødte kirken. Hovedpersonen, om dybest set formulerede det nye paradigme, var *Augustin* (354 – 430).

- I år 410 blev Rom invaderet og besejret af gotherne. De kristne fik af hedningerne skylden for nederlaget, fordi de havde vendt ryggen til de gamle guder. Augustin svarede med "*de civitate Dei*" (413-427). Hovedbudskabet i værket er, at det er staten, ikke kirken, der er skyld i nederlaget til gotherne. Augustin opdelte mennesker i to kategorier; dem der lever ifølge Guds bud og er prædestineret til et evigt liv sammen med Gud, og dem, der er bestemt til evig straf sammen med djævelen. Denne individualisering af frelsen satte gang i en udvikling, der resulterede i at staten blev underlagt kirken, fordi staten er djævelens rige.
- *Donatisme* var en teologisk retning, der mente at kristne måtte afsondre sig fra verden, for ikke at blive besmittet af verdens synd. Også i denne udfordring svarede Augustin igen. Denne gang konkluderede Augustin at kirken simpelthen eksisterer for den faldne verdens skyld. Derfor er det ikke kirkens opgave at isolere sig, men tvært imod at blande sig med verden, for at flere kan blive frelste. Dette fokus på den faldne verden, kombineret med opdagelsen af, at der fandtes mennesker udenfor Europa som ikke kendte kristendommen, resulterede i *koloniseringen*. Spanien og Portugal fik delt verden imellem sig, og havde ansvaret for at missionere. Augustin talte om *bellum Deo auctore* (krige sanktionerede af Gud), hvilket affødte deciderede religionskrige; Kristendommens udvidelse skulle sikres. Under Urban d. 2. iværksattes korstog der skulle sikre, at det kristne Europa ikke blev overstrømmet af muslimer. Fra at være skyldfrit at slå ihjel blev det direkte gudvelbehageligt.
- Pelagianisme var en anden teologisk retning, der argumenterede for muligheden for at opnå perfektion. Til dette svarede Augustin med arvesyndslæren, at alle er syndere, og at ingen anden end Jesus Kristus har været, er, eller vil nogensinde være perfekt. Det stærke fokus på kirken som institution resulterede i det syn, at kun kirken og et medlemskab i denne gør forskellen mellem fortabt og frelst. Dermed skete altså en kirkeliggørelse af frelsen, en udvikling, som er tydelig i Cyprians formulering: *extra ecclesiam nulla salus est*. Mission blev primært igennem dåb at indlemme mennesker i kirken. Som det fremgik ovenfor, var der intet til hinder for, at denne indlemmelse kunne ske gennem tvang.

Protestantiske reformations paradigme

Skiftet til det protestantiske reformations paradigme, blev motiveret af en situation, hvor en fraktion i kirken pludselig så sig selv stillet mellem to kirkelige ekstremer, nemlig den katolske kirke med paven i spidsen på den ene side, og den kirkelige position kaldet 'gendøberne' på den anden side. Manden, der gik foran i en egentlig formulering af positionen, og som gik foran i kirkekampen, var Martin Luther (1483 – 1546).

- Hvor der i en katolske kirke hersker et hierarkisk præstedømme med paven øverst, opererede gendøberne med det almene præstedømme. Luther placerede sig midt i mellem ved at understrege det almene præstedømme, samtidig med at understrege vigtigheden af båndet til sognekirken og præsten som den åndeligt 'overordnede'.
- Hvor kirke og stat for den katolske kirke skulle gå hånd i hånd og erobre verden, opererede gendøberne med det syn, at der skulle være et absolut skel mellem kirke og stat. Luther placerede sig midt i mellem ved det, at mission for ham kun skulle udfoldes hvor staten var protestantisk. Kirkelig retning skulle med andre ord bestemmes af øverste verdslige myndighed.
- For Luther og de øvrige reformatorer kan Gud kun beskrives subjektivt, det vil sige som den enkelte møder Gud. I det hele taget finder vi en individualisering af troen og frelsen i modsætning til kirkeliggørelsen i det romerske katolske paradigme.

Oplysningens paradigme

Startskuddet til det nye paradigme blev rationalismen, som kom med René Descartes og hans sætning: "cogito ergo sum". En lang række opfindelser samt videnskabens opdagelser forstærkede tilliden til den menneskelige fornufts formåen. Der er med oplysningens paradigme tale om en helt ny orientering, idet vi går fra et ikke-kritisk verdensbillede til et kritisk verdensbillede. Mennesket ophøjer sig selv til skaber, religion er ikke længere nødvendig. Religion blev adskilt fra det objektive og blev placeret i den private sfære. Religion er subjektivt, og bygger for rationalismen kun på følelser og tanker.

- Kristendommen blev en religion blandt religioner. På trods af de heftige udfordringer bukkede kristendommen ikke under; Kristendommen står i en krise, og en sådan situation bevirker ofte vækst! Kristendommen svarede igen på oplysningen. *Schleiermacher* indførte teologi som videnskab på linie med

andre videnskaber. *Lessing* indførte den historisk kritiske metode ud fra den holdning, at de bibelske tekster måtte repareres og justeres for at kunne overleve.

- Kirke-stat forholdet blev snart brudt; Det tydeligste eksempel er *den Franske Revolution* 1789. Holland udråber republik i 1795. Fra nu af var mission og kolonisering to forskellige ting. I det 17. – 19. årh. styrede handelsinteresser kolonisering. Fra og med oplysningen var det ikke længere religion der adskilte folkeslag, men udviklingstrin, civilisation. En sekularisering, der betød, at mission kom til at stå i skyggen af kulturspredning.
- I Europa slog oplysningen håndfast igennem, og kvalte nærmest missionstiltag. I Amerika og England sås få, men ikke ubetydelige vækkelser: I perioderne 1726 – 1760 og 1787 – 1825. Kendetegnende for disse vækkelser var, at man ikke så forskel på hedninger og kulturkristne, og man så dermed hele verden som missionsfelt.

Postmodernisme som en reaktion på Oplysningen

Opfattelsen af mission har altid været afhængig af den historiske kontekst (Bosch 1991:187-188; 349). Paradigmet som vi står i nu, kan vi ifølge Bosch ikke se tilbage på og beskrive helt og fuldt, da det fortsat er under udvikling. Vi står i en overgangsperiode mellem det moderne/oplysningens paradigme og så det *postmoderne paradigme*. Oplysningens tillid til den menneskelige fornuft, og den deraf følgende videnskab og teologi, blev alt sammen udfordret af perioden, der startede med første- og anden Verdenskrig. Fundamentet for oplysningens positive menneskesyn kollapsede, da man så ondskenen udfolde sig i krigene. Det førte til paradigmeskifter indenfor alle videnskabens discipliner; i teologien var det Karl Barth der introducerede skiftet med hans bog *Die Mission als theologisches Problem* (Bosch 1991:389-390). Overordnet var det oplysningens "fornuften alene", der blev angrebet, da det jo var bevist, at fornuften ikke var tilstrækkelig/pålidelig. Som en løsning på det aktuelle paradigmes problem, begyndte man at fokusere på "historiens indvirkning". *Michael Polanyis* og *Thomas Kuhn* introducerede det nye syn på videnskabshistorien, at den ikke længere bare er anekdoter og kronologier, men kan fremkalde gennemgribende ændringer i synet på den videnskab, af hvilken vi er optaget i nutiden, og videnskab er ikke resultatet af "mekanisk research", men et produkt af historiske omstændigheder.

David Bosch beskriver det postmoderne paradigme ved at beskrive paradigmets svar på oplysningens karakteristika (Bosch 1991:351-362).

- *Rationalisme*

J. Warneck forudsagde, at ikke-kristne religioner ville uddø. Det gjorde de ikke – tvært imod. Også kristendommen vandt frem efter oplysningen. En overordnet forklaring er, at da rationaliteten efter "oplysningens fald" spillede fallit, måtte den suppleres på én eller anden måde. Bosch: Vi må godt nok tage det bedste fra oplysningen, såsom videnskaberne, kriticismen, historisk metode mv. og inddrage disse ting i vores teologiske forståelse, men vi må afvise reduktionismen, en rendyrket rationalisme. Vi må gå ud over *res cogitans*, den religiøse dimension må indarbejdes i vores virkelighedsforståelse. Den sande rationalitet indbefatter *oplevelse* (Bosch 1991:353) Vi må stadig huske, at der er en væsentlig spænding mellem tro og fornuft. Så selv om religionen kommer til at spille en større rolle end den fik mulighed for under oplysningen, så bliver det en diffus rolle, netop pga. spændingen.

- *Objektivering*

I oplysningen skete en objektivering af naturen, mennesket så pludselig sig selv som herre over naturen. Resultatet blev, at naturen blev ødelagt pga. den udnyttelse der fandt sted. Der opstod et akut behov for re-orientering, at mennesket må underlægge sig Moder Jord. På samme måde fik oplysningens objektivering alvorlige følger i andre sammenhænge; bl.a. synet på mennesker.

- *Kausalforståelse*

Den lineære kausal-forståelse, der herskede i kølvandet af oplysningen, underminerede hvad der var af håb og mening for dårligt stillede. For bedrestillede og succesrige betød det modsat, at man underlagde sig Darwins udviklingslære, man troede på den naturlov, at succesen ville stige og formuen vokse. Teologisk betød det, at man tænkte i *postmillennialistiske* kategorier; verden ville systematisk forandre sig til det bedre, indtil Gudsriget ville fremstå på jorden. Ved slutningen af det 19. årh. og videre op i det 20. årh., lavede imidlertid den eskatologiske teologi op igen. Alt var ikke længere forudsigeligt på baggrund af fastlagte naturlove. Der var atter håb for de mindre privilegerede, missionen fik ny relevans; igen at bringe håb til mennesker.

- *Fremskridtstanken*

Det var fremskridtstanken, der dannede baggrund for koloniseringen. Kolonimagterne ønskede at bidrage til Den 3. Verdens udvikling, og den oprindelige mission i koloniseringen bestod af godgørelse, nødhjælp, medicin

osv.. I 1960'erne iværksattes store udviklingsplaner for Den 3. Verden, en udvikling, der skulle løse alle deres problemer. Resultaterne blev stik modsat forventet. I de fattige lande var det de mest privilegerede, der formåede at drage fordel af hjælpen, ligesom udviklingen globalt blev den, at de velhavende lande blev mere velhavende, og de fattige lande blev fattigere. Kerneproblemet er, at de vestlige lande trods deres villighed til at hjælpe, ikke er villige til at afgive *magt*. Ydermere stod vesten i suverænt i spidsen for den teknologiske udvikling, så andre lande kunne umuligt følge med. Det er ikke underligt, at Den 3. Verden har afvist hele udviklingstanken, den har skabt mere frustration end udvikling. Udvikling blev ikke et nyt ord for fred, som Pave Paul d. 6. havde håbet, men et andet ord for *udnyttelse*.

- *Fakta frem for værdier*

Fundamentalt for oplysningens paradigme var adskillelsen af *Fakta* og *Værdier*. Dette syn faldt dog snart til jorden, idet man fandt, at man ikke kan observere virkeligheden uden i en hvis forstand at vurdere eller tolke indtrykkene med sine værdisæt. Efter atombomben indså man, at hvis ikke værdier havde noget at sige, ville videnskaben i sin objektivisering og udnyttelse af alt blive videnskabens egen undergang.

- *Optimisme*

Oplysningens verdenssyn sagde, at ethvert problem kan løses. Dette syn kom snart til at vakle, idet Vestens store udviklingsplaner med Den 3. Verden ikke lykkedes. Drømmen om en samlet verden, der skulle leve i fred og fordragelighed sammen, forblev uopfyldt, og virkede nærmest længere væk som tiden gik. Efterhånden som verdensherredømmet blev tabt, mistede man også troen på at det ideelle virkelig kunne opnås på jorden. Det ondes virkelighed – både i mennesket og i samfundet – kunne ikke fornægtes.

- *Individualitet*

Oplysningen lærte, at enhver var fri til at gøre alt for at opnå sin lykke, uden at tage hensyn til hvad andre måtte tænke eller sagde. Denne tanke havde katastrofale følger, idet man ikke længere tog andre alvorligt, og man ikke længere behøvede andre end sig selv. Konsekvensen bliver, at man heller ikke længere tager traditionen eller ens religiøse rødder alvorligt. I de seneste årtier har autonomien til at tro hvad som helst endt med ingen tro overhovedet. Der skal to ting til at imødekomme denne falske "autonomi-lære"; Først skal behovet

for overbevisning og ansvar på ny understreges – ingen kan overleve uden disse to faktorer. Den overdrevne tolerance er usund, der skal være plads til at udfordre hinanden. For det andet, skal vi på ny opnå sammenhold, mennesket er ikke kun et individ, men har behov for at være en del af en "organisme". "Mig-generationen" skal omdannes til "os-generationen". Heri ligger "genopdagelsen" af kirken som "Kristi legeme", og mission som dét at opbygge et fællesskab af dem, der deler en fælles tro.

Postmodernismens paradigme

Det postmoderne paradigme kan altså i vid udstrækning forstås som en reaktion på oplysningens paradigme. Udfordringen er, hvorledes kirken kan tage ved lære af historien, og hvordan den kan genopdage sin missionerende natur og sit kald. Kirkens mission står i en fundamentalt anderledes verden, og der nærmest råbes på en ny forståelse af mission. Vi står på grænsen mellem et forældet paradigme og et endnu uigennemskueligt. Historien lærer os, at et paradigmeskifte dels skal lære af fortiden, dels være revolutionært. Reform – ikke erstatning. I det følgende beskrives nogle af de karakteristika der gør sig gældende i det post-moderne paradigme.

- Kontekstualisering. Ordet "kontekstualisering" blev introduceret i starten af 1970'erne. Der er endnu ikke almen enighed om, hvordan begrebet skal forstås, men det bruges sædvanligvis om forskellige forsøg på at overføre det kristne budskab fra Bibelen til vor tid på en forståelig og relevant måde. Før kom teologi fra oven, nu opfattes teologi fra neden. Fokus er rettet imod at gøre teologi, teologien skal være samfundsændrende.
- At vidne for mennesker med en anden eller ingen religion. Kristendommen er ikke længere den eneste religion med guddommelig ret til at eksistere. I kølvandet på oplysningens relativisme ser vi et ocean af religioner på hvert gadehjørne. Oplysningen fokuserede på fakta frem for værdier, religionen havde spillet fallit. Dog så vi en opblomstring for alle religioner i samme periode. Kristendommen står derfor på en særlig måde overfor to udfordringer i dag. Udfordringen fra ateisme og relativisme, og udfordringen fra andre religioner. En grund til kristendommens manglende succes blandt de andre verdensreligioners tilhængere er, at der ikke længere er lighedstegn mellem kultur og religion. Kristendom følger ikke længere automatisk med i en spredning af kulturen, der skal også ske en ændring af religionen – eller måske endda en mere grundlæggende ændring af menneskers virkelighedsforståelse, for hvem religion slet ikke eksisterer.

- Handling i håb. Eskatologien havde en nedgangsperiode i oplysningens ekstreme årsags - virknings tænkning. Da oplysningen spillede fallit, opstod igen behovet for håb. Eskatologien kom igen og er i dag central i missionsforståelsen. Vi behøver en eskatologi med syn for både nutid og fremtid; Jesus er opstået og som sådan er alting nyt. Men vi er som mennesker begrænsede og kan ikke selv frembringe Guds rige. Himlen er det perfekte, Guds rige her og nu er det "tilnærmede".

Refleksioner

Bosch udgav bogen *Transforming Mission* i 1991, og der er sket meget i samfundsudviklingen siden. For til sidst at kunne samle op på billedet af den aktuelle situation i missionsforståelsen og evangelisation, vil jeg i det følgende knytte nogle bemærkninger og tilføjelser til Boschs fremstilling.

Væk fra det offentlige rum

På mange måder forstås og praktiseres mission i dag som vi fandt det beskrevet i det østkirkens paradigme. Evangelisation handler om at invitere til liturgien, hvor liturgien i dag opfattes som oplevelsen frem for en gennemlevelse af Jesu livs- og lidelsesforløb, som i det 5. – 8. århundrede var udtryk for. En forklaring på denne tendens, finder vi for mig at se i oplysningens relativering af religionsbegrebet. Som kristne er vi præget af vores tid, der indprenter os, at man ikke må tage patent på sandheden, hvilket vi gør, hvis vi træder frem på gader og stræder som vi så det beskrevet i det nytestamentlige paradigme. En mere legitim form for evangelisation bliver derfor, at invitere folk med i kirken, trække folk væk fra det offentlige rum.

Re-mediering

Som beskrevet i indledningen, har kristendommen gennemgået flere re-medieringer. Også postmodernismen repræsenterer en re-mediering, først i radio og tv teknologien, og senest i de interaktive medier. Som nævnt ovenfor, forventes gudstjenesten i dag i højere grad at bidrage med en oplevelse frem for en gennemlevelse af Jesu liv og lidelsesforløb. Samtidig er et centralt begreb i dag kontekstualisering, vi skal finde budskabets relevans malet for øjnene, vi skal kunne forbinde budskabet med vores liv, se relevansen af budskabet.

Individualisering

Denne tanke finder vi også aktualiseret i udbredelsen af kristendomskurser. Kursusbegrebet er noget tidstypisk, motiveret af den stigende interesse for individet og personlig udvikling. Det er legitimt at invitere mennesker med på et kursus, idet det drejer sig om personlig udvikling og tilegnelse af viden og fordi man også her trækker mennesker væk fra det offentlige rum for at møde dem med det kristne budskab.

Et eksempel på evangelisation i dag, er Alphakurset (www.alphadanmark.dk), som er et grundlæggende kursus i kristendom. Kurset er udviklet i Holy Trinity Church i London tilbage i 1970'erne, og kører i sin nuværende model i lande rundt om i hele verden. Kurset repræsenterer særligt to af ovennævnte karakteristika ved det nuværende paradigmes praksis, nemlig en *invitation* væk fra det offentlige samt en *individualisering* der giver sig udtryk i kursusformen. Til en vis grad kan vi tale om en re-mediering, nemlig en social re-mediering fra den formelle, højtidelige gudstjenestesamling til det uformelle fællesskab med fællesspisning og hygge. En re-mediering i teknologisk forstand er der dog ikke tale om. Men netop den, overgangen til det elektroniske og interaktive medium, fuldbyrder i en vis forstand det postmoderne paradigme.

Internettet

I dette afsnit vil jeg karakterisere Internettet som medium. Der er tale om en række simple betragtninger som alle er nyttige i overvejselsen om hvorledes mediet kan bruges i formidling generelt. Sidst i hvert underafsnit vil jeg kort skitsere hvad de enkelte karakteristika konkret betyder for livssynsorienteret formidling.

Internettet som 'pull-medium'

Trykte medier, video og radio er lineære medier på den måde, at de udsendes til modtagere i et afgrænset område. I områder, hvor kanaludvalget på fjernsynes begrænser sig til få kanaler, betegnes fjernsynet også som et *push-medium*, og de eneste muligheder brugeren har, er enten at tænde eller at slukke, samt skifte mellem et antal kanaler. Brugeren har som sådan ingen indflydelse på kanalernes indhold. Internettet, derimod, er et helt igennem interaktivt medium, og kontrollen overlades til brugeren, og hans interesser og søgninger bestemmer hvad der skal tone frem på skærmen. Som sådan er der tale om et *pull-medium*, idet en given hjemmeside "trækker" brugeren til pga. sidens indhold. Internettet er et omfattende leksikon, hvor

man kan slå alverdens ting op. På søgemaskinen Googles forside annonceres det, at tjenesten søger blandt 8.058.044.651 hjemmesider (Google, 29. april 2005). På samme måde som man ikke slår op i et fysisk leksikon uden interesse for emnet, så slår man heller ikke op på Internettet med mindre en interesse har drevet en. Brugeren er ikke passivt lyttende eller seende på Internettet, men aktiv i sin søgen gennem navigationsmenuer og hyperlinks.

I sin egenskab som værende et pull-medium er det i internetformidling enten brugeren selv der søger rundt på Internettet for at søge svar på et livssynsorienteret spørgsmål, eller også trækkes brugeren til hjemmesiden, fordi hjemmesiden tilbyder et livssynsorienteret svar på et behov eller interesse af anden karakter som brugeren viser gennem sin søgeaktivitet på Internettet. I denne forbindelse er det relevant at reflektere lidt over målgruppen for evangelisation på Internettet.

Målgruppe for internetevangelisation

I definitionen af evangelisation fremgår, at evangelisation i udgangspunktet er en udfordring og invitation til alle. Som pull-medium er Internettet særligt rettet mod personer der på forhånd har en interesse, der i sig selv motiverer til en søgning på emnet kristendom eller tro. Denne interesse kan være af forskellig karakter og grad og variere fra en lille nysgerrighed til et eksistentielt behov. I talen om livssyn, og den interesse der ligger i evangelisation om at møde *alle* med et bestemt budskab, bør man dog overveje andre udnyttelsesmuligheder af Internettet.

Internettet som interaktivt medium

I forlængelse af ovenstående, kan Internettet forstås som interaktivt i *konsultativ* forstand (Jensen, Jens F. 1998a). Internettet indeholder produceret information, som brugeren kan konsultere ved at sende anmodninger gennem systemet, hvorefter informationen modtages ad returkanalen. Det Interaktive består altså i en valgmulighed og udvælgelse blandt en stor mængde oplysninger. Dette kan også beskrives med hypertextbegrebet. I selve hypertextbegrebet ligger netop, at en afsøgning af Internettet består af en række valg igennem strukturen. Med mindre man på forhånd ved hvilken hjemmesideadresse man vil besøge, så vil en tur på Internettet som regel indledes med en søgning på en Internettjeneste som f.eks. Google. Søgeresultaterne viser sig i form af links i en rækkefølge bestemt af antal forekomster af søgeordet, samt linkets popularitet.

Denne simple iagttagelse fortæller, at benyttelsen af Internettet i formidlingsøjemed kan betragtes som en konkurrencesituation, hvor det gælder om at få brugerens opmærksomhed. Derfor er det væsentligt, hvis man ønsker brugere på ens hjemmeside, at man dels i det hele taget tilmelder sin hjemmeside til søgetjenester og dels at man med omhu udvælger de søgeord man vil karakterisere hjemmesiden med. Dernæst, når brugeren er på hjemmesiden, er det væsentligt at hjælpe brugeren til de sider man gerne vil have ham hen. I denne forbindelse er det væsentligt at betragte hvilke retoriske værktøjer der gives, og jeg tænker i særdeleshed på computerretorikken, som jeg senere vil kigge nærmere på.

Internettet som fællesskab

Interaktiviteten kan også forstås i en *sociologisk* forstand (Jensen, Jens F. 1998a), nemlig i muligheden for at give respons til webmasteren, stille spørgsmål, kommentere indhold, deltage i debatfora, mailinglister mv.. Denne mulighed for at indgå i et fællesskab på Internettet er meget vigtig. Det hjælper brugeren til at føle sig velkommen, værdsat og betydningsfuld. Et fællesskab af mennesker består som regel af delte interesser, værdier eller problemer samt intimitet og fysisk samvær. Internettet kan opfylde alt undtagen sidstnævnte. Tid og sted betyder ikke noget, og du kan dele lidt eller meget med andre efter eget ønske, uden at blive bedømt på det.

Internettet er i udgangspunktet et medium til anonyme møder, men giver samtidigt unikke muligheder, idet interaktiviteten potentielt giver mulighed for kommunikation mellem to eller flere individer, og derigennem oplevelsen af et fællesskab, hvilket er et af de mest grundlæggende behov for mennesket. Behovet for fællesskab på en hjemmeside afhænger af hjemmesidens indhold og formål. I mange tilfælde er det tilstrækkeligt at have mulighed for at påpege problemer eller fejl på hjemmesiden overfor webmasteren, men andre gange vil der være behov for et debatforum eller på anden måde at etablere fællesskab på hjemmesiden. I denne forbindelse må vi, ud fra livssynets egenskab som værende menneskers tanker om livet og stillingtagen i livets store spørgsmål, konkludere at der i særlig grad er brug for fællesskab og dialog, idet der i mødet med et livssyn fordres en stillingtagen.

Internettet som multimediet

Multimediet er karakteriseret ved at være flere medier, det vil sige udtrykssystemer, som samles i et digitalt miljø. Der refereres i talen om multimedialitet ofte til Jens F. Jensens definition, hvilket jeg også vil gøre her:

"Multimedier er medier, der samtidig gør brug af flere forskellige udtrykssystemer såsom: tekst, levende billeder, stillbilleder, animation, grafik og lyd (tale, musik, lydeffekter) – og hvor disse udtrykssystemer er integreret i og styret af en digital computer eller et digitalt miljø." (Jensen, Jens F. 1998b)

Multimedialitet er altså en teknisk definition, der kræver flere mediers samarbejde, og dermed også en formidlingsmæssig udfordring, idet der i samarbejdet mellem medierne kræves enhed og fælles fokus for at bevirke understøttelse af budskabet frem for forvirring.

Det livssynsorienterede budskab som vi finder det i kristendommen er som vi har set bundet til den bibelske fremstilling, og som sådan i udgangspunktet hørende til det skriftlige medium. En udfordring i multimedieformidlingen er derfor re-medieringen til de forskellige visuelle og auditive medier. Jeg vender senere tilbage til Internettet som medium for livssynsorienteret formidling, i forventningen om at karakteristikken af livssynet som viden, som netop efterspørges i første del af specialets problem og som bliver behandlet i det følgende, vil give flere input til denne re-mediering.

Internettet som hypermedium

Internettet kan endvidere beskrives som hypermedium. Jens F. Jensen definerer en hypertext således:

"En hypertext er en tekst, der er organiseret som en struktur af nodes og links, forstået som informationsenheder og indbyrdes (ikke-lineære) sammenkædninger mellem disse enheder; og hvor links er understøttet af nodes integreret i en digital computer eller et digitalt miljø." (Jensen, Jens F. 1998b)

For et hypermedium gælder således, at mediet skal være organiseret i en struktur af nodes og links og indholdet være informationsenheder i en ikke-lineær sammenkædning. Dertil kommer, som det gælder for multimedier, at der skal inddrages to eller flere udtrykssystemer, sammenkædet i et digitalt miljø.

Internettet som hypermedium kan kun forstås på baggrund af interaktiviteten. I benyttelsen af Internettet er en udvælgelse eller prioritering af det stof man vil formidle med andre ord vigtig. I betragtningen af brugeren som surfer på Internettet, som til enhver tid kun er et klik fra at forlade hjemmesiden, må man gøre informationsenhederne let tilgængelige, spændende og begrænse indholdet for at undgå. I denne forbindelse kan vi tale om vigtigheden af en 'rød tråd' i fremstillingen,

en linje eller et fokus på hjemmesiden. Jeg har allerede nævnt computerretorik som jeg vender tilbage til senere, og som også finder udgangspunkt i denne betragtning.

E-læring

E-læring er en betegnelse der dækker over computermedieret læring og altså også Internetbaseret læring. Begrebet e-læring har for mig stået som udgangspunktet for en behandling af Internetbaseret kristendomsformidling. Det er svært at holde de mange typer af e-læring ud fra hinanden. Sandheden er, at det er vanskeligt at tale om e-læring som én størrelse, men der er snarere tale om en bred vifte af variationer. Overordnet forskes der i e-læring under overskrifterne:

- Computer-supported Co-operative Learning (CSCL)
- Computersupported Co-operative Work (CSCW)

Mellor og Mellor (2004) lister 11 forskellige varianter af e-læring op:

- Web Based Training (WBT)
- Computer Based Training (CBT)
- Edutainment
- Edventure
- Electronic Performance Support System (EPSS)
- Simulation
- Mixed Learning
- Distant Learning, her under
- Synchronous Shared Learning (SSL)
- Asynchronous Shared Learning (ASL)
- Independent E-learning (IEL).

Til disse mere eller mindre udbredte betegnelser er der i de senere år blevet rejst spørgsmålet, om ikke vi kan tale om en særlig dansk model inden for netbaseret undervisning, nemlig *Blended Learning* (Georgsen 2004; Bang 2003). I denne flom af begreber, kan det være svært at finde ud af hvor man skal begynde og slutte et studium af e-læring. Når alt kommer til alt, så handler e-læring om hvorledes viden kan konstrueres i multimediet således at vi opnår en effektiv formidling og vidensdeling. Den optimale konstruktion varierer afhængigt af *hvad* der skal formidles.

Derfor finder jeg det også rimeligt at omtale Internetbaseret kristendomsformidling som e-læring, om end der er tale om en ny eller særlig type e-læring, nemlig livssynsorienteret e-læring. Jeg vil i det følgende afsnit, i en bred definition af begrebet e-læring, godtgøre min brug af begrebet i forbindelse med dette speciales emnefelt.

En definition

Computermedieret formidling kan være mange ting, og derfor finder vi også en lettere forvirring i forsøgene på at definere computerstøttet formidling. Simon K. Madsen konkluderer:

"Det giver ikke mening at komme med en eksklusiv definition på, hvad fjernundervisning er, da de enkelte undervisnings-forløb oftest er præget af specifikke forhold, som knytter sig til den situation, hvor undervisningen finder sted." (Madsen 2004)

I en egentlig definition af begrebet e-læring handler det derfor om at finde en overordnet formulering, som rummer begrebets bredde og muligheder. E-læring betegner en læringsform, hvor studenten ved hjælp af teknologien kan tilegne sig viden og færdigheder uden nødvendigvis at være fysisk tilstede i et klasseværelse. Vi finder en længere formulering i EU Kommissionens handlingsplan for e-læring:

"E-læring defineres som anvendelsen af nye multimedie-teknologier og internet til at højne kvaliteten i undervisningen ved at lette adgangen til forskellige ressourcer og tjenester, og til udveksling af oplysninger og samarbejde." (Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, 2003)

Ifølge Peter B. Andersen er e-læring:

"..en mulighed for at lære på en ny måde, [...] på et nyt sted [...] i en ny tid." (Andersen 2000)

Med denne bredde definition, betegner e-læring mere den *nye mulighed* end den *teknologi* som ligger til grund for begrebet. E-læring kan favnes af alle og benyttes af alle fagretninger og interesser til formidling af et givent emnefelt. Dermed skal et emne eller genstand for e-læring ikke opfylde nogen kriterier, men igennem en *re-mediering*, en konvertering, for bedst muligt at blive formidlet gennem det elektroniske medium. E-læring skal i det følgende forstås som:

DEFINITION: E-LÆRING

Den nye mulighed, som teknologien og Internettet bringer, for overførelse af viden, kompetencer og budskaber, herunder livssyn, eksempelvis det kristne budskab.

Internetbaseret livssynslæring skal således forstås som den specifikke type e-læring, hvor et livssyn, i dette speciale kristendommen, udgør objektet for læringen.

Evangelisation på Internettet

Evangelisation har teoretisk som praktisk gennemlevet en række paradigmeskift, motiveret af forandringer i kontekst og de udfordringer som kirken har mødt gennem tiderne. Kirken står aktuelt i et paradigmeskifte, et paradigmeskifte som vi ved mere om i dag end da Bosch skrev sin bog i 1991. Med re-medieringen til det interaktive medium, kan vi sige at det postmoderne paradigme bliver realiseret. E-læring defineres som den nye mulighed, som teknologien og Internettet har givet for formidling af viden, kompetencer og budskaber, og vi finder det hermed berettiget at tale om kristendomsformidling som e-læring. Vi finder dog samtidigt, at evangelisation omhandler en udfordring til nyorientering i livet, og ikke tilegnelse af viden i traditionel forstand. Jeg vil i følgende teoridel mere indgående undersøge livssynet som videnstype med det formål at finde ud af hvilke konsekvenser videnstypen bør få for den internetbaserede videreformidling.

Hjemmesider med det formål at formidle kristendom har set dagens lys siden midt halvfemserne, og flere kommer til. Det nye medium er interessant, fordi det netop imødekommer postmodernismens krav om individualisering; Du vælger selv hvad du vil undersøge, samt relativering; da ingen må påberåbe sig at være i besiddelse af Sandheden, rykkes den kristelige formidling fra det offentlige rum til det private rum. De der er interesserede kan finde oplysninger på Internettet – med mindre de vil bevæge sig hen i kirken.

TEORI

Fra at have betragtet baggrunden og status for evangelisation på Internettet, vil jeg i det følgende inlade mig på en række teoretiske overvejelser om hvordan internetbaseret livssynslæring kan gribes effektivt an, set i forhold til den type af viden livssynet repræsenterer, eksisterende læringsteori samt begrebet computerretorik.

Livssyn som viden

Introduktion

Denne første komponent i de teoretiske overvejelser om internetformidling af livssynsorienterede emner fokuserer på *budskabet* der formidles. Et livssyn adskiller sig antageligvis fra andre typer af viden. Grunden til at denne overvejelse har fundet plads i dette speciale er primært, at jeg har fundet emnefeltet behandlet i en række artikler som har affødt en interesse i at få dette undersøgt. Viser det sig, at vi med rette kan omtale kristendom som hørende under en særegen type viden, må vi forvente at den oplysning får konsekvenser for hvorledes vi mest effektivt formidler kristendom generelt – og dermed også via Internettet.

I det følgende vil jeg efter en kort introduktion af begrebet viden, med udgangspunkt i nogle vidensteoretiske betragtninger fundet hos antikkens filosoffer, i religionskritikken samt i nyere videnskabsfilosofi, diskutere livssynet som særegen videnstype.

Viden

Et budskab i kommunikationssituationen kan betragtes som den afgrænsede viden, som det er afsenderens formål at berige modtageren med. Der er imidlertid flere forståelser af begrebet viden, og for at tale om kristendomsformidling må vi først have afklaret den filosofiske baggrund for denne specielle videnstype, som vi her kalder for livssynet.

Viden er ikke det samme som information. Henrik Nerup Rant og Søren Barlebo Wenneberg skelner i bogen *Info Samfundet – Mellem teknik og etik* mellem data, information, viden og visdom (Rant og Wenneberg s. 42-44). Begreberne ses som elementer eller trin på vejen fra uvidenhed til visdom. Data er repræsentation af noget, der er lagret fysisk, information er sammenhænge eller mønstre i data, viden er

information som finder sin relevans i en bestemt sammenhæng og visdom er når viden prøves personligt og erfares. Steen Larsen skrev tilbage i 1980'erne, at viden om et givent emne er det man har tilbage, når man har glemt alle informationerne (i Bang 2004). Viden er altså ikke identisk med summen af informationer eller data, men snarere hvad man sidder tilbage med efter at have bearbejdet informationerne. Sagen er, at man ved behandling af en række uhensigtsmæssigt kombinerede eller modstridende informationer kan sidde tilbage med mindre, eller beskadiget viden. En vellykket information kan betragtes som en byggeklods i en legoborg. I sig selv siger den måske ikke så meget, men den får sin betydning i helheden, som udgør den samlede viden indenfor et felt.

Tro som viden

Mange vil finde overskriften på dette afsnit som selvmodsigende, ja måske endda anstødelig. Siden begyndelsen af 1800 tallet har der været sat et skarpt skel mellem netop tro og viden.

Professor i praktisk filosofi Ingemar Hedenius (1908-1982) fremførte i bogen *Tro og Viden* et frontalangreb på kristendom som viden (Hedenius 1958). Ikke at Hedenius var banebrydende, men han samlede tanker fra en række tidligere religionskritikere som f.eks. Ludwig Andreas Feuerbach (1804-1872), Karl Marx (1818-1883) og Friedrich Wilhelm Nietzsche (1844-1900). Hedenius opstiller tre kriterier, som ifølge ham skal overholdes, før at man kan tale om sandhedsværdi. For det første det religionspsykologiske kriterium, at det er nødvendigt med videnskabens verificering. For det andet det sprogfilosofiske postulat, at trosindholdet umiddelbart skal kunne begribes af ikke-troende. For det tredje det logiske postulat, at vi umuligt kan operere med mere end én sandhed, hvorfor ikke både kristendom og naturvidenskab kan have ret. Hedenius forudsætter med andre ord, at kristendom og naturvidenskab modsiger hinanden, og konklusionen bliver for ham, at naturvidenskaben til enhver tid har fortrinsret på sandheden, idet den opfylder de tre postulater.

Når jeg på trods af religionskritikken og den eksisterende opfattelse af naturvidenskabens forrang i virkelighedsbeskrivelsen alligevel omtaler livssynets og dermed troens område som viden, er det *for det første* fordi jeg opfatter livssynet som en for individet opnået indsigt, erkendelse eller stillingtagen. Ikke at denne indsigt ikke kan ændre sig, men oplevelsen er at noget forholder sig på en bestemt måde. Som sådan adskiller livssynet sig ikke fra andre typer viden, som dog bygger på andre

grundantagelser og sandsynlighedskriterier. Min interesse er hvordan livssynsorienteret multimedieformidling konstrueres mest hensigtsmæssigt, og derfor finder jeg det naturligt at betragte teorier om læring og pædagogik som har med 'almindelig' viden at gøre for med den indsigt in mente at opstille en teori som særligt fokuserer på livssynet, eller om man vil; tro eller livsanskuelse. *For det andet* deler jeg ikke Hedenius opfattelse, at kristendom og naturvidenskab nødvendigvis modsiger hinanden. Jeg finder det derimod spændende at udfordre vidensbegrebet med hvad der normalt vil betragtes som uverificerbare, subjektive oplevelser og antagelser.

Før jeg går videre til en beskrivelse af livssynet særegne videnstype, finder jeg det, på baggrund af netop omtalte religionskritik, nødvendigt at begrunde min anvendte terminologi. Jeg vil med afsæt i antikkens filosofi beskrive vejen frem imod eksisterende videnskaber og det syn som hersker videnskaberne imellem. Det er særligt dr. phil. i idéhistorie Bernt Gustavsson, professor i palæontologi og evolution Bruce H. Tiffney, Thomas Kuhn samt Hilde Hiim og Else Hippe der danner baggrunden for min fremstilling.

Fra filosofi til videnskab

Et overordnet spørgsmål som har optaget filosofien, er spørgsmålet om hvorvidt der findes én overordnet form for viden hvorunder andre sorterer, og på hvilket grundlag det lader sig gøre at tale om dem som forskellige former for viden.

At vi finder forskellige syn på viden defineret, har sin baggrund i særligt to grundlæggende adskillelser i filosofien (Gustavsson 2001:41). Den ene er den ontologiske adskillelse, som siger, at tilværelsen er delt i *ånd* og *materie*. Åndelige egenskaber ses således som adskilte fra kroppen og den materielle natur. I forlængelse af den ontologiske adskillelse følger den erkendelsesteoretiske adskillelse mellem *subjektets oplevelse* og *den objektive sandhed*. Subjektet kan f.eks. opnå erkendelse af naturen, men denne oplevelse svarer ikke nødvendigvis til den virkelige natur. Antagelsen bygger på, at der findes en virkelighed som er uafhængig af mennesket og som er svær at erkende, fordi materien, som vi oplever den, er underlagt forgængelighed og foranderlighed. Helt tilbage til de antikke græske filosofers tid, har den ontologiske adskillelse mellem det ideelle og det materielle spillet en helt afgørende rolle og defineret forskellige filosofiske retninger og opfattelsen af hvad viden er.

Et klassisk eksempel den position der vægtlægger det ideelle frem for det materielle, er Platon (ca. 428-348 f. kr.), der med idélæren reducerede materien til at være ufuldendt og kun afskygninger af de rene ideer. For at kalde noget for viden, må vi have gode grunde til det vi tror, i form af fornuftens gode argumenter og logiske ræsonnementer. Vi kan ikke stole på vore blotte sanser, fordi de bedrager os. Empirisk forskning blev negligeret hos Platon og videnskab forbeholdt fornuftens domæne, hvorfor Platon er blevet betragtet som ophavsmanden for den teoretisk videnskabelige viden. Platon foreslår i dialogen *Theaitetos* (Platon 1992:93-188), at det, der adskiller en anskuelse eller en teori fra det at have viden, er, at vi kan angive gode grunde for det vi tror på eller regner for sandt. Således definerede Platon viden som *sand, berettiget tro* (Gustavsson 2001:31) eller *sand forestilling* (Platon 1992:187).

Allerede Aristoteles, som var Platon elev, ændrede synet på empirisk forskning. Selvom fornuften har forrang for materien, er materien et naturligt udgangspunkt for erkendelsen. Aristoteles grundlagde videnskabelige discipliner som f.eks. fysikken, biologien, æstetikken, logikken og etikken. Hvad der ikke umiddelbart faldt under disse områder blev langt under den samlende disciplin, metafysikken.

Videnstyper

For Aristoteles var viden ikke kun videnskabelig viden, men også praktisk og etisk viden. Aristoteles opdelte viden i tre typer, nemlig: *Episteme*, *techne* og *phronesis*. *Episteme* er den videnskabelige viden om, hvordan verden er opbygget og fungerer. Der er tale om en objektiv, teoretisk og kontekstafhængig viden, som f.eks. matematik. $2+2 = 4$, det kan ikke betvivles eller diskuteres. Med under denne videnstype hørte for Aristoteles alle videnskaberne, heriblandt både fysik, biologi og teologi (Gustavsson 2001:155). *Techne* er viden om hvordan der produceres. Det er tekniske kompetencer, som den dygtige besidder for at kunne udføre praktiske opgaver. Håndværkeren og kunstneren, der besidder *techne*, er i modsætning til den epistemiske videnskabsmand afhængig af konteksten. *Phronesis* er viden om at udvikle god dømmekraft, at være gode og demokratiske medborgere. *Phronesis* gør mennesket i stand til at stille spørgsmål til politik, etik og religion.

Vi ser i denne forbindelse, at livssynet kan placeres i to af de aristoteliske videnstyper. Dels som videnskab under epistemeviden, dels som en faktor i tænkning og definering af god dømmekraft under *phronesis*viden. Men som det fremgår af ovenstående, befandt metafysikken, herunder teologien, sig for Aristoteles i typen epistemeviden.

Naturvidenskabens fremmarch

Frem til 1600 tallet var der ingen tydelig grænse mellem videnskab og religion. Gud var en naturlig del af menneskers verdensbillede, og jorden blev betragtet som centrum for det af Gud skabte univers. I 1600 tallet skete der imidlertid noget afgørende, udtrykt i den såkaldte *kopernikanske vending*. En ny mekanisk astronomi og fysik blev udviklet, og det heliocentriske verdensbillede introduceret - dvs. at solen og ikke jorden er centrum for planeternes bevægelser. Som en følge af videnskabens opdagelser, udviklede sig en stor tillid til menneskets intellekt, hvorfor fokus lige så stille blev ledt væk fra Gud. Det var ikke længere Gud, der udgjorde svaret på livets store spørgsmål, men mennesket kunne gennem naturvidenskabelig forskning finde svar på spørgsmålene. Man gik med andre ord fra en deocentriske verdensopfattelse til en antropologisk verdensopfattelse. I en gennemgang af udviklingen af den moderne videnskabsopfattelse, citerer H. Floris Cohen historikeren Richard S. Westfall:

"In 1600, Western civilization found its focus in the Christian religion; by 1700, modern natural science had displaced religion from its central position." (Cohen 1994:309)

Efter naturvidenskabens landevindinger i 1600 tallet, blev videnskabs-begrebet med andre ord rensat for åndelige ingredienser, herunder teologi og metafysik, som for Aristoteles var en naturlig del af epistemeviden.

På trods af videnskabens landevindinger, kan vi fortsat tale om to bærende traditioner for videnskabelig erkendelse. Dels den empiriske, der hævder at viden har sit udspring i iagttagelse, dels den rationalistiske, der hævder at viden har sit udspring i fornuften. Som det fremgår nedenfor, konstituerer disse traditioner sig filosofisk i særligt fire retninger. Som læseren sikkert vil vide, er der siden 1600 tallet gjort forsøg på at lade de to ekstreme erkendelsesteoretiske positioner mødes i filosofiske kompromiser, her tænker jeg særligt på Immanuel Kant (1724 – 1804) og Martin Heidegger (1889 – 1976). Deres udgangspunkt er, at det traditionelle spørgsmål om filosofisk idealisme eller filosofisk materialisme er galt stillet. For Heidegger er hverken den ydre verden eller menneskets bevidsthed det primære, men de er indbyrdes afhængige af hinanden (Hiim og Hippe 1997:29). Det vil være for omfangsrigt at give sig ud i disse kompromisdannelser, og jeg har derfor valgt at holde de oprindelige positioner adskilt for at komme frem til så præcis et billede af livssynet som muligt. Det betyder, at jeg undlader at komme nærmere ind på flere af de ellers oplagte filosoffer, heriblandt Kant og Heidegger. Om dette valg finder sin berettigelse må vise sig på kommende sider.

Fire filosofiske syn på viden

Hilde Hiim og Else Hippe (Hiim og Hippe) beskriver i deres indledende kapitel i bogen *læring gennem oplevelse, forståelse og handling* fire overordnede, forskellige syn på videnskab, som de er udviklet i tiden efter Oplysningen. I det følgende gennemgår jeg de fire syn ved at betragte den filosofiske retning som de forskellige syn finder deres udgangspunkter i.

Positivism

Det første syn Hiim og Hippe nævner er det *naturvidenskabelige syn*, som ligger under den aristoteliske kategori epistemeviden. Den brede forståelse af epistemeviden som vi fandt hos Aristoteles, udviskes imidlertid i Oplysningens opgør med det deocentriske verdensbillede. Viden som episteme udvikledes i snæver sammenhæng med den naturvidenskabelige tradition, som med afsæt i Oplysningen munder ud i rationalismen og *positivismen* (Gustavsson 2001:154). Positivism er med andre ord en filosofisk retning, der ligger i kølvandet af Oplysningen.

Positivismen blev motiveret af videnskabens opdagelser, og et ekstremt positivt syn på mennesket og dets potentiale. Retningen hævder, at kun dét, som kan opfattes gennem sanserne er virkeligt. Den egentlige virkelighed er for denne retning den *materielle* virkelighed, der eksisterer forud for, og uafhængigt af vores bevidsthedsliv (Hiim og Hippe 1997:20). Positivismen har haft stor indflydelse på opfattelsen af kundskab op til i dag, og som vi senere skal se, var behaviorismen motiveret af positivismens strømninger. I behaviorismen blev mennesket på linje med dyr betragtet som objekter, der gennem ydre påvirkninger kunne formes og programmeres efter lærerens for godt befindende. Denne virkelighedsopfattelse reducerer helt begreber som holdninger, følelser og moral, fordi det som noget umålbart må erklæres uvidenskabeligt. Kundskab er ifølge retningen noget observerbart og kontrollerbart.

En afgørende ting der sker med rationalismen og positivismen, er at der sker et endeligt opgør med det deocentriske verdensbillede. Konkret betød det, at gudsbegrebet, teologi og metafysik ikke længere blev betragtet som værende epistemeviden i aristotelisk terminologi. Filosofien selv blev degraderet til hjælpevidenskab og analyseredskab frem for egentlig videnskab. Hvad der altså oprindeligt blev betragtet som en naturlig del af menneskets erkendelse; Fornuft, åndelighed og gudstro, forsvandt, og naturvidenskaben tog over. Indenfor positivismen,

blev viden og læringsbegreb klinisk rensset for alt der har karakter af åndeligt, fordi det som fysisk umålbart anses for uvidenskabeligt (Hiim og Hippe 1997).

I en virkelighedsopfattelse som denne, kan man ikke tale om livssynet som kundskab eller viden. Positivismen har haft stor indflydelse på hvordan livssynet opfattes. Betragter vi f.eks. folkeskolen i Danmark, så er det i de senere år blevet debatteret hvorvidt livssynsrelaterede fag som kristendom har sin berettigelse i undervisningen. Jeg vil ikke forfølge diskussionen her, men blot nævne den som en markering af den indflydelse positivismen fortsat har på videnskab og synet på viden.

Idealisme

Det andet syn Hiim og Hippe nævner, er det *åndsvideenskabelige syn*, som ligeledes er at placere under den aristoteliske kategori epistemeviden. Selvom positivismen har haft stor betydning for vidensbegrebet, så møder vi samtidig andre filosofiske retninger, som lægger vægt på åndelige dimensioner snarere end materialistiske og realistiske dimensioner. Fornuften er den primære virkelighedsdimension. *Idealisme* er den filosofiske retning, der favner denne forståelse.

Idealismen kan betragtes som modvægten til positivismen. Her holdes fokus på menneskets åndelige dimensioner. Central for retningen er Hegel (1770-1831), der fremhævede menneskeåndens betydning som den absolutte virkelighed. Der gives ingen virkelighed uden for den menneskelige fornuft, og denne fornuft udvikler ifølge Hegel gradvist en højere og højere erkendelse gennem en i forhold til historien dialektisk proces. Sandhedsbegrebet er relativt, idet historien er den altafgørende faktor, som giver hver tid sine egne forudsætninger for at tolke og forstå. Verdensånden vokser på den måde mod en stadig større bevidsthed om sig selv, og selvbevidstheden når sit højeste niveau i filosofien, hvor den netop i forhold til historien kan reflektere over sig selv.

Filosoffen *Wilhelm Dilthey* (1833 – 1911) mente, at der er en væsensforskel mellem åndsvidenskab og naturvidenskab. Åndsvidenskaben drejer sig om livsomstændigheder gennem historien i stat og samfund snarere end om naturfænomener. Livsomstændigheder omhandler politik, økonomi, ret, moral, opdragelse osv., samt tolkningen af værdier i sprog, myter, kunst, religion og filosofi (Hiim og Hippe 1997:20).

I en virkelighedsopfattelse som denne, er det åndelige og livssynsmæssige en naturlig del af det menneskelige. Vi ser et platonisk syn på erkendelse, idet den menneskelige fornuft står i centrum, og fører individet til højere erkendelse.

Eksistentialisme

Det tredje syn Hiim og Hippe nævner, er det *eksistentialistiske syn*, som ikke uden videre kan placeres i de aristoteliske videnstyper, idet fokus i eksistentialismen er den *subjektive* oplevelse, hvor viden for Aristoteles omhandler *objektiv* sandhed.

Eksistentialisme kan ses som en reaktion på idealismens ensidige fokus på verdensåndens historiske udvikling, hvor det nu er individet her og nu der er i fokus. Mennesket lever én gang og for en kort tid, hvorfor det er individet vi bør beskæftige os med. Pointen for eksistentialismen er, at menneskets eksistens er væsensforskellig fra naturfænomener, hvorfor man i studiet af mennesket ikke kan betragte det som et naturfænomen, men må fokusere på de subjektive følelser og oplevelser i forhold til sig selv og sine omgivelser (Hiim og Hippe 1997:24).

"Jeg reagerer ikke på nogen absolut virkelighed, men på min oplevelse af denne virkelighed." (Carl Rogers i Hiim og Hippe 1997:204)

I en virkelighedsopfattelse som denne, er der, som i åndsvidenskaben, åbnet for åndelighed. Det handler om hvorledes individet oplever verden, hvorfor viden ikke kun indbefatter målbare observationer, men også subjektive, for omverdenen skjulte oplevelser.

Kritisk filosofi

Det fjerde syn de nævner, det *marxistiske syn*, har en materialistisk virkelighedsopfattelse, og bringer sig således i modsætning til det åndsvidenskabelige syn. Den kritiske filosofi betragter den ydre verden i form af produktion og økonomi som det primære og grundlæggende, og står dermed i skærene kontrast til idealismen, hvor fornuften betragtes som det primære og grundlæggende. Derfor kan vi også placere denne retning indenfor den aristoteliske kategori techne. Viden som techne udvikles indenfor den pragmatiske tradition, bestående af retninger som taler om praktisk og produktiv viden (Gustavsson 2001:154). Alt hvad der opfattes som viden, står i forhold til produktionsforholdene, og er som sådan en relativ størrelse (Hiim og Hippe 1997:25). Centralt i denne filosofiske position er socialiseringsbegrebet.

Socialisering er den proces, hvor individer eller grupper tilegner sig samfundets kundskaber (Hiim og Hippe 1997:240).

I en virkelighedsopfattelse som denne, er viden altså et relativt begreb, og vokser i afhængighed af fællesskabet. Fællesskabets kumulerede viden er således rammerne indenfor hvilke viden finder sine grænser.

Sammenfatning: Livssynet filosofisk betragtet

På trods af naturvidenskabens fremmarch i kølvandet af oplysningen, ser vi fortsat de mere subjektive, åndelige strømninger, repræsenteret i filosofisk idealisme og eksistentialisme, som modvægt til den naturvidenskabelige positivisme. Fælles for positivisme, idealisme og den kritiske filosofi er, at virkelighed, eller viden, ses som en dialektisk erkendelse der sker ud fra menneskets fornuft. I positivismen kan denne dialektiske proces ses som videnskabens nye opdagelser, der igen giver afsæt til nye opdagelser. I idealismen så vi, at verdensånden gennem en historisk dialektisk proces finder større og større selverkendelse. I den kritiske filosofi så vi at den menneskelige voksende erkendelse er bundet til socialiseringsprocesser, hvor fællesskabet er kriteriet for voksende indbyrdes erkendelse.

Vi ser efter Oplysningen ikke en guddom repræsenteret i de filosofiske systemer. Det er imidlertid i eksistentialismen, at vi finder den største åbenhed overfor ikke forklarlige fænomener, idet subjektets oplevelse i sig selv tillægges værdi.

Videnskabens hierarki

I antikken blev der sat lighedstegn mellem filosofi og videnskab. Med Aristoteles definering af videnskaberne, blev der sat gang i en udvikling der har bevirket en selvstændiggørelse af de enkelte discipliner, der i dag betyder at hver videnskab udgør eget forskningsområde med egne metoder (Gustavsson 2001:88).

Op gennem historien har hierarkiet videnskaberne imellem været forskelligt. I middelalderen var det teologien der blev betragtet som den fornemmeste, i 1800 tallet humanismen der stod øverst. Den ledende videnskabs repræsentanter har, ifølge Gustavsson, til enhver tid opfattet sig som fortalere for den sande viden i almindelighed (Gustavsson 2001:89), hvilket ikke er rimeligt. *Videnskabelig reduktionisme* er en betegnelse for den forseelse det er, ud fra en videnskab at gøre krav på generelle påstande om virkeligheden. I stedet kan vi tale om forskellige niveauer i virkeligheden, hvor forskellen niveauerne imellem ligger i kompleksiteten. Under henvisning til

fysikeren og videnskabsfilosoffen Mario Bunge, opstilles hos Gustavsson følgende niveauer i virkeligheden (Gustavsson 2001:91 f.):

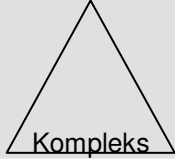
Kompleksitet	Videnskabelig disciplin
Smpel Komplex	Fysik
	Kemi
	Biologi
	Sociologi
	Psykologi
	Æstetik
	Metafysik (filosofi, teologi, etik)

Fig. 1: Vi kan skelne mellem videnskabelige discipliner på deres kompleksitetsniveau.

Fysikken er den simpleste måde at beskrive virkeligheden på, fordi det meste af virkelighedens kompleksitet her er tænkt bort. Fysikken kan beskrive det der kan måles og vejes, men er derimod ikke kompleks nok til at beskrive de øvrige niveauer. Det afholder dog ikke de øvrige niveauer fra at være en del af virkeligheden. Når en videnskab anvender autoritet indenfor dens eget område til at udtale sig om andre områder eller virkeligheden som helhed, kaldes det *overspredning af autoritet* (Gustavsson 2001:94). En sådan overspredning finder sted, når f.eks. fysikken udtaler sig om teologi eller tro. En videnskab hvis grundantagelser og metoder er udviklet til koncentreret at beskæftige sig med materien kan ikke gribe eller udtale sig om virkeligheden som helhed, heller ikke troens domæner.

Viden på flere måder

En simplificeret udgave af ovenstående finder vi hos professor ved University of California, Bruce H. Tiffney (Tiffney), der har palæontologi og evolution som udgangspunktet for en undersøgelse af begreberne viden og videnskab. Meget af fortiden er umuligt at vide noget om, da det ligger så mange år tilbage i tiden. Palæontologi er en videnskab som indsamler data til belysning af fjern fortid. For at kunne omtale disse data og det som videnskaben udleder af disse data som viden, må vi dog først betragte menneskelig erkendelse i et bredere perspektiv. Viden er ifølge Tiffney:

“...a statement about what you accept as sufficiently "real" to allow you to take action upon and thereby live your life.” (Tiffney 2000)

Der er to måder at vide på. Tiffley omtaler dem som *belief knowledge* (trosviden) og *research knowledge* (dokumenteret viden). De er begge gyldige som viden, men stammer fra hver deres grundantagelse, eller verdensbillede (Tiffney 2000).

Trosviden

Essensen i trosviden er, at viden om verden er unik for ethvert menneske, og afhænger af den personlige åbenbaring, oplevelse og følelse. Den er ikke tilgængelig for observation eller afprøvning, men må beskrives som værende af overnaturlig art. Dertil kommer, at trosviden er den eneste viden der indbefatter begrebet 'sandhed' og værdisystemer. Trosviden er knyttet til *menneskeånden* og kommer til udtryk i f.eks. formål, æstetik, religion og moral.

Dokumenteret viden

Dokumenteret viden beskæftiger sig med universel, ikke individuel viden. I denne form for viden er det tilladt at vælge mellem forskelligartede observationer, og at tilslutte sig forskellige hypoteser, men man må ikke påberåbe sig sandheden, men blot tale om sandsynligheder. Det tætteste som denne form for viden kommer trosviden er situationen, hvor videnskabsmanden vælger at kaste sin tro på dokumenteret viden som videnskabelig metode, og i hypotesen finder en virkelighedsforklaring.

Fakta på to måder

Det hører med i Tiffneys fremstilling, at vi opererer med fakta indenfor både trosviden, der forsvares af den subjektive menneskeånd, og den dokumenterede viden, der forsvares af den objektive videnskabelige metode baseret på observation og test, og som tillader individet at vælge et faktum frem for et andet. Forståelsen kan illustreres med nedenstående skema:

Videnstype	Dokumenteret	Tro
Karakter	Objektiv	Subjektiv
Metode	Naturvidenskabelig	Hermeneutisk
Sandheden	Relativ	Absolut
Niveau	Simpel	Kompleks

Fig. 2: Forskellen på dokumenteret viden og trosviden.

Illustration viser, at tro er en underkategori af det overordnede begreb viden. Ligeledes udgør dokumenteret viden en underkategori til det overordnede begreb viden. Forskellen findes på karakter, dvs. måden denne viden erkendes på, metode, dvs.

videnskabelig metode hvormed denne viden kan diskuteres, sandhedsbegreb og kompleksitetsniveau.

Hypotesen som trosviden

Som Tiffney antyder, kan en videnskabsmand vælge at lade den dokumenterede viden danne grundlag for troen på en hypotese, uden dog at hypotesen i sin helhed er dokumenteret. Hypotesen kan således betragtes som en kategori under trosviden. Hypotesen bliver en trosviden, der forsvares af *sandsynligheder* ud fra naturvidenskabelige observationer, samt en subjektiv tolkning. Vi finder med andre ord hypotesen som en *hermeneutisk* behandling af naturvidenskabelige data. Tiffney understreger at en mængde data der underbygger en hypotese dog aldrig kan bevise dens sandhed. Vi kan kun sige om sådanne data, at de ikke kan falsificere hypotesen.

I fig. 3 ønsker jeg at illustrere hvorledes livssyn og hypotesen begge kan betegnes som trosviden, idet de har til fælles at de er subjektive videnstyper, baseret på tolkning og overbevisning. Forskellen på hypotesen og livssynet er, at hypotesen forholder sig subjektivt og hermeneutisk til den dokumenterede viden, hvor livssynet forholder sig subjektivt og hermeneutisk til metafysikken. Viden baseret på simple kompleksitetsniveauer kan i dette lys være udgangspunktet for en tro, en overbevisning om en given virkelighedsopfattelse.

Videnstype	Dokumenteret	Tro	
		Hypotese	Livssyn
Karakter	Objektiv	Subjektiv	Subjektiv
Metode	Naturvidenskabelig	Hermeneutisk – i forhold til dokumenteret viden	Hermeneutisk - i forhold til metafysik, religiøs eller ideologisk grundantagelse
Sandheden	Relativ	Sandsynlig	Absolut
Niveau	Simpel	Kombination	Kompleks

Fig. 3: Hypotesen og livssynet som to kategorier under den overordnede trosviden. Forskellen de to imellem er hvilket kompleksitetsniveau de forholder sig hermeneutisk til.

En interessant overvejelse, affødt af ovenstående betragtninger er hvorvidt vi kan tale om hypotesen som et livssyn. Med den brede definition af livssyn, som jeg anførte indledningsvist, kan man argumentere for rimeligheden i dette, idet et menneskes tanker om livet og dets mening kan være motiveret og styret af observationer i naturvidenskaben og heraf følgende hypoteser ligeså vel som en metafysisk, religiøs grundantagelse. Jeg ser dog en afgørende væsensforskel på livssynet og hypotesen, nemlig at livssynet er en eksistentielt motiveret stillingtagen, og hvor argumentet er af

eksistentiel karakter, hvorimod hypotesen er en videnskabeligt motiveret stillingtagen, hvor argumentet ligger i sandsynligheder. Derfor vil jeg bevare skelnen mellem livssyn og hypotese, og definere dem som to slags trosviden.

Opgør med hierarkiet

I hele tanken om et videnskabeligt hierarki, ligger den tanken at der er videnskaber der er mere rigtige end andre. Ud over at betragte forskelle i kompleksitetsniveau i viden, at indføre en skelnen mellem henholdsvis dokumenteret viden og trosviden, så finder vi et tredje opgør med hierarkiet hos Thomas Kuhn (1922-1996).

Thomas Kuhn fremlagde i bogen *The Structure of Scientific Revolutions*, på dansk *Videnskabens Revolutioner* (Kuhn 1962), den teori, at enhver videnskab drives ud fra et paradigme, som skal forstås som et samlet sæt af grundantagelser, der mere eller mindre ubevidst styrer opfattelsen af, hvad videnskab er. Kuhns værk udspringer af en kritisk vurdering af videnskabens historie. Ifølge Kuhn binder et paradigme videnskabsmanden på den måde, at han kun er optaget af hvad Kuhn kalder rengøringsarbejde, eller normalvidenskab, nemlig at samordne de teorier og fænomener, som paradigmet allerede byder på. Det er dermed ikke en del af normalvidenskaben at fremkalde nye arter af fænomener eller nye teorier, men derimod optræder videnskabsmænd ofte intolerant overfor nye teorier (Kuhn:56;73). Videnskaberne fungerer derfor normalt uden de store problematiseringer af eget grundlag. Men i historiens forløb støder videnskaber ind i uoverkommelige problemer, som vil udløse en videnskabelig revolution, i det man bliver nødt til at ændre det grundlæggende paradigme for at komme videre. Når paradigmet skifter, får videnskaben nye instrumenter og værktøjer i forskningen, og disse vil bringe nye opdagelser og indsigter frem i dagens lys. Sandheden ændrer sig med paradigmeskiftet. Derfor kan man ikke i videnskaben tale om absolut sandhed. Videnskabelig udvikling er ikke en vækstproces gennem kumulativ ophobning af viden og indsigter, der dermed gør den nyeste videnskab fornemmere end tidligere videnskab. Forældede teorier er ikke uvidenskabelige, fordi de er blevet tilbagevist (Kuhn 1962:56).

En videnskabelig revolution er en ikke-kumulativ episode i udviklingen, hvor en videnskab ikke bare udvikler sig, men helt må ændre grundantagelser (Kuhn 1962:135). Paradigmerne er usammenlignelige og det er umuligt at afgøre hvilket paradigme der er det rigtigste at bruge. Når vi taler om viden, er det derfor heller ikke

rimeligt at negligere tidligere paradigmers indsigter og forbeholde den aktuelle foretrukne videnskab som eneste redskab i forsøget på at beskrive virkeligheden. Derfor kan vi heller ikke afvise eksistentiel tro som en art viden, selvom det er positivismen og den kritiske filosofi der har været de toneangivende retninger de senere år.

Sammenfatning: Livssyn som viden

Vi ser en række dominerende syn på viden og erkendelse, som spænder vidt i grundlæggende antagelser og fokus i synet på viden, og som hver i sær har etableret sig i teoretiske retninger. Vi ser i dag, at den naturvidenskabelige og kritiske videnskab har fået forrang frem for åndsvidenskabelig og eksistentiel viden, og det på trods af at videnskabelige hypoteser ikke kan verificeres, men må betragtes som værende hermeneutiske i forhold til den dokumenterede viden. Vi har set ligheder mellem videnskabelige hypoteser og livssyn, idet begge er hermeneutisk relateret til en kilde. Livssynet har et eksistentiel argument, hypotesen har et sandsynlighedsargument.

Livssynet, forstået som den hermeneutiske forståelse af en metafysisk disciplin, er knyttet til det subjektive, eksistentielle og åndelige, ikke verificerbare, og det i højeste grad komplekse virkelighedsbillede. Derfor bør man i formidlingen af livssynet være sig bevidst, at formidling netop ikke kan ske på andre niveauer præmisser. Livssynet kan ikke bevise i fysisk forstand, kan ikke forklare i kemisk, biologisk, sociologisk, psykologisk eller æstetisk forstand, idet man i et sådant forsøg vil begå hvad vi i det ovenstående har fundet betegnet som videnskabelig reduktionisme, overspredning af autoritet eller kræver dokumenteret viden indenfor trosvidens domæne. Det, at videnskabelige discipliner udtaler sig på hinandens vegne vil til enhver tid resultere i konflikt, idet man kun kan udtale sig på egen videnskabs præmisser. At med troen in mente at fortælle fysikeren at Gud er en realitet er således også en forseelse, idet fysikeren ikke har mulighed for andet end en afvisning, idet han stadig kun kan udtale sig på et mindre komplekst plan, der kun kan tilgodeses fysiske målinger og observerbare data.

Vi har endvidere set, at talen om livssyn generelt, og herunder kristendom, afhænger af hvorvidt samtalepartnerne befinder sig på samme kompleksitetsniveau i virkelighedserkendelsen. I en samtalsituation, hvor parterne befinder sig på hver deres niveau, kan konflikt ikke undgås, og partnerne gør sig let skyld i videnskabelig reduktionisme. Samtidig er det ud fra livssynets definition væsentligt, at livssynet

formidles i en dialog, hvor modtageren får lov at være i en tanke- og overvejelsesproces omkring livet og dets mening.

Eftersom eksistentialismen understreger den subjektive erkendelses betydning for virkeligheden frem for positivismens naturvidenskabelighed, må vi også deraf lede, at livssynet er af eksistentialistisk karakter. Der tænkes i åndelige, subjektive baner. En reaktion på denne konklusion kunne være, at vi så er lige vidt i forøget på at tegne et billede af livssynet, idet vi således hverken kan be- eller afkræfte dets gyldighed. Ikke desto mindre giver ovenstående en vidensfilosofisk accept af at omtale livssynet som viden.

Med ovenstående redegørelse, finder jeg det forsvarligt at omtale livssynet som viden, i dens egenskab af at være subjektivt modtagelig og idet den danner grundlag for menneskers stillingtagen i grundlæggende etiske og religiøse antagelser. Vi har set, at troen som viden befinder sig på det mest komplekse niveau af erkendelse, hvilket bør få konsekvenser for hvorledes vi vælger at formidle den. Vi bør i udgangspunktet tale troens eget sprog, og benytte de formidlingsmetoder og værktøjer som livssynet selv giver os. I kraft af kristendommens subjektive karakter vil der være mange måder at gribe det an på praktisk. Det afhænger af tilgang til kristendom, tolkning af Bibelen og bekendelsesskrifter, personlig vægtning mv..

Læring

Introduktion

E-læring har, som beskrevet ovenfor, at gøre med en bestemt form for læring, nemlig den computermedierede, som regel individuelle afsøgning via Internet eller andet multimedieprodukt, som f.eks. en Cd-rom. Noha og Robert B. Mellor mener ikke, at alle læringsteorier, der knytter sig til klassiske undervisningssituationer, kan overføres til e-læring. Faktisk skriver de, at der kun er én videnskabelig regel der gælder i e-læring, nemlig at finde ud af om det virker (Mellor og Mellor 2004:22)! Det skal dog ikke være den forhastede konklusion her. Der er en række læringsteoretiske retninger, som er interessante i talen om e-læring. I det følgende vil jeg trække disse frem for at skitsere en brugbar teori og analysemodel til konstruktionen og vurdering af internetbaseret livssynsformidling.

Læring vs. undervisning

Begrebet *læring* kan opfattes som et alternativ til eller ligefrem en afløsning af begrebet *undervisning*. Undervisning kendetegnes ved, at en lærer med et monopollignende ejerskab over viden, suverænt bestemmer og afgrænser den mængde viden der skal videregives til individet. Læring adskiller sig ved, at læreren ikke længere kan opretholde sit vidensmonopol, idet individet selv er i stand til at hente og tilegne sig viden f.eks. gennem Internettet, måske endda mere fyldestgørende end læreren er i stand til (Illeris 1999:14). Andre vil dog ikke sætte et skel op mellem de to begreber, men, som Helle Mathiasen, betragte dem som hinandens forudsætninger (Mathiasen 2003). Den læringsteori som jeg i det følgende vil beskrive, henter inspiration fra en bred vifte af teoretikere, hvor den præcise definition på læring er forskellig. Det har derfor været en stor udfordring at lave en præcis fremstilling, uden begrebsforvirring. Det er min forhåbning at det er lykket.

Knud Illeris

Den mest dominerende inspiration er hentet fra Knud Illeris (Illeris), der bruger begrebet læring bredt om kapacitetsændring i flere dimensioner, hvad enten det drejer sig om motoriske, kognitive eller psykodynamiske ændringer. Læring har altså ikke kun med kognitionsprocesser at gøre, men indbefatter også omgivelserne i den sociale indretning og fysisk bevægelse (Illeris 1999:17). Faktisk er det en pointe for Illeris, og

hele udgangspunktet for hans bog, at hver eneste læreproces har tre dimensioner, der hver udspringer hos en teoretiker;

- Kognition (Jean Piaget)
- Psykodynamik (Sigmund Freud)
- Samfundsmæssighed (Karl Marx)

Indledende kritik af Illeris

Det er kognitionsteorien der har det altovervejende fokus hos Illeris, hvor de to øvrige teorier har en mere tilbagetrukket plads. Et af spørgsmålene der rejser sig i læsningen af Illeris er, hvor meget Karl Marx og Sigmund Freud egentlig har sagt om læring – det er snarere traditionerne efter dem der er relevante i læringsøjemed. Karl Marx fokuserede på samfundet som en politisk størrelse og som fællesskab, og som sådan danner han baggrunden for en række læringsteorier. Freud er psykoanalysens fader, og hans fokus var den menneskelige udvikling og socialisering som et resultat af en fortrængning af overlevelsedsdriften. I denne fortrængningsproces spiller affekten en rolle, i det den kan motivere eller demotivere en given handling.

I det følgende, vil jeg derfor under Marx-dimensionen koncentrere mig om *situeret læring* og fokusere på denne teori som den fremstilles af Jean Lave og Etienne Wenger (Lave og Wenger 1991). Valget på netop denne fremstilling er foretaget fordi denne inddrager læring gennem computermediet. Under Freud-dimensionen vil jeg koncentrere mig om *det affektive*, da det netop er dette begreb som Illeris knytter an ved i den psykodynamiske del af hans teori.

Nedenfor skitserer jeg først de grundlæggende træk ved de tre læringsteoretiske retninger og begreber, hvorefter jeg under inddragelse af Illeris og en andre nyere teoretikere, vil skitsere en læringsteori som finder sin anvendelighed indenfor multimedie livssynsformidling.

Kognitionsteori

For at forstå kognitionsteorien, vil jeg herunder indledningsvist skitsere grundtrækkene ved behaviorismen, der med rette kan betegnes for kognitionsteoriens modsatte, idet fokus i de to retninger er vidt forskelligt. Derefter vil jeg på baggrund af behaviorismen skitsere grundtrækkene i kognitionsteorien.

Behaviorisme – læringens 'før' og 'efter'

John B. Watson (1878 – 1958) grundlagde i 1913 behaviorismen med udgivelsen af afhandlingen *Psychology as the Behaviorist Views It*. Udgangspunktet for behaviorismen er observationer i dyreadfærd, og modellen siger, at individer reagerer pr. refleks på deres omgivelser. På baggrund af denne antagelse, mente Watson at man kan komme frem til en fuldstændig forståelse af menneskelig adfærd ved at studere kæder af tillærte stimulus-respons sammenhænge. Dertil hævdede Watson, at man ved brug af ydre påvirkninger kan gøre ethvert individ til hvad man ønsker: sagfører, kunstner, tigger eller tyv! B. F. Skinner (1904 – 1990) videreudviklede og radikaliserede behaviorisme ved at formulere *operant konditionering*, dvs. at individet modtager respons i form af belønning eller straf for en given handling, hvor denne respons vil motivere eller hæmme en gentagelse. Essensen er, at individet bliver klogere og får fremmet et af læreren ønsket handlingsmønster gennem et belønningssystem.

Kognition – læringens 'imellem'

Hvor behaviorisme fokuserer på læringens 'før' og 'efter' i form af stimulus og respons, fokuserer kognitionsteori på læringens 'imellem', dvs. hvad der sker i individet i kommunikationsøjeblikket. Hvor behaviorismen ser individet som passivt i læring, så ser man i kognitionsteorien individet som aktivt.

Jean Piaget (1896-1980) udviklede kognitionsteorien, en teori som efter ham er blevet videreudviklet af en række teoretikere. Udgangspunktet for Piaget er, at individet tilstræber at opretholde en ligevægt med omgivelserne, hvilket fordrer en aktiv tilpasningsproces. Denne proces består af to delprocesser, som foregår indbyrdes afbalancerende i et parallelt forløb. Delprocesserne kaldes *assimilation* og *akkommodation* (Illeris 1999:25). Assimilation tilpasser omgivelserne til individet ved at indoptage og indpasse sanseindtryk i allerede opbyggede kognitive skemaer. Akkommodation tilpasser derimod individet til omgivelserne, når sanseindtryk ikke passer ind i eksisterende kognitive skemaer, og der derfor sker en nedbrydning eller omstrukturering af skemaerne. Forskellen på de to delprocesser kan beskrives ved, at man ved assimilation kan tale om tilføjende læring og ved akkommodation kan tale om overskridende læring (Illeris 1999:27). Akkommodation forandrer, eller rekonstruerer, individets indsigt.

Piagets tænkning er videreudviklet hos adskillelige efterfølgende teoretikere, i mange forskellige retninger. Nedenfor, i afsnittet om *Multible Intelligens*, vil jeg følge én af dem, som er særlig interessant i denne sammenhæng.

Psykodynamik – det affektive

Sigmund Freud (1856-1939) var en østrigsk læge og neurolog, der udviklede den klassiske psykoanalyse i slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet. Overordnet var Freuds projekt, at opstille en personlighedsmodel hvorudfra vi kan forstå den menneskelige psyke. Freud fokuserer på følelserne i læringsituationen. Alt udspringer af menneskets basale følelser, nemlig overlevelse og reproduktion (Iversen 2002). Et menneske bliver formet gennem fortrængning af disse grundlæggende følelser, en fortrængning som først styres af forældrene, autoriteten, men som senere overtages af overjeget, som i tråd med tidligere autoritære impulser vil styre individets udfoldelser og handlingsmønstre.

Læringsprocessen kan altså ikke bare anskues som en organisering af informationer. Objekter eller begivenheder, der hidkalder sig vores opmærksomhed, udvælges og vurderes på baggrund af interesser, nysgerrighed, dybest set vores følelser. Selv i de mest abstrakte mentale operationer eksisterer der altid et element af kedsomhed eller interesse. Derfor er en kognitiv handling aldrig affektiv neutral. I tænkningen spiller affekten altid en dobbelt rolle som *motivator* eller *dismotivator*, og man kan, afhængigt af teoretisk disposition, vælge at betragte fornuften og følelserne som grundlæggende komplementære eller modsætningsfyldte systemer (www.socsci.auc.dk/bardo).

Hvor individet på det kognitive område opbygger strukturer og skemaer, kunne man på det affektive område tale om udvikling af følelsesmæssige mønstre (Illeris 1999:58). I læring kan således skelnes mellem den kognitive og den psykodynamiske side. I Begge læringens delprocesser, som er beskrevet ovenfor, er den affektive side aktiv. Dog er den affektive aktivitet *ubevidst* i den assimilative proces, hvor den i den akkommodative proces træder mere i forgrunden og er *bevidst*.

Det betyder, at den lærende er sig sine følelser bevidst, når det kommer til en nyetablering af et kognitivt skema, eller en omdefinering af opfattelsen af et givent emne. I den assimilative proces tilføjes eller konsolideres et eksisterende kognitivt skema, en proces som er mindre revolutionerende, og derfor ikke fremprovokerer en bevidstgørelse af følelserne som er knyttet til, eller motiveret af den nye viden.

Samfundsmæssighed – situeret læring

"Theorizing about social practice, praxis, activity, and the development of human knowing through participation in an ongoing social world is part of a long Marxist tradition in the social sciences" (Lave og Wenger 1991:50)

Som jeg nævnte ovenfor, så kan det diskuteres hvor meget Karl Marx (1818-1883) selv sagde om læring, men ikke desto mindre lagde Karl Marx grunden til en læringsteoretisk retning, hvor fokus ledes væk fra de indre psykologiske processer mod den ydre kontekst i læringen. Situeret læring er opstået i en slags reaktion imod det intense fokus på formel teoretisk undervisning inden for kognitiv pædagogik (Aboulafia og Nielsen 1997).

Jean Lave og Etienne Wenger (Lave og Wenger) ønsker at fjerne det ensidige fokus fra de indre processer hos den individuelle lærende til læring som deltagelse i den sociale verden, fra kognitive processer til social praksis (Lave og Wenger 1991:43). Læring finder sted i et rum, i en ydre sammenhæng, forbundet med deltagelse, handlen og menings- og identitetsudvikling.

"...learning is an integral and inseperable aspect of social practice" (Lave og Wenger 1991:31)

Læring ses hos Lave og Wenger som en integreret del af al praksis, som uløseligt er bundet til elevernes deltagelse i de sociale praksisfællesskaber. Erfaring, viden og færdigheder oparbejdes igennem praksis, og den nye elev transformeres på denne måde til erfaren agent, som derefter på egen måde er med til at omforme den praksis de er en del af (Lave og Wenger 1991:52-53).

Hvor der i behaviorisme, kognitionsteorien og psykodynamikken fokuseres på læring som en indre *tilpasning* til omgivelsernes krav, repræsenterer situeret læring det syn, at læring er *kontekstsensitiv*, afhængig af de praksisfællesskaber vi indgår i. Den lærende er både modtagende og bidragende i praksisfællesskabet.

Læring i tre dimensioner

Illeris påpeger, at den kognitive psykologi og personlighedspsykologien u hensigtsmæssigt har afgrænset sig fra hinanden (Illeris 1999:52). Hovedinteressen for den kognitive psykologi har været *hvordan vi lærer*, mens den for personlighedspsykologien har været *hvordan vi bliver dem vi er*. Illeris pointe er, at vi

må overskride spaltningen imellem de to retninger og beskæftige os med mennesket som helhed i samspillet mellem læringens kognitive og psykodynamiske dimensioner.

Kognition og psykodynamik udgør ifølge Illeris to psykologiske poler, hvorimellem den psykiske tilegnelsesproces udspringer sig. Piaget sammenkobler udvikling og *erkendelse*, hvor Freud sammenkobler udvikling og *følelser*. Som det bliver udfoldet nedenfor, er tilegnelse af færdigheder eller betydning ifølge Piaget en (biologisk bestemt) kognitiv proces, mens Freud med den psykodynamiske proces fokuserer på den psykiske energi, der bliver formidlet gennem følelser, holdninger og motivationer. I en sammenholdelse af Piaget og Freud kan vi altså tale om et læringsbegreb, der dels er en kognitiv proces, dels bliver hæmmet eller fremmet gennem psykologiske virkemidler. Jeg har i udgangspunktet fundet det interessant at undersøge hvad retorik kan bidrage med i multimedieret formidling af livssyn. Jeg finder i denne sammenhæng retorikken som et konkret værktøj til at fremme læring, og finder derfor nedenstående behandling af emnet som værende i naturlig forlængelse af dette afsnit om læringens psykodynamiske dimension. Hvad den bredere psykiske tilegnelsesproces angår, vil jeg i de umiddelbart følgende afsnit bevæge mig ind i en nærmere undersøgelse af hvad der rent faktisk sker i læring. Det gør jeg ved at behandle en række kognitive emner i særskilte afsnit, hvor jeg vil inddrage relevante teoretikere.

Den tredje dimension adskiller sig fra de psykologiske, idet den har med det sociale og samfundsmæssige at gøre, individets samspil med omgivelserne. Læring er en proces, der foregår i en social sammenhæng, og denne sammenhæng har indflydelse på læringen. I denne forbindelse er det naturligvis af stor betydning hvorvidt vi taler om traditionel klasse- eller konfrontationsundervisning, eller om vi, som det er tilfældet i dette speciale, beskæftiger os med medieret læring. Derfor er det vigtigt at vi betragter Internettet som rum for læring. Jeg ridsede i baggrundsafsnittet fem punkter op som hver beskrev en karakteristik ved Internettet som medium. I det følgende vil jeg kigge nærmere på læring som proces, og hvad dette konkret betyder for konstruktion af multimedier. Slutteligt vil jeg i konklusionen sammenfatte de samlede betragtninger i dette kapitel.

Læring som processer

Illeris taler om læring som bestående af to delprocesser, dels den sociale *samspilsproces* mellem individet og omgivelserne, dels den indre, psykiske tilegnelses- og *forarbejdningsproces* som fører frem til læringsresultatet. Samspilsprocessen er kort sagt indsamling af data, og kan f.eks. bestå af en undervisningstime, hvor læreren gennemgår et emne, og individet får mulighed for at spørge ind til detaljer, eller dét at søge rundt på Internettet efter oplysninger om et givent emne. Forarbejdningsprocessen er den psykiske proces der sker når data modtages og indpasses i individets forståelse, relateres til forhåndsviden og slutteligt lagres som ny indsigt i hukommelsen, og altså nu optræder som individets nye forståelse og forhåndsviden i behandling af evt. fremtidige data om samme emnekreds.

Forudsætningen for dette syn på læring er, at individet er aktivt i processerne, og at der i indlæring er tale om en løbende konstruktion, hvor der hele tiden bygges videre på allerede lagrede ting i hukommelsen. Det er samme tanke som gør sig gældende hos Anne Malberg:

"Den lærende er aktivt konstruerende, som selv udbygger sin tilegnede viden. Såfremt den lærende ikke er aktiv, tilegnes viden og færdigheder slet ikke."
(Malberg 2003:23)

Læring som kommunikativ proces

Med systemteoretikeren Niklas Luhmann som baggrund, beskriver Helle Mathiasen (Mathiasen) læring som afhængig af to systemtyper, nemlig de sociale systemer og de psykiske systemer.

"Sociale systemer opererer i, konstitueres af, reproducerer og opretholder sig selv via kommunikation og psykiske systemer opererer i, konstitueres af, reproducerer og opretholder sig selv via bevidsthedsaktiviteter som tanker og følelser."
(Mathiasen 2003:78)

Denne skelnen af systemer svarer hos Illeris til, at det kognitive og psykodynamiske tilsammen udgør den psykiske dimension og at samfundsmæssigheden udgør den sociale dimension. Vi kan heraf definere den *sociale dimension* i multimediebaseret læring som den specifikke *kommunikation* der sker mellem modtager og afsendermedium, herunder interaktive valg (f.eks. i menustrukturen) og dialogen med afsenderen via en responsmulighed (f.eks. debatforum eller mail). Den kommunikation og dialog der forløber, og de valg der sker i den sociale dimension forløber og sker på baggrund af aktiviteterne i den psykiske dimension, der bearbejder og reagerer på

inputs fra den sociale dimension (f.eks. ved at sammenligne inputs med eksisterende indsigter i de mentale skemaer). Den sociale dimension vedrører ydre rammer og ydre dialog, det psykiske system har at gøre med de indre bevidsthedsaktiviteter. Den egentlige læring sker som et resultat af samarbejdet de to dimensioner imellem. Denne betragtning lægger selvsagt stor vægt på selve kommunikationen mellem modtager og afsendermedium, idet kommunikationen går forud for bevidsthedsaktiviteterne. Det betyder med andre ord noget, om man som afsender tager højde for de kognitive og psykodynamiske processer hos modtageren. Derfor er begrebet computerretorik interessant, fordi det her netop er formidlingens *hvordan* der udforskes.

Sproget

Den systemteoretiske tilgang til læring ser sproget som koblingspunktet mellem de to systemer (Mathiasen 2003:79), eller delprocesser (Illeris 1999). I den hos Mathiasen anlagte systemteoretiske forståelse, kendetegnes systemer ved at være autonome, og som sådan vælger de selv hvad de vil iagttage, og om de vil lade sig forstyrre. Sproget tjener som medie til at koble den psykiske bevidsthed og den sociale kommunikation på en måde så systemerne forstår hinanden, og er dermed systemerne mulighed for at forstyrre hinanden. Hos Mathiasen knyttes således undervisningsbegrebet til det sociale system, den konkrete kommunikation, og læringsbegrebet til det indre, psykiske system (Mathiasen 2003:80). Dertil kommer, at undervisning og læring er hinandens forudsætning. Forståelse kræver nogen at kommunikere med, for at individet kan afprøve sin forståelse (Mathiasen 2003:82).

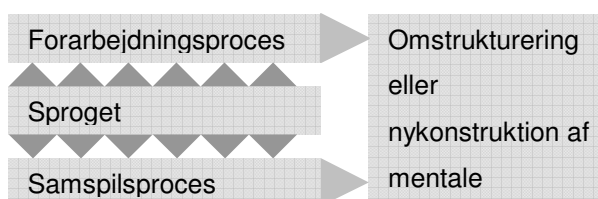

Fig. 4: En omstrukturering af de mentale skemaer er afhængig af to delprocesser – sproget tjener som medie mellem de to delprocesser, og er en forudsætning for at systemerne forstår hinanden.

På baggrund af denne systemteoretiske forståelse, er en forudsætning for vellykket læring gennem multimedier altså, at der sker en kommunikation mellem afsender af de undervisende informationsenheder og det modtagende individ, for at sikre individets mulighed for at få afprøvet sin forståelse i konstruktionen af nye, eller omstrukturerede mentale skemaer.

Refleksive rum

For at de ovenfor beskrevne indre, psykiske processer får så gode betingelser som muligt, understreges vigtigheden af, at der skabes rum for refleksiv aktivitet i læringssituationen. Vi så det ovenfor i forbindelse med Illeris tale om forarbejdningsprocessen. Som Anne Malberg også udtrykker det:

"Al læring er konstruktion af viden, som kræver, at der i læringssituationen etableres refleksive rum, hvor deltageren kan bearbejde de nye informationer på plads." (Malberg 2003:11)

Samme understregning finder vi hos Jørgen Bang:

"Dette kræver, at der i læringssituationen etableres et refleksivt rum, hvor den studerende kan forhandle de nye informationer på plads i forhold til den gamle viden." (Bang 1997:24)

Som vi så det i afsnittet om viden, er informationer ikke det samme som viden, men informationerne bliver gennem refleksiv bearbejdning i den enkeltes bevidsthed integreret i de mentale skemaer, eller bevirker nyskabelser i de mentale skemaer. Refleksiv bearbejdning sker gennem dialog, enten individets dialog med sig selv i en indre refleksion, motiveret af f.eks. et spørgsmål til overvejelse, dialog med andre modtagere eller med afsenderen af informationen. Et refleksivt rum kan med andre ord beskrives som muligheden for dialog i bred forstand.

Det refleksive rum er således at betragte som en forudsætning for effektiv læring. Dertil kommer, at livssynet, som jeg har valgt at definere det, består af tanker om livet og dets mening. Dette fordrer i sig selv tankemæssig aktivitet, og det refleksive rum bliver da ikke bare et pædagogisk og læringsmæssigt værktøj, men en forudsætning for livssynets tilstedeværelse i et læringsrum.

Læring gennem vidensfald

Bent Andresen og Birgitte Holm Sørensen (Andresen og Sørensen) konkluderer i artiklen "læreprocesser og multimedier" (Andresen og Sørensen 1997), at vellykkede læreprocesser forudsætter, at der bygges bro mellem to *vidensformer*, *episodisk* viden og *semantisk* viden, hvor semantisk viden defineres som *formaliseret* eller *andenhåndsviden* og episodisk viden defineres som *selvbiografisk* eller *førstehåndsviden*. Man kan ikke tale om de to vidensformer som afgrænsede

størrelser, men de griber ind i hinanden. Analytisk kan vi dog skelne mellem de to former.

Førstehåndsviden – episodisk viden	Andenhåndsviden – semantisk viden
Baseret på selvbiografisk viden, der er bundet til konkrete situationer og talemåder.	Baseret på afpersonaliseret og formaliseret viden, der er en del af en kultur.

Fig. 5: Skelnen mellem episodisk og semantisk viden.

Forskellen på episodisk og semantisk viden angår graden af personalisering og kontekstafhængighed. Hvor den episodiske viden handler om oplevelse, handler semantisk viden om formaliseret og den gennem kulturen fælles sanktionerede begreber og viden. Indlæring styrkes af vidensfald, hvilket betyder, at formidlingen knytter an ved brugerens førstehåndsviden, oplevelsen af et givent emne eller kilde (episodiske viden), hvorefter der gradvist åbnes for dybereliggende forståelse eller formaliserede oplysninger om fænomenet (semantisk viden). Styrken ved multimedial formidling er, at den netop muliggør kobling mellem episodisk og semantisk viden gennem integration af forskellige fortælleformer. Multimediet kan fremkalde minder om en bestemt situation gennem et billede eller en video, hvorefter en semantisk fremstilling af sagen kan medieres gennem skrift eller tale. På den måde knyttes forbindelse mellem episodisk og semantisk viden, og modtageren indlemmes så at sige i en bestemt kulturel forståelse.

Det interessante, når vi taler om livssynsformidling er imidlertid, at der er tale om formidling af *troens* genstand, og ikke en - i traditionel forstand – objektiv sanselig eller videnskabelig størrelse. Vi bevæger os derfor i et grænseområde, når vi forsøger at definere livssynsorienterede emner som episodisk eller semantisk viden. For at tale om en erkendelsesproces gennem vidensfald som ovenfor skitseret, kræves ifølge Andresen og Sørensen at erkendelsen knyttes til en episodisk viden. Dette rejser et nyt, for kristendomsformidlingen helt grundlæggende spørgsmål, nemlig hvilke episodiske vidensfelter formidlingen kan knytte an til? Hvad vi kan betegne for episodisk viden i kristendommen? Og videre, hvad er den semantiske viden i kristendom? Eftersom troens genstand netop er troens pga. en i naturvidenskabelig forstand mangel på verificering synes det umiddelbart problematisk.

For det første kan oplevelsen af et livssyn være knyttet direkte til kilden, i kristendom vil det sige Bibelen. Men oplevelsen kan også være motiveret af andet end en visuel, fysisk oplevelse. Der kan være tale om en eksistentiel længsel efter mening, dybereliggende behov, følelser af ubestemt oprindelse, eller måske bare en interesse for forskellige bud på livets oprindelse og mening. Vi ser altså Bibelen som en episodisk viden, eksistentiel længsel eller behov som en anden mulig episodisk viden. Afsenderen har med andre ord mulighed for at tage udgangspunkt i enten Bibelen eller i menneskers eksistentielle behov og følelser. Hvad sidstnævnte angår, er det svært at knytte an til den præcise eksistentielle oplevelse som brugeren sidder med. Derfor gives ikke én løsning på dette episodiske tilknytningspunkt, men formidlingen kan med fordel være målgruppendifferentieret, dvs. at mennesker med forskellige oplevelser og forskellige motivationer og tilgange til kristendom tillaes forskelligt i overensstemmelse med deres udgangspunkt, deres følelser, behov.

For det andet er den semantiske forståelse af kristendom forskellig alt efter hvilken kirkelig eller teologisk kultur som formidlingen udgår fra. Der gives således ikke en almen forståelse af kristendom, da den samme Bibel tolkes på mange måder. Dette kan resultere i utryghed for modtageren, idet afsenderen måske har en helt anden grundantagelse end modtageren. Derfor bør den semantiske forståelse i formidlingen præsenteres, og i sig selv være noget som modtageren kan forholde sig til. Det kunne f.eks. gøres ved brug af en trosbekendelse, som vi i baggrundsafsnittet fik eksemplificeret i den apostolske trosbekendelse. Dialog med eller tiltale fra andre, f.eks. gennem evangelisation kan betragtes som semantisk viden, i det man får fremstillet en bestemt tolkning af det bibelske materiale.

Læring på mange måder

Intelligens er ifølge Professor Howard Gardner (Gardner) kompetencen til at løse problemer eller at skabe produkter (Gardner 1983:60-61; 1997:56). Og fordi mennesker løser problemer forskelligt, indfører Gardner en differentiering af intelligensbegrebet. Differentieringen udmunder i det pædagogiske standpunkt, at læring bør fokusere på den individets intelligensstype. Det er oplagt at kigge nærmere på Gardners teori, da multimediet udmærker sig ved at være i stand til at kombinere flere medier, og på den måde at imødekomme flere intelligenser på én gang.

Frames of Mind er titlen på bogen fra 1983 hvori Gardner som udgangspunkt for teorien om de mange intelligenser, opstiller otte kriterier som skal opfyldes for at vi kan

tale om en intelligens (Gardner 1983:59-70), her følger overskrifterne på originalsproget:

- Potential isolation by brain damage.
- The existence of idiots savants, prodigies, and other exceptional individuals.
- An identifiable core operation or set of operations.
- A distinctive developmental history, along with a definable set of expert “end-state” performances.
- An evolutionary history and evolutionary plausibility.
- Support from experimental psychological tasks.
- Support from psychometric findings.
- Susceptibility to encoding in a symbol system.

Det mest grundlæggende ved Gardners teori er disse otte kriterier. Gardner går videre i *Frames of Mind* og siger, at vi i den menneskelige intelligens kan skelne mellem mindst syv intelligenser. De syv intelligenser, som oprindeligt blev formuleret, er henholdsvis den sproglige, den logiske, den kinæstetiske, den spatiale, den musiske, den personlige og den sociale intelligens. Senere, i 1997, diskuterer Gardner i artiklen *Are there additorial intelligences* berettigelsen af at regne med flere intelligensformer end de syv; overordnet handler det om den naturalistiske og den spirituelle intelligens. Hvor Gardner vælger at placere den naturalistiske intelligens som den ottende på listen, er han mere tilbageholdende med den spirituelle (Gardner 1997:64). Han vælger i stedet at diskutere en beskåret version af spiritualitet, hvilken han benævner den eksistentielle intelligens. Han finder at denne intelligens i nogen grad kvalificerer sig som niende punkt på listen, men vil ikke tilføje den. Han overlader det derefter til læseren at følge den videre udvikling af intelligenserne.

Kritik af Howard Gardner

Med til denne lille fremstilling af Howard Gardners teori om de mange intelligenser hører, at han ikke er blevet modtaget ukritisk blandt forskere, fordi hans teori og definitioner af intelligenser bygges på en skøn. Som Gardner selv siger om udarbejdelsen af den oprindelige liste med syv intelligenser:

“...det var et spørgsmål om praktisk fortolkning snarere end logisk eller videnskabelig nødvendighed.” (Gardner 1997:57)

Per Fibæk Laursen kritiserer endvidere Gardner for ensidigt at fokusere på elevens intelligensformer og læring, hvorfor hans teori mangler andre sider i læringssituationen, som f.eks. det at læring består af et møde (Gardner 1997:10). På trods af kritik er det dog et faktum, at Gardners teori er blevet taget i anvendelse i pædagogiske kredse, og finder særlig anvendelse inden for multimedieformidling, idet mediet har som egenskab at kunne kombinere udtrykssystemer og at man som udvikler gennem interaktivitet, visualiseringer og simuleringer kan udforme materialet så det appellerer til flere intelligenser og læringsstile på én gang (Malberg 2003:63).

Læring med stil

Gardner er ikke ene om at udforske intelligenser og læringsstile. Peter Honey og Alan Mumford (Honey og Mumford) har f.eks. defineret fire konkrete læringsstile: Aktivisten, reflektoren, teoretikeren, og pragmatikeren (Malberg 2003b). Tanken er, at individer har en foretrukken læringsstil.

Aktivisten

Aktivisten er en praktiker. Han lærer gennem intuitive eller konkrete erfaringer og oplevelser. Aktivisten vil gerne involveres og kaster sig ubekymret ud i nye opgaver. Aktivisten vil meget gerne arbejde med nye problemstillinger og keder sig hurtigt, når noget bliver rutine.

Reflektoren

Reflektoren er en tænkere. Han lærer ved at observere. Reflektoren er procesorienteret og vil gerne iagttage, indsamle oplysninger, overveje forskellige muligheder, bearbejde erfaringer og perspektivere disse.

Teoretikeren

Teoretikeren drager konklusioner. Han lærer bedst gennem begrebs- og teoridannelse. Teoretikeren tænker i skemaer og systemer og opstiller ud fra dem teorier i systemer og modeller.

Pragmatikeren

Pragmatikeren planlægger. Han lærer ved, at opsøge nye teorier, at eksperimentere med teorier og afprøve dem i praksis. Pragmatikeren har ikke tålmodighed til at deltage i åbne diskussioner, som ikke følger en dagsorden. Pragmatikeren har ikke megen tålmodighed, hvorfor arbejdsprocesser helst ikke skal være for lange.

Mange intelligenser i multimedieformidlingen

Man kan i udvikling af multimediebaseret formidling have de mange intelligenser og læringsstile in mente, så man i formidlingen henvender sig de forskellige stile og intelligenser. Dette kan gøres ved at opbygge formidlingen i moduler, der henvender sig til en afgrænset målgruppe.

Aktivisten skal gerne have nogle aktiviteter eller ting der kan afprøves undervejs. Reflektoren skal gerne have nogle oplysninger der kan sammenlignes og holdes op imod hinanden. Teoretikeren skal gerne have en klar struktur og tydelige mål med formidlingen, samt muligheden for at spørge ind til ting. Pragmatikeren skal gerne have mulighed for at øve og praktisere samt at arbejde med reelle problemstillinger.

E-læringens muligheder

E-læring indeholder teknologisk muligheden for at imødekomme mange af ovenstående krav til effektiv formidling. Der er dog særligt én overvejelse der presser sig på vedrørende livssynsorienteret e-læring, idet vi i definitionen af evangelisation så, at det drejer sig om udfordring til en stillingtagen.

Værdidomme i E-læring

En standard måde at opbygge e-læring på, er med en starttest efterfulgt af læringsmodul efterfulgt af sluttest. Starttesten har til formål at definere brugerens niveau og derudfra bestemme hvilket læringsmodul der er relevant for brugeren. Sluttesten viser brugeren, at han har fået større viden indenfor et felt, og udgør samtidig en starttest forud for næste læringsmodul. Når vi taler om livssynsformidling bliver denne opbygning dog uholdbar, idet der er tale om værdidomme og stillingtagen. Indholdet i evangelisation er ikke faktaoplysninger som f.eks. hvor langt der er fra Jerusalem til Nazareth. Det spørgsmål som evangelisation ønsker at stille, er hvorledes brugeren forholder sig til kristendom, en værdidom eller stillingtagen, og der gives derfor ikke et rigtigt eller forkert svar. Derfor må vi udover e-læring og e-læringsteori, betragte hvilke værktøjer der gives til *livssynsargumentation*, her forstået som retoriske værktøjer.

Sammenfatning: Læring

Læring er, som vi har set, en kompleks størrelse, der med fordel kan betragtes ud fra tre dimensioner; kognition, psykodynamik og samfundsmæssighed. Læringsprocessen kan beskrives som en række informationsenheder, kommunikeret under bestemte

samfundsmæssige omstændigheder, modtaget og behandlet gennem en indre kognitiv forarbejdningsproces, hvorefter en egentlig forståelse finder vej gennem en afklarende kommunikation med afsendermediet, for til sidst at resultere i eventuelle omstruktureringer eller nyskabelser af mentale strukturer. Der er en række ting som kan understøtte læring.

Først betragtningen af læring som en todelt proces, dels individets samspilsproces med mediet eller afsenderen, dels den indre kognitive proces hvor information bearbejdes. Vi så at sproget er essentiel for at muliggøre kommunikation mellem processerne. Effektiv læring er afhængig af muligheden for respons og dialog, samt et refleksivt rum, hvor individet f.eks. bliver stillet i en overvejelse.

For det andet har vi set, at vi for at skabe gode betingelser for vidensfald i formidling, må sikre den episodiske viden. I det specifikke livssyn repræsenteres episodisk viden dels i Bibelen, dels i modtagerens eksistentielle behov. Den episodiske viden knyttes til semantisk viden, der forklarer bibelteksten eller oplevelsen ud fra livssynet. Den semantiske viden er hermeneutisk, og således afhængig af afsenderens tilgang og tolkning af Bibelen. Semantisk viden kan på en hjemmeside være personlige beretninger om trosliv, teologiske overbevisninger el. lign..

For det tredje, har vi betragtet teorien om de mange intelligenser, og set, at vi for at sikre en formidling der rammer en bred målgruppe, bør tiltale flere læringsstile. Vi har set på fire definerede læringsstile, som man kan henvende sig særligt til ved at tage højde for deres stil. Jo flere læringsstile man henvender sig til, jo større er muligheden for at brugerne finder hjemmesiden interessant.

Slutteligt så vi, at styrken i e-læring fortrinsvis ligger på læring af faktaviden, altså viden som ikke står til debat, hvor der i livssynet fordres en stillingtagen. Derfor kan man med fordel inddrage livssynsargumentation som en del af de informationsenheder, der indgår i læringsprocessen. Jeg vil i det følgende afsnit om retorik vende tilbage til dette.

Før jeg bevæger mig mod en samlet konklusion for teoridelen, vil jeg i det følgende betragte formidlingen retorisk.

Computerretorik

Introduktion

Selvom retorik er et mindst 2500 år gammelt begreb, så kan retorikken være et nyttigt redskab i udviklingen af effektiv kommunikation i nye medier. Professor Per Hasle fremhæver retorikkens berettigelse i moderne formidling med følgende tre punkter:

- Begrebsdybde. Retorikken giver begreber til systematisk beskrivelse af multimedier.
- Analytisk. Retorikkens begreber kan være en hjælp i analyse og konstruktion af multimedier.
- Påvirkning. Én af retorikkens formål er at øve indflydelse på modtageren af budskabet. Det er fortsat målet med formidling, at budskabet når modtageren.

Eneste forhindring for at overføre retorikken begreber til multimedieformidling er, at vi må gøre op med den traditionelle opfattelse, at retorikken udelukkende har med lineær monologisk formidling at gøre, men også har sin berettigelse indenfor andre kommunikationsformer. Følgende gennemgang af retorikkens begreber og berettigelse inden for informations og kommunikations teknologi tager afsæt i forelæsninger og artikel af professor Per Hasle, hvortil jeg føjer overvejelser over den specifikke livssynsformidling.

Fra Quastio til Mythos; Kreation af formidling

Som antydnet kan retorikken begreber hjælpe i analyse og konstruktion af multimedier. Sandheden er, at enhver formidling dybest set er en lang række valg. Retorikken har sat begreber på de forskellige faser i konstruktion af formidling. Her vil jeg beskrive de væsentligste retoriske begreber.

Quastio

Quastio dækker over det indledende tvivlsspørgsmål som er udgangspunktet for formidlingssituationen. Hvad er det, med andre ord, for et emnefelt der skal formidles. Når der er tale om en formidling af kristendommen, er der tale om et meget omfattende emnefelt. *Quastio* dækker også over en definition af intensionen for formidlingen. Hvilket specifikt tema – f.eks. indenfor kristendommen - er genstanden for formidlingen. Teologi og kristendom er omfattende emneområder, og som livssyn kan kristendom

tolkes og vægtes på mangfoldige måder. Derfor bliver *quastio* ikke mindre relevant for denne specifikke formidling.

Doxa

Doxa betegner det brede domæne, emnefelt, der gives i udgangspunktet for formidlingen. En afsøgning af hele dette domæne ligger til grund for en afgrænsning og prioritering af stoffet, således at det irrelevante sorteres fra. Ud fra det definerede *quastio*, begrænses emnefeltet og materialet der skal formidles. F.eks. kan det bibelske materiale begrænses til en eller få bibelske skrifter eller få teologiske forfatterskaber.

Inventio

Inventio dækker over processen, hvor formidleren afsøger *doxa*, samt finder ting udenfor *doxa* som vil være relevant at inddrage. Det handler om at lokalisere oplysninger som vil underbygge oplysninger eller påstande fra *doxa*. *Doxa* og *inventio* kan indeholde alle mulige forskellige oplysninger, såsom; Vidneudsagn, faktaoplysninger, sandsynligheder mv.. *Inventio* kan betegnes som den kreative proces, hvori mulige illustrationer og sekundære kilder udtænkes. I forbindelse en fremstilling af kristendommen, som er et livssyn bundende i et komplekst virkelighedsbillede, virker det oplagt at inddrage kilder fra mere simple virkelighedsniveauer. Jeg påpegede ovenfor faren i at begå videnskabelig reduktionisme, men ser det ikke som en udelukkelse af muligheden for at inddrage observationer fra den fysiske verden, f.eks. fra fysikken eller arkæologien, som kan være underbyggende for formidlingen af livssynet.

Selectio

Selectio dækker over udvælgelsen og prioriteringen af det samlede indhold fra *doxa* og eventuelle inddragne ting fra *inventio*processen.

Dispotatio

Dispotatio dækker over disposition af stoffet, et strategivalg for hvorledes man vil fremstille sagen. Hvilken 'vej' man vil lægge gennem stoffet i formidlingssituationen.

Mythos

Mythos dækker over kombinationsmulighederne gennem stoffet vil være utallige. *Mythos* betegner netop den sammenhængende, argumentérbare sagsfremstilling man vælger ud af de utallige mulige.

Formidlingens betingelser

Ved enhver kommunikation gives en fundamental usikkerhed, idet et givent budskab vil modtages forskelligt af forskellige personer. Når vi betragter processen fra *quastio* frem til *mythos* og selve formidlingssituationen, er der således mange usikkerhedsmomenter, eller steder hvor der kan ske u hensigtsmæssige prioriteringer, ordvalg, strategi der hæmmer en effektiv kommunikation af det man egentlig gerne vil formidle. Derfor har retorikken en række værktøjer som kan bruges for at styrke kommunikationen.

Klassisk informationsarkitektur

Den klassiske tale bygges op af fem grundbestanddele; *Exordium*, *Narratio*, *Partitio*, *Confirmatio*, *Conclusio*. Som vi skal se i det følgende er den klassiske informationsarkitektur identisk med den traditionelle opbygning af f.eks. skolestile og rapporter som vi kender fra vor tid. Opbygningen er altså benyttet helt tilbage til antikken. *Exordium* er en slags velkomst eller intro. Dernæst fortæller *narratio* hvad det i det følgende skal handle om. Der er tale om en slags introduktion eller appetitvækker. *Partitio* er en indholdsfortegnelse. *Confirmatio* dækker over selve indholdet eller brødteksten. *Conclusio* er konklusionen, hvor essensen af budskabet genfortælles kort.

Den klassiske informationsarkitektur giver os et vigtigt generelt værktøj i analyse og konstruktion af formidling. Eftersom det er en så gennemtableret måde at formidle budskaber på, skal der mere end almindelige undskyldninger til for ikke at benytte sig af den. Under alle omstændigheder vil benyttelsen af en forudsigelig opbygning af formidlingen virke støttende for modtageren, idet modtageren på forhånd har et skellet at hænge oplysningerne op på. Afviger afsenderen fra det traditionelle skema, vil man risikere at modtageren bliver forvirret – i værste fald at formidlingen går tabt.

Klassisk informationsarkitektur i multimedier?

Nu kan man så diskutere hvorvidt den klassiske informationsarkitektur har sin berettigelse, når det handler om formidling gennem multimedier. Men sagen er, at vi i

multimedier finder nøjagtigt den samme arkitektur. En minianalyse af en traditionel hjemmeside vil give os informationsarkitekturens fem dele; En forside som udgør Exordium med en velkomst, en form for tekst om sidens indhold, samt en indholdsfortegnelse i form af en linkstruktur. Selve indholdet vil være placeret på de forskellige undersider, og konklusionen kan f.eks. udgøres af muligheden for at købe et produkt, hvis vi f.eks. besøger en salgsvirksomheds hjemmeside.

Informationstype

For at styrke modtagelsen af et budskab kan man ligeledes lade det være en overvejelse hvilken type af information man vælger. Eller rettere hvorimod man retter sin formidling. Retorikken taler om tre typer man kan benytte; Logos, pathos og ethos. Her skitserer jeg typerne og relaterer dem til livssynsformidlingen. Sidstnævnte type finder jeg relevant at behandle grundigere end de øvrige.

Logos

Logos betegner den almindelige formidling af oplysninger, der retter sig mod modtagerens fornuft. Informationer der hos modtageren samler sig til en egentlig viden i traditionel kognitiv forstand. Logostypen vil som regel bestå af rene og skære faktaoplysninger, hvor det overlades fuldt og helt til modtageren at nå frem til en stillingtagen.

Pathos

Pathos betegner den affektive type, hvor man ved at tale til modtagerens følelser, appellerer til en bestemt stillingtagen eller sympati. Vi vil f.eks. på en hjemmeside med økonomisk indsamlingsvirksomhed som Dansk Røde Kors (www.drk.dk) som ofte se sultne børn eller nødstedte mennesker. Det har den virkning på os, at vi får medlidenhed med dem vi ser og derfor også får lettere ved at indbetale penge for at støtte Dansk Røde Kors. Som mennesker modtager vi ikke kun budskaber rationelt, men også affektivt. Følelser har indflydelse på vores valg. Et eksempel på hvordan kristendommen kan kommunikeres affektivt er, ifølge min definition af det kristne livssyn, ved at opstille alternativer for men menneskelige eksistens; ifølge det kristne livssyn er ethvert menneske skabt af en kærlig Gud med en mening, en fremtid og et håb. Ifølge naturvidenskaben er mennesket et resultat af millioner af års tilfældigheder, og mennesket må indstille sig på at blive underlagt en dyreart hvis der pludselig udvikler sig en ny, stærkere og mere intelligent art. Begge fremstillinger taler til menneskelige følelser, og kan have indflydelse på en stillingtagen.

Ethos

Ethos betegner den type, hvor man gennem troværdighed overbeviser modtageren om sandhedsværdien i et budskab. Klassiske retorikere hævdede at kunne overbevise modtageren om ethvert budskab ved at bruge denne type information. Også falske budskaber. Cicero understreger i den forbindelse, at man kun bør fremstille sager som man selv tror på etisk og sagligt. Jeg finder denne type særlig interessant, idet vi har set, at livssynslæring består i en stillingtagen og derfor afhænger af argumentation i læringen. Ekstra interessant er det, at vi i koblingen mellem informationsteknologi og teologi kan tale om to mulige argumentationsformer.

Ethostypen kan dels være repræsenteret af egentlig teologisk bevisdannelse i form af formuleringer eller udsagn der styrker en bestemt tolkning eller forståelse. Den egentlige teologiske disciplin, der beskæftiger sig med denne måde at argumentere på er *apologetikken*, en disciplin som har til formål at opstille fornuftige argumenter for rimeligheden af at antage Guds eksistens og for at antage kristendommen som sandheden. Dette vil hyppigt ske ud fra observationer i andre videnskabelige kompleksitetsniveauer. Dette speciales rammer ville sprænges hvis jeg begav mig ud i en redegørelse for den apologetiske disciplin, hvorfor jeg udelader dette. I stedet vil jeg anføre et lille eksempel. Hvor man i naturvidenskabelig udviklingslære opfatter dyrearters lighed som tegn på udvikling gennem mutation og naturlig udvælgelse, så vil man i apologetisk lys tolke ligheden som tegn på samme inspirationskilde, samme designer, nemlig Gud.

Dernæst kan ethostypen være repræsenteret teknologisk, i en udnyttelse af mediets overtalelsesmuligheder. Ph.D. B. J. Fogg (Fogg) har beskæftiget sig indgående med emnet, og i hans bog *Persuasive Technology – Using Computers to Change What We Think and Do* (Fogg 2003) skitseres en række måder hvorpå man kan argumentere via teknologien. Fogg's bog bygger på omfattende undersøgelser, og på baggrund af disse undersøgelser opstiller han en række værktøjer til argumentation på computerskærmen. Det ville være relevant at inddrage en lang række af indsigter fra Fogg, men af hensyn til rammerne for specialet vælger jeg at begrænse mig til et enkelt interessant punkt; *Credibility and Computers* (Fogg 2003:121-145).

En troværdig computer

Fogg behandler emnet om hvordan man kan opnå en formidling gennem computermediet som opleves troværdig for modtageren. Formålet med troværdighed er, at en troværdig formidling øger overtalelsesevnen. Jeg har fundet det vanskeligt at

gengive Foggs tanker præcist, idet han skelner mellem begreberne *credibility*, *believability* og *trustworthiness*, tre begreber som alle oversættes med det samme ord, troværdighed, på dansk. Jeg vil ikke gå ind i en diskussion af begreberne, men blot ridse en række kriterier op for computerbaseret formidling som ifølge Fogg bør opfyldes for at formidlingen opleves troværdig. Jeg vil senere inddrage disse kriterier i analysen af evangelisation på Internettet.

Der er ifølge Fogg to overordnede sider som kan styrke den samlede troværdighed. Dels at formidlingen opleves *pålidelig* og dels at formidlingen udstråler *ekspertise* (Fogg 2003:123). Pålidelighed styrkes når formidlingen er fair, ærlig og fordomsfri, når den giver plads for argumenter mod eget standpunkt og når der er lighed mellem afsender- og modtagerprofil. Overført til internetbaseret formidling, betyder det at formidlingen bl.a. bør opfylde følgende (Fog 2003:157):

- Udviklerens eller organisationens fysiske adresse fremgår tydeligt på siden
- Siden oplyser telefonnummer eller e-mailadresse til kontakt
- Siden indeholder artikler med referencer eller links til andre kilder

Ekspertise kan udtrykkes i graden af en kildes indsigt og erfaring, f.eks. i form af uddannelsesmæssigt niveau og angivelse af tidligere arbejder. Overført til internetbaseret formidling, betyder det at formidlingen bl.a. bør opfylde følgende (Fogg 2003:160):

- Siden præsenterer artikelforfatterens faglige profil ved hver artikel
- Siden er professionelt udformet
- Siden er blevet opdateret siden sidste besøg

For at øge en hjemmesidens evne til at ændre menneskers holdninger bør siden udstråle både pålidelighed og ekspertise. Hvis ikke, vil den samlede troværdighed lide under det. De nævnte heuristikker udgør et udvalg af de punkter, som i Foggs undersøgelser betyder mest for troværdigheden på en hjemmeside. Jeg vil tage disse specifikke heuristikker videre i analysen som en del af den computerretoriske tilgang.

Sammenfatning: Retorik og livssyn

Vi har i dette afsnit set på den psykodynamiske side af formidlingen, hvordan vi ved brug af principper tilbage fra antikken kan styrke formidlingen på Internettet. Tidligere

blev det defineret at vi i livssyn taler om debat om livet store spørgsmål, at vi i evangelisation specifikt taler om udfordring til stillingtagen til kristendommen. Retorikken peger umiddelbart på to værktøjer, som virker oplagte til støtte af en sådan formidling, dels den teologiske disciplin apologetik og den computerretoriske informationstype ethos. Begge disse har med argumentation at gøre og har holdningsændring som mål. I disse informationstyper ligger ikke et sandhedskriterium, men snarere en overbevisning, bestemt af afsenderens egen etiske og livssynsmæssige stillingtagen. Ethos kan i internetformidling bestå af understreget pålidelighed og angivelse af faglig ekspertise. Jeg har hentet nogle få konkrete heuristikker, som jeg vil drage med i analysen af internetbaseret livssynslæring.

Ud over at overveje informationstype, bør man tage højde for den traditionelle retoriske opbygning af en sagsfremstilling. Dels fordi den er forventet, dels fordi den vil hjælpe brugeren frem til det man selv har opstillet som konklusion eller endemål for formidlingen. På en evangelistisk hjemmeside vil det mest oplagt være en side, hvor brugeren udfordres til at tage stilling til kristendommen.

Konklusion: Teori

Begrebet evangelisation forstås, som det fremgik af definitionen i baggrundsafsnittet, som *aktiviteter* der har til formål at sprede evangeliet, med en dertil knyttet *udfordring* til at modtage Jesus som frelser, samt en *invitation* til at blive en del af den kristne kirke. Ud fra ovenstående vil jeg konkludere følgende som svar på specialets problemformulering:

- Når vi betragter livssynet som genstand for læring, hvorledes kan vi så karakterisere livssynet, herunder kristendom, som viden?

Livssynet kan karakteriseres som trosviden, idet der er tale om en subjektiv, eksistentielistisk stillingtagen i livets store spørgsmål, og adskiller sig dermed fra dokumenteret viden. Vi har endvidere set, at den videnskabelige hypotese, bygget på dokumenteret viden, må betragtes som trosviden lige som livssynet. Hverken livssynet eller hypotesen kan bevises. Forskellen på de to er, at livssynet udgør en tolkning af et mere komplekst plan af indsigt og viden, hvor hypotesen udgør en tolkning af dokumenteret viden.

Som genstand for læring finder vi livssynet karakteriseret som en eksistentiaalistisk og hermeneutisk stillingtagen til en given kilde som svar på livets store spørgsmål. I henhold til dette speciales forståelse af kristendommen, er det kristne livssyn således at betegne som en eksistentiaalistisk og hermeneutisk stillingtagen til Bibelen som kilden til svar.

Da et livssyn befinder sig på et komplekst vidensniveau, bør man være opmærksom på ikke at begå overspredning af autoritet eller videnskabelig reduktionisme ved at man med udgangspunkt i det mest komplekse udtaler sig om simple niveauer, f.eks. fysik, eller om den samlede virkelighed. Dog er det rimeligt at bruge observationer fra øvrige kompleksitetsniveauer til at beskrive rimeligheden i en given antagelse, som vi har set det eksemplificeret i betragtningen af to dyrearters lighed. At arterne skiller sig ud fra hinanden og dog har mange ting til fælles er en observation, men kan pege på en guddommelig skabelse (livssyn) lige så vel som på udviklingslæren (hypotesen).

- Under hensyntagen til livssynets karakteristika, hvorledes konstrueres så multimediebaseret livssynslæring?

Livssynet formidles gennem dialog, og formidlingen af livssynet bør understøttes af en række læringsmæssige indsigter, herunder hensyntagen læringen som en tredimensionel proces, vidensfald, læringsstile og livssynsargumentation. Dertil kommer udnyttelsen af multimediets potentialer gennem f.eks. visualisering og retoriske værktøjer.

Vi har med Knud Illeris betragtet læring ud fra tre dimensioner, nemlig kognition, psykodynamik og samfundsmæssighed, og fundet at der læringsmæssigt er en fordel i at have alle tre dimensioner i fokus frem for én af dem. Som jeg sammenfattede indsigten fra afsnittet om læring, kan vi opfatte læringsprocessen som en række informationsenheder, kommunikeret under bestemte samfundsmæssige omstændigheder, modtaget og behandlet gennem en indre kognitiv forarbejdningsproces, hvorefter en egentlig forståelse finder vej gennem en afklarende kommunikation med afsendermediet, for til sidst at resultere i eventuelle omstruktureringer eller nyskabelser af mentale strukturer.

Den episodiske viden hvor livssynsformidlingen kan knytte til, udgøres af direkte kontakt til livssynets kilde, Bibelen, eller til individets eksistentiaalistiske oplevelser, følelser og behov, og ud fra denne kan vidensfald realiseres ved at udlægge den

semantiske forståelse i form af livssynets udlægning eller svar på oplevelsen, følelsen, behovet mv.. Denne udlægning vil altid være præget af afsenderens egen forståelse af livssynet, idet livssynet netop er karakteriseret som værende en subjektiv, eksistentielistisk overbevisning, draget på baggrund af indsigt i livssynets kilder. Subjektiviteten i livssynslæring kan let skabe utryghed for modtageren, hvorfor udvikleren bør tydeliggøre på hvilken grundantagelse hjemmesiden er udviklet. Dette kan ske ved en tilkendegivelse af syn på Bibelen som kilde eller ved angivelse af en trosbekendelse, der kort sammenfatter den overordnede semantiske forståelse af kristendommen.

Den retoriske opgave er på en evangelistisk hjemmeside gennem argumentation at lede brugeren frem til den/de sider der indeholder udfordringen og invitationen. Dertil bør indholdet på hjemmesiden afgrænses for dermed også at begrænse søgemulighederne for brugeren. Dette af retoriske grunde, primært for ikke at brugeren skal drukne i information, men også for at øge retorikkens mulighed for at lede brugeren frem til det ønskede mål på hjemmesiden. Retorikken skelner mellem forskellige informationstyper. Jeg har fundet ethos særlig interessant, idet livssynet er kendetegnet ved en stillingtagen i livets store spørgsmål, hvorfor argumentet bliver vigtigt. Argumentet kan udgøres af et teologisk argument eller et teknologisk argument. Vi fandt hos B. J. Fogg, at vi indenfor computerretorikken kan tale om en understøttelse af troværdigheden på en given hjemmeside ved at hjemmesiden fremstår pålidelig og med ekspertise.

Heuristisk analysemodel

Følgende punkter udgør de spørgsmål som ud fra ovenstående teoretiske betragtninger og konklusion vil danne udgangspunktet for en heuristisk analyse af internetbaseret livssynslæring. Jeg har formuleret punkterne som spørgsmål, og vi må, for at vi i relation til det enkelte spørgsmål kan tale om effektiv internetbaseret livssynslæring, finde dem bekræftende besvaret.

Åbnes der for respons og dialog?

Afgørende for brugerens kognitive proces er, at der etableres refleksive rum, hvor brugeren kan overveje og vurdere informationer. I livssynsorienteret formidling er dette særlig vigtigt, idet der er tale om en stillingtagen. Refleksive rum kan f.eks. udgøres af muligheden for at stille uddybende spørgsmål til indholdet på hjemmesiden eller af muligheden for at føre en dialog.

Åbnes der mulighed for vidensfald?

Afgørende for, at læring kan ske gennem vidensfald er, at der knyttes forbindelse mellem episodisk og semantisk viden. Det betyder i første omgang, at begge de to former for viden skal optræde på hjemmesiden. Episodisk viden er brugerens førstehåndsviden og kan enten være direkte kontakt med livssynets kilde, altså Bibelen, eller erfaringer, følelser mv.. For at sikre vidensfald, må formidlingen tage udgangspunkt i brugeren episodiske viden, for derefter at stille den semantiske viden til rådighed, dvs. en tolkning eller forklaringsmodel til den episodiske viden. Med andre ord; Knytter formidlingen an ved brugerens oplevelser?

Tales der til flere intelligenser?

Vi lærer som individer forskelligt, afhængig af læringsstil. Formidlingen bør rettes til flere intelligenser. Forenklet spurgt; Kan vi identificere forskellige typer af information rettet mod henholdsvis aktivisten, reflektoren, teoretikeren og pragmatikeren?

Benyttes livssyns- og teknologisk argumentation?

Livssynslæring er dybest set argumentation for en bestemt tolkning af kilder. Da man ikke tager stillingen uden at forholde sig til argumenter, bør den internetbaserede livssynslæring indeholde livssynsargumentation. Specifikt indenfor mit emnefelt vil det sige apologetik. I forlængelse heraf, når det handler om læring af livssyn, må det tilstræbes tydeligt at tilkendegive den semantiske grundforståelse af livssynet, dvs. en formulering af teologiske udgangspunkt for indholdet på hjemmesiden. Dette bør primært ske af hensyn til graden af pålidelighed, og så helt grundlæggende for at skabe tryghed for brugeren. Dertil kommer at der kan argumenteres med teknologien, idet man bør være sig bevidst om at fremstå troværdig og med ekspertise. Ud fra ovenstående behandling af computerretorikken har jeg udformet følgende skema som jeg vil inddrage i analysen for på baggrund af dette at vurdere hjemmesidens troværdighed.

Hjemmesidens pålidelighed	Ja/nej
Udviklerens eller organisationens fysiske adresse fremgår tydeligt på siden	
Siden oplyser telefonnummer eller e-mailadresse til kontakt	
Siden indeholder artikler med referencer eller links til andre kilder	
Hjemmesidens ekspertise	
Siden præsenterer artikelforfatterens faglige profil ved hver artikel	
Siden er professionelt udformet	
Siden er blevet opdateret siden sidste besøg	

Fig. 6: Skema til brug i analyse af teknologisk argumentation på en given hjemmeside.

Informationsarkitektur?

Finder vi den klassiske informationsarkitektur benyttet i konstruktionen? *Exordium* (velkomst), *narratio* (introduktion), *Partitio* (indholdsfortegnelse, evt. i form af linkstruktur), *Confirmatio* (selve indholdet) og *Conclusio* (essensen af budskabet genfortalt kort). Ovennævnte definition af evangelisation taget i betragtning, bør *conclusio* munde ud i en udfordring til at tage stilling til kristendommen som livssyn.

ANALYSE

Herunder følger en analyse af to amerikanske hjemmesider, der har det formål at være evangeliserende. Jeg har udvalgt hjemmesiderne ud fra de kriterier, at de skulle være velbesøgte hjemmesider, med god respons fra brugere. At jeg har begrænset analysen til to hjemmesider skyldes, at jeg ellers ville sprænge rammerne for dette speciale. Jeg har ikke nogen videnskabelig formodning om at kunne bevise analysemodellens berettigelse ud fra disse to analyser, men analysen foretages for at se hvorvidt disse to eksempler på praksis i konstruktionen af evangeliserende hjemmesider svarer til specialets teoretiske konklusion, og om teorien evt. vil kunne bidrage med konkrete forbedringsforslag. Dertil kommer, at jeg forventer at observationer fra praksis i internetbaseret evangelisation vil bidrage med indsigter til en afsluttende nuanceret, konklusion, der både tager hensyn til teorien og til praksis.

Efter en overordnet præsentation af hjemmesiderne, vil jeg i en indledende analyse be- eller afkræfte om hjemmesiderne lever op til mine kriterier samt, for at aktualisere analysen i forhold til specialet, søge afklaret hvorvidt der i konstruktionen af de pågældende hjemmesider er blevet gjort nogle læringsteoretiske overvejelser. Derefter følger selve analysen, der følger opbygningen i den heuristiske analysemodel for livssynslæring, som jeg formulerede ovenfor.

Beskrivelse

www.everystudent.com

Som navnet antyder, er der tale om en hjemmeside, der henvender sig til unge og/ eller studerende. Dette kommer også til udtryk i det grafiske udtryk, idet forsidens top udover hjemmesidens titel og undertitel; "*Exploring questions about life and God*", består af 6 ansigter af unge mennesker. Hjemmesiden er udviklet af Campus Crusade for Christ, som er en international studenterorganisation. Under menupunktet *About this site*, læser vi således: "*EveryStudent.com is a safe place to explore questions about who God is and what it might be like to know God.*" Det træder I øvrigt klart frem, at Hjemmesiden har som formål at brugeren må lære den bibelske Gud at kende.

Forside og indhold

Ovenfor: Samlede hovedmenu.

Nedenfor: 1. Menupunkt ved mouse-over

Når man klikker ind på siden, bliver man budt velkommen af en tekst, der først angiver dato, og derefter fortæller, at man er kommet til en hjemmeside, hvor man trygt kan bevæge sig rundt og undersøge emner om studie, liv og hvad det vil sige at kende Gud. Under denne velkomst er der en liste med links til hjemmesiden mest populære artikler, samt mulighed for at se lignende hjemmesider på 11 andre sprog. Hjemmesiden er bygget op med 9 hovedpunkter. Udover disse hovedpunkter er der, mere underordnet, mulighed for at se en sitemap, maile et link til hjemmesiden til en ven, selv at oprette link til siden og at læse om siden. Under søgefunktionen er der mulighed for at tilmelde sig et nyhedsbrev (funktionen fremgår ikke af billedet). Menuen er dynamisk, idet punkterne forklares, eller præciseres ved mouse-over. F.eks. erstattes teksten i øverste menupunkt *The Existence* med teksten "Is God there?". Første punkt behandler spørgsmålet om Guds eksistens, og hvordan vi ud fra Bibelen kan beskrive ham. Andet punkt, *And Jesus?*, omhandler Jesus, hvem han er og hvorfor vi bør tro på ham frem for på noget andet. Tredje punkt, *The Experience*, handler om hvordan det er at tro på Gud. Punktet

indeholder bl.a. en række historier fortalt af mennesker der er kristne. Fjerde punkt, *Connect*, handler om fællesskabsaspektet i kristendommen. Det beskrives hvordan man kan være med i et kristent fællesskab af mennesker og hvordan man kan have fællesskab med Gud gennem bibellæsning og bøn. Femte punkt, *Life Issues*, tager aktuelle spørgsmål op, spørgsmål som måske er særlig relevante for målgruppen på hjemmesiden. Hvad siger Bibel og kristendom om sex, druk, racisme mv.. I sjette punkt, *Enigmas*, behandles nogle af livets svære spørgsmål. Spørgsmål som f.eks. hvorfor er der ondt i verden hvis Gud er god, og hvad med døden. Syvende punkt, *Q & A Forum*, udgør en spørgsmål-og-svar side, hvor de mest stillede spørgsmål fra brugerne af siden listes op med de svar der er givet. Ottende punkt, *Ask Away*, indeholder muligheden for at sende en mail til et udvalg af personer med spørgsmål til hjemmesidens indhold eller kommentarer. Niende punkt indeholder et videorum, hvor man kan se små videoer af personer der fortæller om hvorfor de er kristne. Ofte berettes om hvordan livet var før de kristne, hvad der så skete, og hvordan deres liv har været efterfølgende.

www.womentodaymagazine.com

Denne hjemmeside er klart rettet mod kvinder. Det fremgår dels af navnet, dels af det grafiske indtryk der møder én gennem hele hjemmesiden, hvor vi nærmest udelukkende finder kvinder portrætteret. Hjemmesiden er et initiativ under TruthMedia, der igen er en afdeling under Campus Crusade for Christ. TruthMedia er båret af visionen om at udnytte medier bedst muligt til formidling af det kristne budskab. Womentodaymagazine.com er den mest besøgte hjemmeside af TruthMedias initiativer (www.truthmedia.com/aboutus/monthstatbysites.html). Modsat everystudent.com, er det umiddelbart svært at se at man befinder sig på en hjemmeside med det formål at formidle kristendom. Det eneste der umiddelbart leder tankerne i den retning er ordet *prayer*, der optræder på sidens top. Ellers er der ingen direkte links til emner om kristendom. Man skal også lede et stykke tid for at finde en beskrivelse af motivationen bag hjemmesiden. Ved at benytte linket *Contact* nederst på siden, og derefter at følge linket *Submission Guidelines*, finder vi følgende tekst:

Women Today Magazine offers the women of the world information about the issues that affect us every day: relationships, career, health and beauty, spirituality, fitness, parenting, marriage, finances, and more. This information, while broad-based, is offered from a Christian perspective.
(www.womentodaymagazine.com/contact/submissions2.html)

Formålet er altså at med udgangspunkt i almene problemstillinger og interesser, at tilbyde informationen med en kristen vinkel. Hjemmesiden er bygget op som et tidsskrift, hvor man har mulighed for at indlevere artikler. Redaktionen udvælger hvilke artikler der kommer ud på hjemmesiden. Den ovenfor citerede tekst efterfølges af en tekst der redegør for hvilke krav teksterne skal opfylde for at komme i betragtning.

Forside og indhold

Home
Relationships
Sex & Love
Advice
Beauty
Fashion
Food
Money
Work
Chat
Life Stories
Wellness & Spirit
Self-Esteem
Family & Home
Health & Fitness

Venstremenuen med 15 punkter

Når man klikker ind på forsiden mødes man af en meget teksttung side, med et hav af menupunkter og links til artikler. Venstremenuen indeholder 15 punkter, og selve forsiden indeholder 8 artikelsamlinger. Ved en overfladisk undersøgelse finder man hjemmesiden opbygget som et magasin, hvor særligt udvalgte artikler fremgår af forsiden, og hvor venstremenuen udgør en liste over et artikelarkiv. Menuen er bygget op som emnebank, og overskrifterne dækker almene diskussionsemner og interesseområder for kvinder. Klikker man på et punkt i hovedmenuen, finder man på hver underforside en oversigt over artikler om det pågældende emne, herunder en liste med de fem mest læste artikler og en længere liste med de af redaktøren anbefalede artikler (*Editor's Picks*). Under venstremenuen har man mulighed for at deltage i chat, og i højre side er der en søgefunktion, mulighed for at tilmelde sig et nyhedsbrev samt to billeder der udgør links til artikler. Disse billeder skifter med jævne mellemrum, og man tilbydes således adgang til forskellige artikler herfra i løbet af et besøg på hjemmesiden. Øverst på siden, oven over sidehovedet, er der to bannerreklamer. Begge er billeder, som udgør links til aktuelle artikler. I bunden af siden har man en række standardmuligheder som f.eks. at kontakte udviklerne af siden, og der er link til en sitemap.

Hvor vi på everystudent.com så, at menupunkterne tydeligt udtrykker indhold som har med kristendom at gøre, så er det primære på womentodaymagazine.com emner som interesserer kvinder i almindelighed. Overskrifterne knytter an ved aktuelle temaer,

f.eks. er den øverste overskrift man ser på forsiden *Desperate Housewives!*, der ligeledes er titlen på en ny amerikansk tv-serie. De nævnte bannerreklamer knytter an ved aktuelle problemstillinger, som f.eks. frygten for terror. For at finde den omtalte kristne vinkel på emnerne, skal vi kigge på selve artiklerne. Ikke alle, men langt størstedelen afsluttes med en kort forklaring om hvordan Jesus kan gøre en forskel i forbindelse med det aktuelle spørgsmål, og en opfordring til at tage imod ham. Et eksempel er første artikel under overskriften *Meet ny first and third husband*, der fortæller historien om Suellen og Tom, hvis første ægteskab går i opløsning da Tom har en affære. De bliver begge gift til anden side, men finder også hurtigt ud af at det var en fejltagelse. De oplever at Gud vil have dem til at finde sammen igen. Så på trods af utallige advarsler fra venner og familie, søger de sammen igen og bliver gift igen. De lever nu sammen igen, har lagt fortiden bag sig, og er lykkelige sammen. Suellen og Tom fortæller, at det er Guds kærlighed og tilgivelse der har ført dem sammen på ny. De føler sig inspireret til på samme måde at leve i kærlighed og tilgivelse sammen. Artiklen rundes af med en opsummering; Der er ting og problemer, som vi mennesker oplever som helt umulige at udbedre eller at hele igen. Hvis vi har det sådan, er der håb. Fordi Jesus kan hele alt. Gud sendte sin søn til verden og lod ham dø på et kors for at vi kan blive fornyet og have fællesskab med ham. Du kan modtage Jesus ved at bede til ham. Efter denne afslutning angives der et forslag til en bøn, og derefter en mulighed for at tilkendegive hvordan man forholder sig til kristendommen. Denne mulighed optræder på langt størstedelen af artiklerne på womentodaymagazine.com, og i forbindelse med denne mulighed er der link til et online kristendomskursus. Jeg vender tilbage til dette i den heuristiske analyse.

Indledende analyse

Forud for analysen har jeg pr. mail kontaktet udviklerne bag hjemmesiderne for at få afklaret nogle grundlæggende spørgsmål, herunder besøgstal og niveauet af respons fra brugere, samt hvilke teoretiske overvejelser og visioner der ligger bag hjemmesiderne. Jeg stillede i denne indledende analyse seks spørgsmål. Steinar Kvale vægtlægger processen forud for et spørgeskema, idet der bør lægge grundige overvejelser bag spørgsmålene (Kvale 1996:94-95). I det følgende gengiver jeg baggrunden for hvert enkelt spørgsmål for derefter at gengive de indkomne svar i fig. 7.

Spørgsmål

Is the website build under inspiration of any learning theory?

Da udgangspunktet for dette specialestudium er, at vi må kunne benytte eksisterende læringsteori til udvikling af multimediebaseret evangelisation, finder jeg det yderst relevant at få be- eller afkræftet at man i udviklingen af eksisterende hjemmesider har overvejet læringsteori.

How would you describe your strategy to pull visitors to the site?

I de indledende betragtninger fandt vi, at Internettet udmærker sig ved at være et pull-medium, hvorfor man for at få besøgende gerne skal overveje hvilken strategi man vil benytte for at trække brugere til hjemmesiden. Dette er særlig relevant når vi taler om evangelisation, da det handler om at trække brugere til hjemmesiden som ikke nødvendigvis selv opsøger information om kristendommen, men som står med et problem eller behov som de søger svar på.

How many visitors does your site have monthly?

Dette spørgsmål finder sin begrundelse i, at ét af mine udvælgelseskriterier var at hjemmesiderne er godt besøgte, og altså vidner om en grad af succes.

Have you any idea how many of these are non-Christians?

I forlængelse af ovenstående er det relevant at høre, om der findes statistikker på hvor stor en del af de besøgende i forvejen bekender sig til det kristne livssyn.

How many has expressed that they changed their view on Christianity using your site?

Et overordnet spørgsmål som er motiveret af interessen, om mennesker ændrer overordnet syn på kristendommen, altså om mennesker kan gå fra at have et negativt syn på kristendom til at få et mere positivt syn på kristendommens eksistens.

How many has expressed that they found their way to Christ or Christian community using your site?

Det mere resultatorienterede spørgsmål om hvor mange mennesker der ikke bare ændrer opfattelse af kristendommen, men som rent faktisk vælger at tilslutte sig dette specifikke livssyn og erklærer sig kristne efter at have besøgt hjemmesiderne.

Is the website build under inspiration of any learning theory?	
www.everystudent.com	<i>"No. We have two clear communication objectives that each page must fulfil. Either to help someone understand who God is or what it might be like to know God."</i>
www.womentodaymagazine.com	<i>"No"</i>
How would you describe your strategy to pull visitors to the site?	
www.everystudent.com	<i>"We have optimized the site to show up in search engine results; on-campus print promotions (fliers, posters, etc.); in some cases paid pay-per-click search engine advertising."</i>
www.womentodaymagazine.com	<i>"We use a combination of first-rate content, web marketing and interactive elements such as chat, e-learning and online courses."</i>
How many visitors does your site have monthly?	
www.everystudent.com	<i>"240.000."</i>
www.womentodaymagazine.com	<i>"100.000."</i>
Have you any idea how many of these are non-Christians?	
www.everystudent.com	<i>"No."</i>
www.womentodaymagazine.com	<i>"No."</i>
How many has expressed that they changed their view on Christianity using your site?	
www.everystudent.com	<i>"Our goal is to lead them into relationship with Christ."</i>
www.womentodaymagazine.com	<i>"Impossible to calculate."</i>
How many expressed that they found their way to Christ using your site?	
www.everystudent.com	<i>"3300 / month."</i>
www.womentodaymagazine.com	<i>"1000 / month. It varies somewhat by the year."</i>

Fig. 7: Indkomne svar i den indledende analyse.

Sammenfatning: Indledende analyse

Ved at betragte de indkomne svar ser vi at der ikke er læringsteoretiske overvejelser bag udviklingen af de pågældende hjemmesider. Der er på everystudent.com formuleret en målsætning om at hjælpe mennesker til erkendelse af Gud. Siderne benytter strategisk tænkning for at trække brugere til siden. Det handler dels om reklame i den virkelige verden i form af f.eks. løbesedler, dels om dels om teknologiens muligheder i form af f.eks. overvejelser om fordelagtig registrering i søgemaskiner. Siderne har mange besøgende. Hvor man er sig meget bevidst om formålet med siderne, ved man på den anden side ikke noget om hvor stor en del af brugerne der ikke i forvejen tilslutter sig det kristne livssyn. Det mest konkrete man kan sige er, ud fra tilbagemeldinger via e-mail, hvor mange der selv ytrer sig om hvorvidt de er blevet kristne af at besøge siden. Vi må i denne forbindelse være opmærksomme på svaghederne ved spørgeskemaundersøgelsen, idet vi for at afdække pålideligheden

enten selv måtte gennemgå responsen, eller måtte udføre kvalitative interviews med menneskene bag responsen til hjemmesiden. Dette har ikke været realistisk i forbindelse med dette speciale. Af samme grund kan det hverken be- eller afkræftes om hjemmesiderne er direkte årsag til de eksakte tal, eller om hjemmesiden blot har været medvirkende til at så mange er blevet kristne. Det oplyste tal virker imponerende. Godt nok udgør tallet kun henholdsvis ca. 1 og 1,3 pct. af det samlede besøgstal på hjemmesiderne, men vi taler trods alt om mere end en større landsby om måneden.

Heuristisk analyse

www.everystudent.com

Åbnes der for respons og dialog?

Punktet *Ask Away* indeholder muligheden for at stille spørgsmål og at kommentere til indholdet på hjemmesiden. Der er fem personer angivet med billede og link til mail. De fem kontaktpersoner udskiftes hvert femte minut og udgør i alt 115 personer. Det samlede udvalg af kontaktpersoner virker meget varieret, idet begge køn er repræsenteret og de ser ud til aldersmæssigt at dække en bred gruppe. Udover denne mulighed for at åbne en dialog, er der nederst på hver eneste underside mulighed for at tage kontakt via et link: *Contact Us*. Linket bringer brugeren videre til en side, hvor man bliver indbudt til at sende spørgsmål eller til at indlede en dialog om hjemmesidens indhold. Som en standardservice

ASK AWAY

Privacy statement: You will receive only an email response to the question you submitted. No one will contact you in any other way. Your name or email address will not be passed on to any company or organization. Your anonymity will be fully respected.

Email one of us with questions/comments you might have about God or about having a relationship with God.

				
email Steve	email Pat	email Abe	email Stacie	email April

[Email this page to a friend](#)

(This page changes every 5 minutes.)

Ovenfor: "Ask away" udgør muligheden for direkte at stille uddybende spørgsmål i relation til kristendommen. Nedenfor: Uanset hvor du befinder dig på hjemmesiden, har du adgang til et link, indeholdende denne tekst.

Got a question you want answered? Or something you'd like to dialogue about? [GO HERE](#)

Looking for a Christian group on your campus?
For U.S. [click here](#)
Outside U.S. [click here](#)

indeholder hjemmesiden punktet Q & A forum, hvor de hyppigst stillede spørgsmål gengives med svar. Der er i alt angivet 40 spørgsmål med svar, opdelt i 8 emnegrupper. Denne service gør det muligt for brugeren at søge svar her i stedet for selv at tage kontakt. Vi finder altså på siden flere og tydelige muligheder for at tage kontakt, åbne dialog og stille spørgsmål. Vi må derfor besvare spørgsmålet om der gives mulighed for respons og dialog positivt.

Ovenfor beskrevne muligheder for respons og dialog udgør i sig selv reflektive rum, idet muligheden for at stille spørgsmål motiverer til en refleksion over hvad man har set og læst på hjemmesiden. Ud over denne form for reflektive rum, indeholder sidens artikler mange spørgsmål til overvejelse. Hovedpunkterne introduceres f.eks. med overordnede spørgsmål. "Does God exist?", "Mere Man or God?", "What is it like to know God?", "How Does One Come to Know God?" osv.. På denne måde inviterer teksterne til overvejelse og stillingtagen i relation til kristendom.

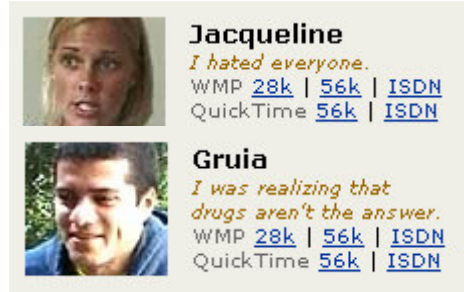
Åbnes der mulighed for vidensfald?

Hovedparten af indholdet på hjemmesiden kan karakteriseres som semantisk viden, idet der er tale om en forståelse eller udlæggelse af kristendom i relation til en lang række livssynsorienterede spørgsmål. Vi kan identificere den episodiske viden i form af hverdagssituationer, som artiklerne ofte tager udgangspunkt i. Her kommer hjemmesidens målgruppe frem, idet hverdagssituationerne ofte udspiller sig i studentermiljøet, på studiestedet o.l.. Dertil kommer den del af hjemmesiden under punktet *Connect* hvor man har mulighed for at læse bibeltekst, altså kristendommens kildetekst. Artiklerne har mange bibelteksthenvísninger, og vi kan betragte en række af artiklerne som en semantisk udlægning af primærkilden. På den måde kan vi sige, at der åbnes for vidensfald både i relation til oplevelser og til bibeltekst.

Tales der til flere intelligenser?

Indholdet på hjemmesiden er klart overvejende tekst. Der er kun i ringe omfang indarbejdet grafik og billedbrug. Betragtet ud fra almindelige usability-konventioner, er den være alt for teksttung. Første artikel indeholder mere end 16.000 anslag, og de efterfølgende ligger nogenlunde stabilt mellem 4000 og 5000 anslag. Det svarer til ca. 3 skærmlængder, hvorfor der skal scrolles en del når man bevæger sig igennem siden. Der er heller ikke andre interaktionsmuligheder end dem beskrevet under respons og dialog. Den mest multimedieprægede del af hjemmesiden er videoafdelingen, hvor man har mulighed for at se små videoer med mennesker der udtaler sig om hvad

kristendommen betyder for dem. I alt 16 små videoer er tilgængelige, og hver beretning tager udgangspunkt i forskellige problematiske livssituationer eller oplevelser, for derefter at fortælle hvordan kristendommen har hjulpet dem videre i livet. F.eks. fortæller Jacqueline om hvordan hendes liv var fyldt med had, fordi hendes forældre blev skilt og begge var misbrugere af alkohol og narkotika. På et tidspunkt møder hun nogle kristne, der udtrykker en glæde over livet som hun længes efter. Da hun bliver præsenteret for det kristne budskab om guddommelig tilgivelse, får dette så stor betydning for hende, at hun selv bliver kristen. Da dette sker, oplever hun, at hun pludselig kan tilgive forældrene, og lægge deres

Jacqueline og Gruia er to ud af de 16, der fortæller om hvad kristendommen har betydet for dem.

forsømmelser bag sig. Gruia fortæller om hvordan han kom ud i et omfattende misbrug af alkohol og euforiserende stoffer, og hvordan dette i første omgang gav ham lykke og velvære. I sidste ende bragte det ham dog i ulykke, ved at han mistede kæresten og oplevede et meget dårligt selvværd. Vendepunktet i hans liv blev da han fandt Bibelen frem og læste nogle ganske få vers, som talte til ham i hans situation, og han fandt at kristendommen er en langt bedre vej til lykken. Siden lagde han stofferne på hylden. Videoafdelingen på siden udgør den tydeligste personificering af det kristne budskab, og vi kan jf. computerretorikken karakterisere video-informationen som pathosinformation, idet man som bruger bliver påvirket følelsesmæssigt af videoberetningerne.

Overordnet kan vi sige, at hjemmesiden *primært* henvender sig til teoretikeren og reflektoren, således til to af fire læringstyper. Der er rig mulighed for at læse og studere, og for at sammenholde oplysninger. Aktivisten vil savne aktiviteter og udfordringer, pragmatikeren vil finde hjemmesiden alt for teksttung. Dog ser vi videosektionen som en imødekommelse af pragmatikeren, der vil finde de korte videoer attraktive, og aktivisten, der primært lærer gennem oplevelser og følelser.

Benyttes livssyns- og teknologisk argumentation?

Uanset hvor man befinder sig på hjemmesiden, har man adgang til punktet *about this site*, hvor man finder en beskrivelse af udviklerne bag hjemmeside-siden, og en formulering af formålet og ønsket med hjemmesiden. Dette styrker pålideligheden, idet man som bruger er informeret om udviklernes tilgang til emnefeltet.

En lang række af artiklerne har en apologetisk tilgang til emnerne. Betragter vi øverste menupunkt, *The Existence*, er der derunder 17 artikler opdelt i 3 grupper under overskrifterne *Does God Exist?*, *What is God like?* og *Intelligent Design or Human Evolution?* Hele den første gruppe af artikler argumenterer for

about this site

EveryStudent.com is a safe place to explore questions about who God is and what it might be like to know God.

This site contains articles, real life video stories, Q & A's, and gives you an opportunity to email a question you might have about God. We will email you a personal response to your question. Our desire is to help you see that God is offering you a personal relationship with himself, and how you can begin to know him today.

The site is developed by a non-denominational Christian organization: Campus Crusade for Christ, International. You will find this student organization on many college campuses throughout the U.S. and the world. If you are interested in seeing a specific list of the theological beliefs of Campus Crusade for Christ, feel free to email us.

We hope that you will consider the possibility of knowing God and his love for you. There is no other relationship we can experience that so completely satisfies the longings of the human heart and mind.

rimeligheden af at antage Guds eksistens. Den anden gruppe gengiver Bibelens præsentation af Gud, og den sidste diskuterer forholdet mellem skabelse og evolution. Sidste gruppe af tekster afsluttes med et link til en ekstern artikelsamling af *Dr. William Lane Craig*. Dette link styrker på den ene side den teknologiske pålidelighed, idet forfatterens uddannelsesmæssige niveau præsenteres, og det, at der er tale om en ekstern linksamling. På den anden side er det dog væsentligt, at det eksterne link tydeligvis er udarbejdet af *Christian Leadership Ministries*, dvs. at siden blot bringer flere argumenter, men ikke *modstridende* argumenter i forhold til everystudent's egne artikler. Den teknologiske pålidelighed styrkes, hvis man præsenterer flere tilgange og andre argumenter end ens egne. I diskussionens gennemgang af evolutionen bliver denne teori godt nok ridset op, men da man kender udviklernes tilgang, vil man som bruger opleve en større pålidelighed hvis man får tilbudt link eller referencer til en fremstilling, der har evolutionen som udgangspunkt og derfor må forventes at fremstille den som et positivt alternativ til skabelsen.

Hjemmesidens pålidelighed	Ja/nej
Udviklerens eller organisationens fysiske adresse fremgår tydeligt på siden	Nej
Siden oplyser telefonnummer eller e-mailadresse til kontakt	Ja
Siden indeholder artikler med referencer eller links til andre kilder	Nej
Hjemmesidens ekspertise	
Siden præsenterer artikelforfatterens faglige profil ved hver artikel	Nej
Siden er professionelt udformet	Ja
Siden er blevet opdateret siden sidste besøg	Ja

Fig. 8: Hjemmesidens troværdighed belyst ud fra gennemgåede computerretorik.

Ved inddragelse af ovenfor udarbejdede spørgeskema, så finder vi kun halvdelen af spørgsmålene positivt besvaret. Der er dog et par bemærkninger. Organisationens fysiske adresse fremgår ikke af hjemmesiden. Dog har man under punktet *Connect* mulighed for at få kontaktoplysninger til lokale studentegrupper under Campus Crusade for Christ. Dette understreger det faktum, at hjemmesiden er udarbejdet af en studentorganisation, som godt nok har et hovedkontor, men hvor fokus ligger i det lokale arbejde rundt om i USA og øvrige dele af verden. Indirekte kan man altså argumentere for at adresser fremgår på siden, men de fremgår ikke tydeligt på siden. Som nævnt ovenfor så indeholder siden rent faktisk eksterne links, men da disse links ikke indeholder anderledes argumenterende kilder, må vi besvare spørgsmålet om referencer negativt. Det fremgår desuden ikke af artiklerne hvilken faglig profil hver enkelt forfatter har. Dog er det værd at bemærke at forfatterne præsenteres ud fra deres troshistorie. Det angives f.eks. i forbindelse med artiklen *Is There a God?*, at forfatteren har en fortid som erklæret ateist, men at hun gennem samtaler med en kristen veninde selv er blevet kristen. På den måde fokuseres på den personlige profil i forhold til kristendommen frem for på den faglige profil.

Jeg vælger at besvare spørgsmålet om hjemmesiden er professionelt udformet positivt, fordi den umiddelbart lever op til de grundlæggende designprincipper. Vurderingen gives på baggrund af en overordnet, subjektiv betragtning, og som tidligere nævnt kan siden forbedres, f.eks. ved inddragelse af en bredere mediebrug og ved at korte teksterne betragteligt ned.

Spørgsmålet om der bruges argumentation på hjemmesiden må besvares overvejende positivt, idet vi finder argumentation i form af både livssynsargumentation og teknologisk argumentation. Dog kan pålideligheden styrkes ved at indarbejde kildehenvisninger eller links til hjemmesider der har et andet syn på tingene, samt i højere grad at præsentere forfatteres faglige profil.

Informationsarkitektur?

Exordium og narratio finder vi i velkomsten på siden, som beskrevet ovenfor. Partitio udgøres som på øvrige hjemmesider af linkstrukturen, med udgangspunkt i hovedmenuen. Confirmatio udgøres af al brødtekst. Betragter vi brødteksten er der sket en tydelig opdeling gennem valget af hovedpunkter og overskrifter. Hovedmenuen er bygget op med det mest grundlæggende spørgsmål øverst, nemlig om der i det hele taget findes en Gud. Dernæst stilles spørgsmålet hvem Jesus så er og hvad betydning han har. På den måde kan vi sige, at brugeren har mulighed for at lade sig lede af menuens opbygning igennem et af udvikleren fastlagt skema. Conclusio skal gerne, jvf. ovenstående behandling af livssyn og retorik, kunne lokaliseres i form af en udfordring til en stillingtagen i forhold til livssynet. Vi finder en direkte udfordring under fjerde hovedpunkt, *Connect*, i artiklen *Getting Connected: Knowing God Personally*. Artiklen ridser fire grundlæggende teologiske punkter op, der tilsammen udgør den semantiske fremstilling af kristendommen og den evangelistiske udfordring, som den er repræsenteret hos udviklerne bag hjemmesiden. Hvert punkt uddybes på hjemmesiden, og gengives her i overskrifter;

- Principle One: God loves you and offers a wonderful plan for your life.
- Principle Two: All of us are sinful and separated from God. Therefore we cannot know and experience God's love and plan for our life.
- Principle Three: Jesus Christ is God's only provision for our sin. Through him we can know and experience God's love and plan for our life..
- Principle Four: We must individually accept Jesus Christ as Savior and Lord; then we can know and experience God's love and plan for our life.

Efter denne punktmæssige gennemgang af kristendommen, citeres Jesus med en indbydelse til at tage ham med i livet. Derefter beskrives hvorledes man konkret kan indlede et forhold til Jesus gennem en bøn. Vi ser således en udfordring til en stillingtagen i forhold til kristendommen. Vi ser imidlertid også at denne udfordring placeret midt i hjemmesidens struktur, og ikke som sidste punkt, hvilket vi ville forvente, hvis den skulle udgøre konklusionen i traditionel forstand. Vi ser dog ved en nærmere undersøgelse, at der fra samtlige undersider er et link til ovenfor nævnte tekst, med den afsluttende udfordring. På den måde er udfordringen, eller conclusio, tilgængelig uanset hvor brugeren befinder sig på siden, og udviklerne har gjort hvad de kunne for at sikre sig, at brugeren i løbet af sit besøg på hjemmesiden, har været forbi conclusio.

Sammenfatning: everystudent.com

Selv om vi i den indledende analyse fik bekræftet, at udviklingen af everystudent.com ikke er baseret på en egentlig læringsteori, så finder vi størstedelen af spørgsmålene i den heuristiske analyse positivt besvaret. Særlige positive sider er muligheden for respons og dermed refleksiv aktivitet. Vi ser en god forudsætning for vidensfald, idet indhold imødekommer episodisk viden, dels den målgruppespecifikke viden, dels gengivelse af den bibelske tekst, hvori sidens semantiske viden finder sit udgangspunkt.

De primære mangler, eller muligheder for forbedringer ud fra heuristikkerne er, at siden i højere grad bør tydeliggøre det faglige niveau af indholdet på siden, og gøre plads for andre syn på f.eks. skabelse vs. evolution. Disse tilføjelser kunne ifølge computerretorikken øge hjemmesidens troværdighed og dermed trygheden for brugeren. En anden ting som kunne forbedres på everystudent.com er, at formidlingen bør imødekomme flere intelligenser. Øget visualitet og kortere tekster kunne i denne forbindelse være en fordel.

www.womentodaymagazine.com

Åbnes der for respons og dialog?

Der åbnes mulighed for dialog gennem fire funktioner på hjemmesiden. Dels gennem chatfunktionen, hvor aktuelle emner debatteres online, dels gennem funktionen *Ask Us*, der findes under menupunktet *Advice*, hvor en række frivillige som professionelle personer sidder klar til at besvare brugerens spørgsmål. Den tredje mulighed er forbønsfunktionen, gennem hvilken man har mulighed for at sende emner til bøn via en formular. Emnerne ender hos et team af personer, der vil sørge for at bede over emnerne. Brugeren bliver opfordret til at benytte denne mulighed:

“Can we pray for you? Millions of people around the world believe in the power of prayer. If you are facing a difficult time in your life we would love the opportunity to pray for you.” (www.womentodaymagazine.com/chat/share.html)

Disse tre første muligheder for dialog bliver præsenteret på sidehovedet, og ellers gennem hjemmesiden som links, hvor det er relevant. Den fjerde mulighed består af såkaldte *Online Courses*, små refleksionskurser, som leder brugeren til refleksion over et givent emne. Disse online-kurser tilbydes på linje med artikler under de forskellige emner. Går man f.eks. ind under punktet *Sex and Love*, og kigger under *Editor’s Picks*, finder vi som øverste anbefaling et online-kursus ved navn *Rekindling the Romance*. Som optakt til kurset kan man se et lille videoklip fra et talkshow hvor der tales om hvad romance i grunden er for noget, og herefter består kurset i en række spørgsmål som brugeren kan reflektere over, og der er tomme felter hvori man kan putte sin besvarelse. Det er værd at bemærke, at kurset fremstår som en integreret del af womentodaymagazine.com, men faktisk udgør et eksternt link under hjemmesiden www.thelife.com. Denne

observation vidner om en bestemt strategisk tænkning, som jeg vil vende tilbage til nedenfor.

Der åbnes i høj grad for refleksion på womentoday.com. Jeg har lokaliseret fire forskellige respons og dialogmåder.

1. Share your definition of a romantic relationship. How does a masculine view of romance differ from a feminine view?

➔ MORE THOUGHTS

2. Relationships change over time. In what ways has your relationship changed since your dating days?

➔ MORE THOUGHTS

2 af de i alt 10 spørgsmål til refleksion i online-kurset *Rekindling the Romance*. Under linkene *More Thoughts* uddybes spørgsmålene.

Særlig spændende er de små online-kurser, som er målrettet brugerens egen refleksion over et givent emne.

Åbnes der mulighed for vidensfald?

I modsætning til everystudent.com, kan vi karakterisere den største del af indholdet på womentodaymagazine.com som episodisk viden. Alle artikler tager udgangspunkt i behov og interesser som den almene amerikanske kvinde kan tænkes at have. Når man skimmer forsiden, kommer man til at tænke på det amerikanske talkshow *Oprah Winfrey Show*, idet emnerne afspejler ca. samme emneudvalg. Den semantiske viden om kristendom er koncentreret i afslutningerne af artiklerne, og kobles således til den episodiske viden. Vi ser ikke den bibelske tekst gengivet på hjemmesiden, men brugeren bliver flere steder henvist til et decideret kursus i kristendom via eksterne links. Under punktet Chat findes desuden tre links under navnene *Lobby*, *Conference Room* og *The Life*, som er links til eksterne sider med det tydelige formål at formidle kristendom. Det drejer sig om hjemmesiderne www.powertochange.com, www.christianwomentoday.com og www.thelife.com. Selve chatten er bygget op i et skema, der viser hvilke emner der vil blive diskuteret i hvilke tidsrum. På den måde har brugeren mulighed for at deltage i de for dem mest relevante chats. Interessant er det, at den strategi der tilsyneladende ligger bag womentodaymagazine.com er, at man med udgangspunkt i brugens interesser og aktuelle behov, og en faglig behandling af emnet, inddrager kristendommen og dens relevans i alle forhold og situationer. Den egentlige livssynsmæssige semantiske viden, altså en helhedsforståelse af hvad kristendommen samlet set er, er placeret på eksterne links der har sit primære formål i at formidle kristendom. Når man bevæger sig rundt på hjemmesiden bliver man ofte præsenteret for disse links.

Tales der til flere intelligenser?

Siden indeholder klart overvejende tekst i form af artikler, hvilket måske ikke er en overraskelse, idet siden præsenteres som et magasin. Vi ser imidlertid også at siden benytter andre kommunikationsveje, idet der optræder videoptagelser og chatfunktioner. Videoerne optræder som integrerede dele af de tidligere omtalte små online-kurser, som en slags optakt til refleksion over et givent emne. Konklusionen må imidlertid være lig med den vi drog med everystudent.com; Siden henvender sig *primært* til teoretikeren og reflektoren, således til to af fire læringstyper. Der er rig mulighed for at læse og studere, og for at sammenholde oplysninger. Aktivisten vil savne aktiviteter og udfordringer, pragmatikeren vil finde hjemmesiden alt for teksttung.

Vi ser en begrænset anvendelse af videoer som imødekommer pragmatikeren. Vi så på everystudent.com, at videosektionen imødekommer pragmatikeren via den pathosinformation som udstråles gennem videoerne. På womentoday.com er der i

selve artiklerne megen pathosinformation, på den måde at det ofte drejer sig om personlige livshistorier, som f.eks. hvordan mennesker er kommet gennem svære tider. På denne måde kan vi sige at aktivisten, om end i begrænset omfang, imødekommes, da denne primært lærer gennem oplevelser og følelser.

Benyttes livssyns- og teknologisk argumentation?

Som nævnt i beskrivelsen af siden, kan man læse om udviklernes vision for hjemmesiden samt udvælgelseskriterier for indholdet på siden under punktet *Contact, Submission Guidelines*. Der er med andre ord information umiddelbart tilgængelig om udviklerne og deres tilgang til stoffet, hvilket kan etablere den grundlæggende tryghed hos brugeren. Siden rummer artikler vedr. aktuelle emner, og ønsker at formidle hvad kristendommen har af relevans i relation til de spørgsmål. Derfor kan vi godt tale om livssynsargumentation. Der er dog ikke tale om en argumentation så direkte som vi så det på everystudent.com, idet der ikke er tale om argumenter i forhold til andre livssyn eller virkelighedsbilleder, men der er tale om vidnesbyrd, hvor forfatterne fortæller om hvordan kristendommen har hjulpet dem igennem forskellige situationer, problemer og oplevelser.

Hjemmesidens pålidelighed	Ja/nej
Udviklerens eller organisationens fysiske adresse fremgår tydeligt på siden	Ja
Siden oplyser telefonnummer eller e-mailadresse til kontakt	Ja
Siden indeholder artikler med referencer eller links til andre kilder	Nej
Hjemmesidens ekspertise	
Siden præsenterer artikelforfatterens faglige profil ved hver artikel	Nej
Siden er professionelt udformet	Ja
Siden er blevet opdateret siden sidste besøg	Ja

Fig. 9: Hjemmesidens troværdighed belyst ud fra gennemgåede computerretorik.

Som i behandlingen af everystudent.com, tager jeg ligeledes her udgangspunkt i skemaet som jeg udarbejdede i forbindelse med afsnittet som computerretorik. Vi ser her fire positive svar ud af seks mulige. Jeg vil i det følgende anføre nogle bemærkninger til skemaet.

Den fysiske adresse fremgår af siden, men man kan diskuteres hvor tydelig den fremstår. Den er to klik fra forsiden, idet man skal via punktet *Contact* til punktet

Contact Information for at finde adressen. Jeg vælger at besvare spørgsmålet positivt, idet jeg fandt adressen i første forsøg, og forventer at mange vil forfølge de samme links som jeg i en søgen efter den fysiske adresse. Adressen kunne træde tydeligere frem, oplagt ved at den blev placeret på forsiden. Tilsvarende bemærkninger er der til sidens telefonnummer og mailadresse. Telefonnummeret fremgår af samme side som den fysiske adresse. Vedrørende e-mail fremgår det faktisk ikke hvem man kontakter ved at sende en mail – og man får ikke oplyst mailadresser på de personer der præsenteres som online-teamet.

Vedr. forfatterens faglige profil, så ser vi rent faktisk mange steder, at forfatteren præsenteres med faglig profil. Men jeg besvarer alligevel spørgsmålet negativt, idet der ikke er konsekvens i denne praksis. Ofte får man blot navnet på forfatteren. Et eksempel på at den faglige profil markeres, og markeres med fordel, er under punktet *Advice, Ask Us*, hvor det understreges at der sidder fagligt kompetente folk og besvarer brugernes spørgsmål.

Jeg vælger at besvare spørgsmålet om hjemmesiden er professionelt udformet positivt, fordi den umiddelbart lever op til de grundlæggende designprincipper. Vurderingen gives, som det også var tilfældet med everystudent.com, på baggrund af en overordnet, subjektiv vurdering.

Vedr. sidens opdatering, kan det være svært at få et indtryk om hvorvidt siden er opdateret siden sidste besøg. Alligevel vælger jeg at besvare spørgsmålet positivt. Det gør jeg af tre grunde. Først: I sidetoppen angives aktuelle måned (f.eks. 09/05) samt en temaoverskrift som hele septembermåneden er *Desperate Housewives*. Dernæst: Kigger man i chatkalenderen ser man en oversigt over kommende chats, og her finder man som regel en chat med start samme dag. For det tredje: Siden henviser og behandler aktuelle situationer. Mandag d. 29. august 2005 ramte orkanen Katrina den amerikanske kyst og forårsagede stor ødelæggelse. Hurtigt efter var orkanen et tema på hjemmesiden.

CLICK HERE TO
Offer up a **prayer** for the victims of **Hurricane Katrina**

Forsidebanner på www.womantodaymagazine.com kort tid efter orkanen havde raseret New Orleans

Af disse grunde virker siden løbende opdateret, uden at det eksplicit nævnes hvornår sidste opdatering er sket.

Informationsarkitektur?

Hjemmesiden er bygget op som en artikelsamling inddelt i kategorier. Det betyder, at det primært er brugerens interesser der bestemmer vejen gennem hjemmesiden, og ikke en af udvikleren tilrettelagt vej. Det betyder også, at vi ikke så tydeligt ser den klassiske informationsarkitektur komme til udtryk i opbygningen af hjemmesiden. Forsiden udgør partitio, en slags indholdsfortegnelse. I forhold til everystudent.com savner vi derfor et exordium og narratio i form af en velkomst på siden. Confirmatio udgøres af al brødtekst, artiklerne. I forbindelse med indhold, så ser vi en styrke i den konsekvente brug af partitio, idet siden er emneopdelt, og brugeren derfor ledes mod egne interesseområder. Conclusio skal gerne, jvf. ovenstående behandling af livssyn og retorik, kunne lokaliseres i form af en udfordring til en stillingtagen i forhold til livssynet. I denne forbindelse ser vi det samme som vi så hos everystudent.com, nemlig at der ikke er bestemt side der udgør conclusio, men at det indhold, som udvikleren ønsker at brugeren skal se, fremgår af mange sider, faktisk størstedelen af artiklerne. Som jeg også nævnte det i beskrivelsen af womentodaymagazine.com, afsluttes størstedelen af artiklerne med muligheden for at tilkendegive hvad læsningen af artiklen har betydet for ens syn på kristendommen.

1	<p>I have a question I would like answered first. click here</p>
2	<p>I just asked Jesus into my life. click here <i>Exclusive Offer: free online course "Knowing Jesus Personally"</i></p>
3	<p>I just re-dedicated my life to Christ. click here <i>Exclusive offer: free online course "Knowing Jesus Personally"</i></p>

Størstedelen af artiklerne på womentodaymagazine.com rundes af med opfordringen til at bede til Jesus, og med muligheden for at tilkendegive hvordan man forholder sig til kristendommen efter at have læst artiklen. Dertil får man et tilbud om at deltage i et online kristendoms kursus.

Sammenfatning: womentodaymagazine.com

Selv om vi i den indledende analyse fik bekræftet, at udviklingen af womentodaymagazine.com ikke er baseret på en egentlig læringsteori, så finder vi størstedelen af spørgsmålene i den heuristiske analyse positivt besvaret. Særlige positive sider er muligheden for respons og dermed reflektiv aktivitet. I forhold til everystudent.com ser vi en anderledes måde at skabe det reflektive rum, nemlig gennem små online-kurser, hvor brugeren får lejlighed til at tænke over en række spørgsmål i relation til et givent emne. Indholdet på womentoday.com imødekommer i

høj grad episodisk viden i den forstand at det handler om aktuelle spørgsmål der rører sig i samfundet. Når det handler om det kristne livssyn, finder vi ikke bibelteksten repræsenteret på siden, men forfatterne ønsker at forklare kristendommens relevans i de aktuelle spørgsmål. Ud fra dette ønsker siden at lede brugeren videre til eksterne hjemmesider som har til afgrænset formål at præsentere kristendommen. Vi kan altså sige at formidlingen af et helhedsbillede af kristendommen overlades til eksterne sider.

De primære mangler, eller muligheder for forbedringer ud fra heuristikkerne er, at mail kontaktoplysninger kunne præsenteres tydeligere, der kunne være en mere konsekvent angivelse af fagligt niveau hos artikelforfatterne. Vi så at der overhovedet ikke er levnet plads til alternative opfattelser eller svar på de behandlede emner, end dem der gives internt på siden. Dette kan dog forsvares af det faktum, at siden er en samling af artikler, hvor der trods alt kommer en større gruppe af forfattere til orde. Dertil kommer chatfunktionen, der er åben for indspil og reaktioner på hjemmesiden indhold. En anden ting man kunne overveje, er at tydeliggøre tidspunktet for sidste opdatering af hjemmesiden.

Disse tilføjelser kunne ifølge computerretorikken øge hjemmesidens troværdighed og dermed trygheden for brugeren. En sidste ting som kunne forbedres på womentodaymagazine.com er, som vi også så det på everystudent.com, at formidlingen bør imødekomme flere intelligenser. Øget visualitet og kortere tekster kunne i denne forbindelse være en fordel.

PERSPEKTIVERING

Den mest overordnede overvejelse vi bør gøre os i et tilbageblik på de forudgående sider, er hvorledes den praktiske side af evangelisation på Internettet tager sig ud, når vi betragter praksis bredere end everystudent.com og womentodaymagazine.com, som har været genstand for analysen. I det følgende vil jeg forud for specialets endelige konklusion komme med nogle overordnede tanker vedrørende den generelle praksis indenfor evangelisation på Internettet på baggrund af ovenstående teori og analyse.

Strategier i evangelisation på Internettet

Vi har i analysen set, at den internetbaserede livssynslæring kan gribes an på forskellige måder. Everystudent.com indeholder udlægning af kristendom, og således kristendommen som semantisk viden. Womentodaymagazine.com indeholder ikke decideret udlægning, men beskriver kristendommen relevans i aktuelle spørgsmål og livssituationer. Denne observation fortæller os, at vi kan tale om flere strategier indenfor evangelisation på Internettet. I løbet af specialetiden har jeg på gospelcom.net lokaliseret en tilsvarende skelnen mellem strategier, som den skitserede. Den ene omtales som *gospel presentations* (evangeliepræsentation), og har det fokus, med udgangspunkt i Bibelen at formidle de grundlæggende ting i kristendommen. Disse sider er lette at finde for mennesker som søger information om grundlæggende kristendom og frelse (jvf. Internettet som pull-medium). Men for at nå ud til en bredere målgruppe, må der en anden strategi til. Den anden model omtales som *the bridge strategy* (bro-strategien), og bygger på den betragtning, at størstedelen af målgruppen for evangelisation, dem som ikke i forvejen er kristne, ikke afsøger Internettet for oplysninger om kristendom, men måske snarere undgår de mest oplagte søgeord til kristendomsformidlende hjemmesider i deres færd på Internettet, fordi de ikke er interesseret i inputs fra dette livssyn. Der kan lægge mange ting til grund for denne ikke tilstedeværende interesse, men for udvikleren af en evangeliserende hjemmeside er der en interesse i at mennesker ser hjemmesiden og får livssynets relevans belyst i alle livets forhold. At vise kristendommens relevans i ethvert forhold kan derefter tænkes at brugeren bliver interesseret i at vide mere om kristendommen, og derfor opsøger en side rummende en evangeliepræsentation. Bro-strategien går ud på at skabe kontakt til brugeren gennem interesser, der i udgangspunktet ikke har så meget med kristendom at gøre, eller behov, som brugeren søger dækket på Internettet. En

hjemmeside hørende til bro-strategien kan oplagt have det sekundære formål, at lede brugeren videre til en hjemmeside indeholdende en evangeliepræsentation.

Everystudent.com kan siges at rumme begge strategier, idet siden er udarbejdet for studerende, og med det formål at videreformidle kristendommens relevans og rimelighed, under inddragelse af mange citater og henvisninger til kildeteksten. Det er min antagelse, at vi vil finde en sådan dobbeltstrategi på mange evangeliserende hjemmesider, og jeg vil også mene at skelnen først og fremmest er af analytisk værdi, idet man med skelnen kan vurdere hvorledes en given hjemmeside imødekommer brugerens episodiske viden, som enten kan udgøres af en livssituation, oplevelse eller et interesseområde, eller for det kristne livssyns vedkommende også af den bibelske tekst. Det kristne livssyn, forstået som den semantiske viden, er imidlertid afhængig af bibelske tekst, idet Bibelen udgør kildeteksten. Strategierne supplerer altså hinanden, på den måde at bro-strategien kan vise kristendommens relevans og dermed tænde en interesse, der leder brugeren til en evangeliepræsentation for at tilegne sig semantisk viden om kristendommen. Vi ser en rendyrket brug af bro-strategien eksemplificeret på womantodaymagazine.com. Siden handler dybest set om hvad det vil sige at være kvinde i dag, og tager udgangspunkt i aktuelle spørgsmål, emner og problemstillinger. Det er en omfattende hjemmeside, med meget få eksplicite indikationer af at det er en kristendomsformidlende hjemmeside. I udfordringen og indbydelsen til at læse og høre mere om kristendommen ledes brugeren væk fra siden via eksterne links.

Strategier i dansk kontekst

Som vi så det i indledningen, er det generelle billede af kirkers udnyttelse af Internettet i Danmark, at det ofte begrænses til overordnede præsentationer af kirken, programmer og fysiske rammer. For at denne brug kan suppleres ved også at have en evangeliserende funktion, er det nødvendigt at gøre sig nogle faglige refleksioner over status quo i praksis. Dette kan gøres under inddragelse af den heuristiske analysemodel for internetbaseret livssynslæring, som skitseret ovenfor, samt gennem refleksion over valget af strategi.

Nye spørgsmål

Som jeg nævner i forordet betragter jeg dette speciale som et bidrag i en it-teologisk refleksionen over udnyttelsen af multimediet i kristendomsformidling. I erkendelse af at specialet rejser nye spørgsmål, vil jeg her liste tre emner op, som jeg synes kunne være interessante i et videre studie af internetbaseret livssynslæring:

- Vi har fundet, at vi i evangelisation på Internettet kan skelne mellem to forskellige strategier. Strategierne udgør i udgangspunktet et analytisk redskab i vurdering og konstruktion af evangelisation på Internettet. Jeg finder et potentielt projekt i at undersøge disse strategiers udnyttelse i dansk kontekst.
- Vi har set online-kurser som en mulighed for at skabe refleksive rum. Det står tilbage at analysere den egentlige brugeroplevelse. Jeg ser derfor et potentielt projekt i en analyse af anvendeligheden af online-kurser som refleksive rum.
- Begge de analyserede hjemmesider har vist sig at henvende sig primært til den teoretiske og refleksive læringstype. Jeg finder et potentielt projekt i at lokalisere og beskrive internetbaseret livssynslæring som henvender sig til aktivisten og pragmatikeren. I forbindelse med en afsøgning af evangelisation på Internettet har jeg i denne forbindelse fundet www.nowtrygod.com og www.thegoodnews.org som nogle spændende hjemmesider, der kunne være interessante at kigge nærmere på.

KONKLUSION

Specialet tog udgangspunkt i den præmis, at multimediebrug kan fremme indlæring, også af livssynsorienterede emner. Både multimediebrug og kristendomsformidling kan være mange ting, men er i dette speciale blevet betragtet som en internetbaseret læringsituation. Specialet har ført mig gennem mange historiske som nutidige personers tanker og teorier, og velvidende at meget mere kunne være blevet inddraget på vejen frem mod denne konklusion, er de primære indsigter som følger;

Den første og fremmeste undren i problemformuleringen var hvorledes livssynet kan karakteriseres som viden, idet jeg forventede at refleksioner over dette ville give indsigt i hvorledes et livssyn, betragtet som objekt for læring, mest effektivt konstrueres til internetbaseret læring. Livssynet kan defineres som *et menneskes grundlæggende antagelser om livet og dets mening*, og beskrives som værende en indsigt, eller dybest set en stillingtagen af eksistentiaalistisk, subjektiv og hermeneutisk karakter. Et livssyn forholder sig til noget, en kilde eller lignende grundlag. Det kristne livssyn indbefatter en stillingtagen til Bibelen.

Den anden undren i problemformuleringen bestod i hvorledes multimediebaseret livssynslæring konstrueres under hensyntagen til livssynets karakteristika. I teoriafsnittet besvarede jeg dette ud fra læringsteori og computerretorik. I mødet mellem teori og analyse, vil jeg her anføre en samlet konklusion: Vi ser ud fra ovenstående to værktøjer til effektivisering af evangelisation på Internettet. Det handler om den skitserede og anvendte *heuristiske analysemodel for internetbaseret livssynslæring* og om de skitserede *strategier for evangelisation på Internettet*.

Den heuristiske analysemodel

Analysemodellen, som præsenteret og anvendt ovenfor, tager udover hensynet til generelle teorier om læring og computerretorik, også hensyn til livssynet som videnstype. Livssyn handler dybest set om en stillingtagen, hvorfor argumentation og det reflektive rum er vigtig. Vi har fundet to måder at argumentere på; en *livssynsargumentation*, indenfor kristendommen vil det sige den teologiske disciplin apologetik, og en *teknologisk argumentation*, inspireret af computerretorikken. Livssynsargumentationen består i et forsvar af kristendommen, oftest under henvisning til andre videnskabelige niveauer. Vi har set, at man i denne forbindelse skal være

opmærksom på ikke at begå videnskabelig reduktionisme eller autoritetsoverførsel, hvilket vil sige at man dikterer øvrige videnskabelige niveauer på baggrund af videnskabsdisciplin. Den teknologiske argumentation, bestående i en hjemmesides troværdighed, styrkes overordnet ved gennemskuelighed, et defineret fagligt niveau, at lade andre tolkninger end ens egen komme til orde, professionelt design og hyppig opdatering.

Livssyn handler endvidere om indsigt på et komplekst plan, hvorfor vi møder særlige udfordringer i talen om episodisk viden, altså førstehåndsviden, som læringen kan tage udgangspunkt i. Effektiv læring forudsætter, at afsender og modtager har et fælles udgangspunkt. Som den eksistentialistiske, subjektive og hermeneutiske størrelse som livssynet er, ser vi to former for episodisk viden; *Kristendommens primærkilde* som udgøres af Bibelen, og *brugerens livssituation, oplevelser og interesseområder* som udgør tilknytningspunkter for beskrivelse af kristendommens relevans. I analysen har vi set løsningsmodeller, hvor brugeren oplever formidlingen relevant, netop fordi den knytter an ved den episodiske viden i form af livssituationer, oplevelser eller interesseområde. For at opnå en egentlig semantisk viden om kristendommen kræves imidlertid en inddragelse af den bibelske tekst og en udlægning af denne.

To strategier

Sidstnævnte betragtning af den episodiske viden, og observationerne i analysen har ledt til en omtale af to strategier for evangelisation på Internettet, nemlig to strategier med udgangspunkt i henholdsvis den bibelske tekst og i individets livssituation, oplevelser og interesseområder. Den direkte konfrontation med, og udlægning af bibelteksten kan primært, under hensyntagen til Internettets egenskab som værende et pull-medium, rettes mod mennesker med en egeninteresse for et studie af kristendommen. I dette tilfælde handler det om en *evangeliepræsentation*, altså en udlægning af kristendommen ud fra kilden. En anden mulig strategi er den mere offensive *bro-strategi*, hvor brugeren mødes med udgangspunkt i en almindelig menneskelig livssituation, oplevelse eller interesse, for ind i den situation, oplevelse eller interesse at inddrage kristendommens relevans. Denne anden strategi falder godt i tråd med begrebet evangelisation, som jeg valgte at definere som *aktiviteter med det formål at udfordre til en stillingtagen til det kristne budskab og en invitation til det kristne fællesskab*.

I analysen så vi dels et eksempel på en hjemmeside, der udnytter *begge strategier* (everystudent.com), dels et eksempel på en hjemmeside der mere konsekvent benytter *bro-strategien* (womentodaymagazine.com). Af mangel på detaljerede data om erfaringer og oplevelser i brugen af de to strategier, undlader jeg at udtale mig om hvilken der bør vægte mest på en evangeliserende hjemmeside, men konkluderer, at de to strategier kan og bør supplere hinanden. Vi kan betragte strategierne som et analytisk redskab i vurdering og konstruktion af evangelisation på Internettet.

LITTERATUR

Artikler

Aboulafia, Annette og Nielsen, Jørgen Lerche (1997): "Situated Learning – Nogle videnskabsteoretiske synspunkter" i Danielsen, Oluf m.fl.: *Læring og Multimedier*, Aalborg Universitetsforlag.

Andersen, Peter Bøgh (1999): "WWW som selvorganiserende system" i Jensen, Jens F. (Red.): *Internet, World Wide Web, Netværkskommunikation*, Aalborg Universitetsforlag.

Andresen, Bent B. og Birgitte Holm Sørensen (1997): "Læreprocesser og Multimedier" i Danielsen, Oluf m.fl.: *Læring og Multimedier*, Aalborg Universitetsforlag.

Bang, Jørgen (2003): "Findes der en dansk tradition for netbaseret undervisning?" i Heilesen, S. og Bækkelund Jensen, H. (Red.): *Undervisningsformer på nettet. Tidsskrift for universiteternes efter- og videreuddannelse, nr. 1 (side 10-16)*. Læst fredag d. 25. februar 2005. http://www.unev.dk/files/jorgen_bang.pdf

Bang, Jørgen (2004a): "Hvorfor er vidensdeling så svært?" i Heilesen, Simon B. (Red.): *Det digitale nærvær*, Roskilde Universitetsforlag, s. 13-31.

Bang, Jørgen (2004b): "Hvor småt kan det blive? - om modulisering af uddannelser og uddannelseselementer i tilknytning til e-læring" i Georgsen, Marianne og Bennedsen, Jens (Red.): *Fleksibel læring og undervisning - erfaringer, konsekvenser og muligheder med ikt*, Aalborg Universitetsforlag.

Bang, Jørgen (1997): "Multimedier, interaktion og narrativitet. Edutainment eller læring?" i Danielsen, Oluf m.fl. (Red.): *Læring og Multimedier*, Aalborg Universitetsforlag.

Bøgh, Jens (2004): "Himmelstigen er med bredbånd - Kirkens myldrende mange nicher" i magasinet *E-jour* nr. 33, april 2004. læst tirsdag d. 29. marts 2005. <http://www.djh.dk/ejour/0304/33Himmelstigen.html>

Dawson, Lorne L. (2001): "Cyberspace and Religious Life: Conceptualizing the Concerns and Consequences". Lokaliseret tirsdag d. 10. maj 2005.

<http://religiousmovements.lib.virginia.edu/cesnur/dawson.html>

Dormann, Claire (2001): "Anvendelse af retoriske figurer i netdesign" i Fibiger, Bo m.fl. (Red.): *Design af Multimedier*, Aalborg, Aalborg Universitetsforlag.

Espersen, Anja Boe (2001): *Kristne brugere af internettet – en religionssociologisk undersøgelse*, Speciale ved Institut for Religionsvidenskab, Aarhus Universitet, 2. rev. udg. okt. 2002. Lokaliseret tirsdag d. 10. maj 2005.05.10

<http://www.a-b-e.dk/speciale/Hovedspeciale%20til%20net%20okt%202002.pdf>

Fjeldstad, Arne H.: "Communicating Christ in Cyberspace". Lokaliseret tirsdag d. 29. marts 2005.

<http://www.geocities.com/ResearchTriangle/1541/cybers1.html>

Gospelcom: "Making websites that are evangelistic". Lokaliseret tirsdag d. 29. marts 2005. <http://ied.gospelcom.net/outreach.php>

Gospelcom: "The challenge of the 99 % problem – a mismatch of resources". Lokaliseret tirsdag d. 29. marts 2005.

<http://ied.gospelcom.net/dayframeforlinks.php?id=http://guide.gospelcom.net/resources/99percent.php&referer=&des=99%20Percent%20Problem>

Heilesen, Simon B. (2004): "Om viden, læring og design i CMC" i Heilesen, Simon B. (Red.): *Det digitale nærvær*, Roskilde Universitetsforlag, s. 7-12.

Højsgaard, Morten Thomsen (2004): "Resumé af ph.d. –afhandling". Lokaliseret tirsdag d. 10. maj 2005.

http://www.humanist.ku.dk/humweb/phd/abstract_2004/MortenThomsenHoejsgaard.html

Iversen, Kjeld Sten (2002): "Psykodynamisk teori om lærer – elev relationen" i Løw, Ole og Svejgaard, Erik: *Psykologiske grundtemaer*, KVAN – tidsskrift for læreruddannelse og skole.

Jensen, Tine W. og Fibiger, Bo (2004a): "Det anoterede læringsrum - Hvordan opbygges et fagligt rum i en digital kontekst?", i Georgsen, Marianne og Bennedsen, Jens (Red.): *Fleksibel læring og undervisning - erfaringer, konsekvenser og muligheder med ikt*, Aalborg Universitetsforlag.

Jensen, Tine W. og Fibiger, Bo (2004b): "Metaforer i læringsomgivelser" i Georgsen, Marianne og Bennedsen, Jens (Red.): *Fleksibel læring og undervisning - erfaringer, konsekvenser og muligheder med ikt*, Aalborg Universitetsforlag.

Jensen, Jens F. (1998A): "Interaktivitet & Interaktive Medier", i Jensen, Jens F. (Red.): *Multimedier, Hypermedier, Interaktive Medier*, Aalborg, Aalborg Universitetsforlag.

Jensen, Jens F. (1998B): "Multimedier, Hypermedier, Interaktive medier", i Jensen, Jens F. (Red.): *Multimedier, Hypermedier, Interaktive Medier*, Aalborg, Aalborg Universitetsforlag.

Jensen, Jens F. (1999): "Roadmap til Informations-Motorvejen", i Jensen, Jens F. (Red.): *Internet, World Wide Web, Netværskommunikation*, Aalborg, Aalborg Universitetsforlag.

Madsen, Simon Kiilerich (2004): "Er der nogen? -fjernundervisning som socioteknisk netværk" i Georgsen, Marianne og Bennedsen, Jens (Red.): *Fleksibel læring og undervisning - erfaringer, konsekvenser og muligheder med ikt*, Aalborg, Aalborg Universitetsforlag.

Malberg, Anne (2003b): "E-læringsstile". Lokaliseret fredag d. 27. maj 2005. <http://www.linqx.dk/e/feature/elaeringsstil.php>

Mathiasen, Helle (2003): "Undervisning og computeranvendelse iagttaget – et systemteoretisk perspektiv" i Mathiasen, Helle (Red.): *It og læringsperspektiver*, København, Alinea A/S.

Nielsen, Janni (2001): "Det handler jo ikke kun om at se – om visuelle erkendelsesprocesser" i Fibiger, Bo m.fl. (Red.): *Design af Multimedier*, Aalborg, Aalborg Universitetsforlag.

Riber, Jørgen (2004): "Erfaringsdannelse i multimedial formidling og opbygning af fjernundervisningsmoduler" i Georgsen, Marianne og Bennedsen, Jens (Red.): *Fleksibel læring og undervisning - erfaringer, konsekvenser og muligheder med ikt*, Aalborg, Aalborg Universitetsforlag.

Riber, Jørgen (1999): "Multimedier og det postmoderne" i Jensen, Jens F. (Red.): *Internet, World Wide Web, Netværkskommunikation*, Aalborg, Aalborg Universitetsforlag.

Smith, Mark K. (2001): "David A. Kolb on experiential learning" i *the encyclopedia of informal education*. Lokaliseret tirsdag d. 12. april 2005.
<http://www.infed.org/b-explrn.htm>

Smith, Mark K. (2002): "Howard Gardner and multiple intelligences" i *the encyclopedia of informal education*. Lokaliseret tirsdag d. 12. april 2005.
<http://www.infed.org/thinkers/gardner.htm>

Sørensen, Anne M. (2004): "Søgende sjæle leder i Cyberspace" i *Politiken*, 7. april 2004. Lokaliseret tirsdag d. 10. maj 2005.
<http://www.politiken.dk/VisArtikel.iasp?PageID=314377>

Tiffney, Bruce H. (2000): "Tracking the Course of Evolution: What is Science?" Lokaliseret mandag d. 9. maj 2005.
<http://www.ucmp.berkeley.edu/education/events/tiffney3a.html>

Bøger

Andresen, Bent B. 1991: *Viden om Viden – Informatik i pædagogisk perspektiv*, DHL, Athene.

Bosch, David J. (1991): *Transforming Mission*, New York, Orbis Books.

Brasher, Brenda E. (2001): *Give me that online religion*, San Francisco, Jossey-Bass.

Cohen, H. Floris (1994): *The Scientific Revolution; A Historiographical Inquiry*, Chicago, The University of Chicago Press, Chicago, s. 308-377 (Kap. 5: The emergence of early modern science from events in the history of western Europe).

Corbett, Edwards P.J. og Connors, Robert J. (1999): *Classical rhetoric for the moderne student*, Oxford University Press, New York (4. ed.), s. 15-39 (Introduction).

Damasio, Antonio R. (1994): *Descartes Error - Emotion, Reason and the human brain*, G.P. Putnam's Sons, s. XI - XIX (Introduction).

Engel, James F.: *Contemporary Christian Communication*, E-bog,
http://newwway.org/engel/contemporary_christian_communication.htm

Fogg, B. J. (2003): *Persuasive Technology – Using Computers to Change What We Think and Do*, San Francisco, Morgan Kaufmann Publishers.

Gardner, Howard (1997): *De mange intelligensers pædagogik*, oversat fra amerikansk, introduktion af Per Fibæk Laursen, København, Nordisk Forlag.

Gardner, Howard (1983): *Frames of mind*, New York, Basic Books, Inc., Publishers.

Harbsmeier, Eberhard og Iversen, Hans Ravn (1995): *Praktisk Teologi*, Frederiksberg, Forlaget ANIS.

Illeris, Knud (1999): *Læring – aktuel læringsteori i spændingsfeltet mellem Piaget, Freud og Marx*, Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag.

Josephus, Flavius (1965): *Jewish Antiquities, books 18-20*, oversat af Louis H. Feldman, Loeb Classical Library (1926-81), London, Harvard University Press.

Kvale, Steinar (1996): *Interviews – An introduction to qualitative research interviewing*, California, Sage Publications.

Kuhn, Thomas (1962): *Videnskabens revolutioner*, oversat fra amerikansk af Knud Haakonssen efter *The Structure of Scientific Revolutions*, second edition, Chicago, The University of Chicago Press.

Lave, Jean og Wenger, Etienne (1991): *Situated Learning – Legitimate Peripheral Participation*, Cambridge University Press.

Malberg, Anne (2003): *E-læring og læringsstile – teori og praksis*, Frederikshavn, Dafolo Forlag.

Mellor, Noha og Mellor, Robert B. (2004): *Applied E-Learning*, Nærum, Forlaget Globe.

Nygaard, Jens Jørgen (1980): *Nogle livsanskuelser i dag*, København, Forlaget Forum.

Platon (1992): *Platon skrifter bind 6*, oversat fra græsk af H. Holten-Bechtolsheim, Otto Foss og Per Krarup efter Platons skrifter *Faidros*, *Theaitetos* og *Parmenides*, København, Hans Reitzels Forlag.

Rant, Henrik Nerup og Wenneberg, Søren Barlebo (1996): *Info Samfundet – mellem teknik og etik*, Aabenaa, Forlaget Øknom.

Rapporter

Danmarks statistik (2002): *Undersøgelse om danskernes brug af Internettet i 2002*, SERVICEERHVERV 2004:27, Statistiske Efterretninger, ISSN (trykt udgave) 1399-0640, ISSN (elektronisk udgave) 1601-0965, www.dst.dk/efterretninger

Danmarks statistik (2003): *Undersøgelse om danskernes brug af Internettet i 2003*, SERVICEERHVERV 2004:10, Statistiske Efterretninger, ISSN (trykt udgave) 1399-0640, ISSN (elektronisk udgave) 1601-0965, www.dst.dk/efterretninger

Danmarks statistik (2004): *Undersøgelse om danskernes brug af Internettet i 2004*, SERVICEERHVERV 2003:17, Statistiske Efterretninger, ISSN (trykt udgave) 1399-0640, ISSN (elektronisk udgave) 1601-0965, www.dst.dk/efterretninger

Nielsen, Søren og Sørensen, Christian G. (2004): *Multimedier i Willow Creek Community Church – Søgergudstjenesten som narratologisk og multimedialt forløb*, 8. semester projektopgave på Cand.it i multimedier ved Aalborg Universitet, 2004. Tilgængelig online på www.projekter.aau.dk.

Pallesen, Claus og Sørensen, Poul Bo (2001): *Kirkelige hjemmesiders missionale potentiale*, projektopgave på Religionsinformatik ved Aalborg Universitet, 2. reviderede udgave august 2001. Lokaliseret fredag d. 25. februar 2005. www.sitecenter.dk/cp/nss-folder/opgaveireligionsinformatik/

Streamede forelæsninger

Hasle, Per: Tiltrædelsesforelæsning: *Computerretorik*. Afholdt 13. februar 2004 på Aalborg Universitet. Set tirsdag d. 15. februar 2005. Tilgængelig online: <http://www.hum.aau.dk/~poulg/ellp/hasle/>

Websites

Alpha Danmark

Tilgængelig online <http://www.alphadanmark.dk> (Lokaliseret mandag d. 25. juli 2005).

BARDO - Forskningsgruppen om forandringsrum

Tilgængelig online <http://www.socsci.auc.dk/bardo/prasentation.htm> (Lokaliseret onsdag d. 6. april).

Communicating Christ on the Internet

Tilgængelig online <http://www.geocities.com/ResearchTriangle/1541/> (Lokaliseret tirsdag d. 29. marts 2005).

Danmarks Radio

Tilgængelig online <http://www.dr.dk> (Lokaliseret tirsdag d. 29. marts 2005).

Om programudbud og forbrug <http://www.dr.dk/omdr/index.asp?aid=50>.

Dansk Røde Kors

Tilgængelig online <http://www.drk.dk> (Lokaliseret mandag d. 8. august 2005).

Everystudent

Tilgængelig online <http://www.everystudent.com>.

Google, diverse søgninger.

Tilgængelig online <http://www.google.dk> (Lokaliseret tirsdag d. 29. marts 2005).

Gospelcom

Tilgængelig online <http://www.gospelcom.net/> (Lokaliseret tirsdag d. 29. marts 2005).
Specifikke artikler angivet ovenfor.

Historyguide

Tilgængelig online <http://www.historyguide.org> (Lokaliseret torsdag d. 14. april 2005).
Om Karl Marx <http://www.historyguide.org/intellect/marx.html>.

Now try god

Tilgængelig online <http://www.nowtrygod.com>.

Platon

Tilgængelig online: <http://www.platon42.de> (Lokaliseret fredag d. 12. august 2005).
Illustration hentet: <http://www.platon42.de/caveanalogy.html>.

Teorier

Tilgængelig online <http://www.teorier.dk> (Lokaliseret torsdag d. 7. april).
Om Sigmund Freud og psykoanalysen:
http://www.teorier.dk/tekster/sigmund_freud_psykoanalysen.php.

The good news

Tilgængelig online <http://www.thegoodnews.org>.

Womantodaymagazine

Tilgængelig online <http://www.womantodaymagazine.com>.